

IAKH
Universitetet i Oslo
Våren 2007

Masteroppgave i historie:

Sverigedemokratene: Ideologisk og politisk utvikling 1988-2006.

Bård Hermansen

Forord

Innledningsvis ønsker jeg å uttrykke noen takksigelser. Jeg vil takke min veileder Einhart Lorenz for hans oppfølging. Veiledningen har vært preget av konstruktive innspill og en positiv holdning til mitt arbeid. Takk til Sverigedemokratene for deres åpne og positive holdning til mitt forskningsarbeid, hvor de har gitt meg tilgang til de kildene jeg har hatt behov for. Takk til Expo for deres hjelp på ulike måter, blant annet ved å gi meg tilgang til deres rikholdige arkiv om Sverigedemokratene. Jeg vil også takke min samboer Nina Brattestå for nyttige kommentarer til oppgaven, og ellers medstudenter som har kommet med gode tips og kommentarer.

Innholdsfortegnelse:

Forord	2
Forkortelser	6
Kapittel 1: Innledning	7
Tema og problemstilling	7
Oppbygging av oppgaven	7
Litteratur	8
Kilder	10
Kapittel 2: Høyrepopulisme	15
Innledning	15
Teorier om høyrepopulisme	18
Nasjonalisme	24
Kapittel 3: Høyrepopulisme i Sverige	26
Innledning	26
Ny Demokrati	27
Skånepartiet	29
Sjöbopartiet	31
Fremskrittspartiet	32
Nasjonaldemokratene	34
Oppsummering	35
Kapittel 4: De første årene(1988-1995)	38
Innledning	38
Bakgrunn	38
Programmet av 1988	40
Ideologiformidling gjennom SD-Kuriren	47
Nytt program i 1994	50

Oppsummering	52
Kapittel 5: Dreining i moderat retning under den nye partilederen	
Mikael Jansson(1995-2001)	54
Innledning	54
Mikael Jansson	54
Organisatoriske og politiske endringer	56
Ideologi i SD-Kuriren	58
Nye endringer	62
Nasjonaldemokratene dannes	65
Konklusjon	66
Kapittel 6: Ny partiledelse (2001-2006)	67
Innledning	67
Valget 2002	67
To fløyer mot hverandre	68
Partilederstrid: Jimmie Åkesson ny leder	71
Nytt prinsippprogram	74
SD-Kuriren	78
Valget 2006	80
Den Sverigedemokratiske velger	82
Oppsummering	83
Kapittel 7: Utenlandske kontakter	85
Innledning	85
Front National	86
Euro-Nat	88
Nord-Nat	90
Dansk Folkeparti	92
Andre utenlandske kontakter	95
Oppsummering	95
Kapittel 8: Avslutning og konklusjon	98

<i>Kilder og litteratur</i>	102
Sverigedemokratiske trykte kilder	102
Andre trykte kilder	102
Elektroniske kilder	102
Litteratur	103

Forkortelser

BSS - Bevara Sverige Svensk

DF - Dansk Folkeparti

DFU - Dansk Folkepartis Ungdom

FN - Front National

FSP - Fremskrittspartiet(i Sverige)

GRECE - Groupement de Recherche et d` Etudes pour la Civilisation Européenne

IKL - Isänmaallinen Kansallis-Liito

ND - Nasjonaldemokratene

SD - Sverigedemokratene

SDU - Sverigedemokratisk Ungdom

Kapittel 1: Innledning

Tema og problemstilling

Tema for denne masteroppgaven i historie er det svenske politiske partiet Sverigedemokratene (SD). Jeg vil i denne oppgaven se på Sverigedemokratenes ideologiske og politiske utvikling fra partiet ble stiftet i 1988 og frem til 2006. De mest sentrale objektene for å studere dette vil være partiprogrammet og deres medlemsblad SD-Kuriren, men jeg vil også bruke andre kilder for å beskrive denne utviklingen.

På bakgrunn av hva jeg finner ut her, vil jeg ut i fra en teori om høyrepopulisme svare på spørsmålet om Sverigedemokratene er et høyrepopulistisk parti eller ikke, og det er dette som er den sentrale problemstillingen for oppgaven. I tillegg vil jeg ha andre mindre problemstillinger innenfor de enkelte kapitler som jeg også vil prøve å finne svar på.

Oppbygging av oppgaven

I dette første kapittelet vil jeg i tillegg til tema og problemstilling kort forklare hvordan oppgaven er bygd opp, og hvilke problemstillinger jeg har i de ulike kapitlene. Jeg vil ta for meg tidligere forskning, og redegjøre for hvilke kilder og litteratur jeg har brukt.

Andre kapittel handler mer generelt om høyrepopulisme, og hvilken historie denne politiske retningen har. Det vil bli redegjort for ulike høyrepopulistiske teorier, og jeg vil velge den teorien som skal legges til grunn for å finne ut om Sverigedemokratene er et høyrepopulistisk parti eller ikke. Til slutt i dette kapittelet kommer jeg innpå noen aspekter omkring den nasjonalistiske ideologien.

Høyrepopulisme i Sverige vil være tema for tredje kapittel, og det vil bli gått nærmere inn på partiene Ny Demokrati, Skånepartiet, Sjöbopartiet, Fremskrittspartiet og Nasjonaldemokratene. Jeg vil forsøke å finne svar på hvilken utvikling disse partiene har hatt, den velgermessige oppslutningen til partiene, den politiske plattformen de har gått ut i fra og se på hvilken relasjon de har hatt til Sverigedemokratene.

I det fjerde kapittelet begynner selve analysen av Sverigedemokraternes politikk og ideologi. I dette kapittelet vil jeg ta for meg perioden fra partiet ble stiftet i 1988, og frem til partiet valgte ny leder på riksårsmøtet i 1995. Jeg vil forsøke å finne svar på hvorfor Sverigedemokratene ble stiftet, og hvilket ideologisk grunnlag de hadde fra starten av.

I femte kapittel fortsetter jeg analysen av partiets politikk og ideologi. Her blir perioden fra 1995, da Mikael Jansson ble valgt til ny partileder, og frem til 2001, da en del personer brøt ut fra Sverigedemokratene og stiftet det konkurrerende partiet Nasjonaldemokratene, behandlet. Problemstillingen i dette kapittelet vil være hva valget av Mikael Jansson som partileder hadde av betydning for den ideologiske og organisatoriske utviklingen i partiet.

Tiden fra 2001 og frem til riksdagsvalget høsten 2006 vil bli tatt opp i sjette kapittel, og det vil her bli satt fokus på motsetningene mellom to ulike fløyer i partiet. Det vil bli sett nærmere på hva som var grunnlaget for disse uenighetene innad i partiet, og hva som var de største forskjellene på den tidligere partilederen Mikael Jansson og utfordreren Jimmie Åkesson. Likeledes kommer jeg til å forsøke å finne svar på hva utfallet av denne maktkampen fikk å si for den videre politiske og ideologiske utviklingen i partiet.

I sjuende kapittel er tema utenlandske partier som Sverigedemokratene har hatt samarbeid og kontakt med. Jeg vil gå litt nærmere inn på disse ulike partiene, og se på hvilken form samarbeidet har hatt. Likeledes vil jeg belyse utviklingstrekkene i partiets samarbeid med utenlandske partier, og forsøke å finne svar på om det er en sammenheng mellom valget av utenlandske samarbeidspartnere og den ideologiske utviklingen i eget parti.

I det åttende og siste kapittelet blir hele oppgaven oppsummert, og det vil bli gitt svar på oppgavens hovedproblemstilling hvorvidt Sverigedemokratene er et høyrepopulistisk parti eller ikke.

Litteratur

Den historiske forskningen og litteraturen som finnes om Sverigedemokratene er forholdsvis begrenset. Jens Rydgren sine to bøker om høyrepopulisme har jeg lest med interesse. Her blir

også Sverigedemokratene behandlet, men Rydgren går ikke i dybden når han behandler dette partiet, og de blir først og fremst satt inn i en større sammenheng.

Den som har foretatt den mest grundige og balanserte forskningen om Sverigedemokratene er etter min mening Sami Lipponen, doktorand i religionsvitenskap. Han har skrevet en religionsvitenskapelig avhandling om Sverigedemokratene¹. Her tar han først og fremst for seg deres forhold til religion, men han ser også mer generelt på deres ideologi og samfunnssyn. Lipponen sin avhandling er etter min mening den mest balanserte forskningen jeg har lest om Sverigedemokratene, og jeg har derfor lest hans avhandling med stor interesse.

Av annen litteratur er det ulike bøker utgitt av den antirasistiske stiftelsen Expo som dominerer. Her bør spesielt nevnes bøkene ”Extremhögern”, av journalistene Stieg Larsson og Anna- Lena Lodenius², ”Sverigedemokraterna – den nationella rörelsen” av Mikael Ekman og Stieg Larsson³, og til sist boken ”Sverigedemokraterna från insidan” av Richard Slätt, nåværende redaktør for Expo⁴. Alle disse bøkene er altså gitt ut av Expo, som er politiske motstandere av SD, og det gir derfor ofte et annet bilde av SD enn det partiet selv fremstiller. Hvem av dem som kommer med den korrekte versjonen skal ikke jeg ta stilling til, men det er helt klart både nødvendig å nyttig å få en sak belyst fra flere sider, slik at man kan gjøre seg opp sin egen forståelse basert på et bredest mulig kildemateriale. De bøkene som Expo har utgitt fokuserer også veldig mye på personer og deres bakgrunn, og ikke så mye på politikk. Ved siden av disse bøkene har jeg også brukt arkivet til Expo i Stockholm hvor det finnes mye materiale om SD.

I tillegg til den litteraturen jeg har nevnt her, har jeg brukt annen litteratur knyttet til debatten om høyrepopulisme, og mer generell litteratur om høyrepopulistiske partier ellers i Europa.

Den litteraturen og forskningen jeg har funnet om Sverigedemokratene bærer etter min mening preg av at man i svært liten grad har gått til primærkilder som partiprogram og partiavis når man har beskrevet partiet. Det har i det hele vært lite fokus på en dypere og mer grundig gjennomgang av partiets ideologi og politikk, og Sami Lipponen sin avhandling er en av få analyser som går dypere inn på Sverigedemokratene sin ideologi og menneskesyn. Hans

¹ Lipponen, Sami, 2004: ”*Nationens sista försvarare*”.

² Larsson, Stieg, och Anna-Lena Lodenius, 1994: *Extremhögern*.

³ Larsson, Stieg, och Mikael Ekman, 2001: *Sverigedemokraterna: den nationella rörelsen*.

⁴ Slätt, Richard, m.fl., 2004: *Sverigedemokraterna från insidan*.

analyse bygger i stor grad på intervjuer med fremtredende personer i Sverigedemokratene, og de skriftlige primærkildene han bruker er først og fremst enkelte utgaver av partiets program.

I denne oppgaven vil jeg se på partiprogrammene gjennom hele partiets historie, og redegjøre for hvordan partiprogrammet har endret seg over tid. I tillegg vil jeg bruke deres partiavis SD-Kuriren som en viktig kilde i mitt arbeide. Begge disse to viktige primærkildene har så langt jeg kjenner til blitt brukt lite i det som finnes av forskning om Sverigedemokratene. Det er som nevnt bare Sami Lipponen som har analysert enkelte utgaver av partiprogram nærmere, og han har da bare gått inn på visse politiske områder. Således mener jeg at min oppgave og analyse av Sverigedemokratenes politikk og ideologi vil tilføre noe nytt og viktig til forskningen omkring dette partiet.

I Norge er det så vidt meg bekjent ingen som har utført noe forskningsarbeid omkring Sverigedemokratene. Derfor vil min oppgave være med å dekke et svart felt når det gjelder forskning omkring dette svenske partiet i Norge, og kanskje være med på å inspirere andre til å jobbe videre med dette temaet.

Kilder

Når det gjelder kildene har jeg valgt å dele disse opp i kilder fra partiet, andre kilder og til slutt elektroniske kilder.

Primærkildene jeg har brukt fra partiet har i første hand vært de ulike partiprogrammene. Det første partiprogrammet, kalt "Ansvar for Sverige!" ble vedtatt på partiets stiftelsesmøte i februar 1988. Videre ble det vedtatt nye og reviderte partiprogrammer på årsmøtene 1989, 1994, 1996, 1999, 2003, 2004, 2005, og 2006. Det første partiprogrammet var et forholdsvis kort program på i overkant av 10 sider. Etter hvert har partiprogrammet blitt mer og mer omfattende, og fra og med 2003 har programmet blitt delt opp i et eget prinsippprogram, som i tillegg har blitt supplert med egne handlingsprogram innenfor de enkelte politiske områdene. Når det gjelder partiprogrammet og hvor representativt dette er for partiet er det flere momenter man her må ta hensyn til. For det første er det slik at partiprogrammene er et formelt uttrykk for hva hele partiet mener, men det vil i de fleste tilfeller finnes flertall og mindretall i et parti.

Med unntak av det ekstraordinære riksårsmøtet i 2004, riksårsmøtet i 2005, og riksårsmøtet 2006, hvor jeg selv var til stede og fulgte programdebatten, har jeg ikke noe grunnlag for å si hvor stor uenigheten har vært, med unntak av det man kan lese i partiets medlemsblad SD-Kuriren. For de riksårsmøtene der jeg selv var observatør til programdebatten, vil jeg i visse tilfeller kort redegjøre for den politiske uenigheten som eventuelt måtte ha kommet frem.

Et annet aspekt jeg ikke vil ta opp er hvorvidt det enkelte partimedlem eller lokallag hadde noen faktisk innflytelse i programprosessen, og om deres eventuelle forslag til endringer i partiprogrammet fikk gjennomslag i det endelige programmet.. Dette betyr at det er det ferdige partiprogrammet vedtatt av riksårsmøtet som er mitt studieobjekt i denne oppgaven.

I hvilken grad partiprogrammet gjenspeiler partiets politikk og meninger kan også være gjenstand for drøftinger. I mitt arbeid med denne oppgaven har jeg tatt som utgangspunkt at jeg ikke ene og alene skal se på partiprogrammet for å finne ut hva partiet står for, men at jeg også vil bruke en rekke andre kilder for å få et bredere og mer korrekt bilde av partiets politikk og ideologi.

Ved siden av partiprogrammene er partiets medlemsblad SD-Kuriren den kilden jeg har brukt mest i mitt arbeid for å få frem partiets politikk og ideologi ⁵. Jeg har systematisk gått gjennom samtlige nummer av SD-Kuriren fra det første nummeret i 1988, og frem til og med 2006. Jeg har sett på hvilke politiske saker som har fått størst dekning i bladet, hvilken måte man profilerer de ulike sakene på, og hvorvidt det som kommer på trykk i bladet viser en annen politisk linje enn hva som er tilfelle i partiprogrammet.

Når det gjelder stiftelsen av partiet og tiden før dette har jeg benyttet meg av boken ”BSS – et forsøk att väcka debatt”. Denne boken er skrevet av Leif Zeilon, en sentral person både i Bevara Sverige Svensk (BSS) og stiftelsen av Sverigedemokratene. Likeledes har jeg studert BSS sitt program, enkelte nummer av deres medlemsavis ”Patrioten”, og også noen løpesedler som organisasjonen ga ut.

⁵ Fra og med nummer 1 til og med nummer 13 het deres medlemsblad Sverige-Kuriren, men for enkelthetens skyld benevner jeg hele tiden deres medlemsblad som SD-Kuriren. Sverigedemokratene har også et medlemsblad til, SD-Bulletinen. Dette bladet har størst fokus på organisatoriske saker, og ikke i så stor grad på politiske og ideologiske temaer. Derfor har jeg ikke brukt dette bladet som primærkilde i min oppgave, men jeg lest gjennom enkelte utgaver av bladet for å bruke det som en del av grunnlagsmateriale for å generelt danne meg et mest mulig korrekt bilde av Sverigedemokratene.

Jeg har også hatt fri tilgang til SD sitt arkiv ved partikontoret i Stockholm. Riktignok er ikke dette noe fullverdig og systemisert arkiv med oversikt over hele partiets historie og utvikling, men her har jeg kunnet gå gjennom gammel korrespondanse, referat fra ulike møter, gamle avisutklipp, og ellers alt hva som blir befunnet i et slikt arkiv. I tillegg til hva jeg fant her har jeg brukt ulike andre publikasjoner og utgivelser fra partiet.

Muntlige kilder i partiet har først og fremst vært Johan Rinderheim som jeg har hatt flere samtaler med. Rinderheim var med på stiftelsesmøtet til Sverigedemokratene, skrev det første partiprogrammet, gjennom flere år 2. nestleder i partiet og er i dag leder for partiets lokalavdeling i Stockholm. Samtalene med Rinderheim har i hovedsak dreiet seg om ideologiske og politiske spørsmål, men også tema knyttet til partiets historie har jeg drøftet med han. I tillegg til samtalene med Rinderheim har jeg hatt en lang rekke andre kortere og lengre samtaler med mange av partiets representanter, dette i forbindelse med mine besøk til partiets riksårsmøter og andre sammenhenger jeg har vært i kontakt med disse.

Bruken av deltagende observasjon har jeg benyttet når jeg har vært til stede på tre av partiets riksårsmøter, det ekstraordinære riksårsmøtet i Värmland november 2004, riksårsmøtet i Norrköping i mai 2005, og riksårsmøtet i Norrköping mars 2006. Ved siden av å observere den politiske debatten omkring partiprogrammet, har tilstedeværelsen på disse møtene generelt gjort meg bedre kjent med partiet og dets representanter. Jeg har også deltatt som observatør på en studiesirkel som lokalavdelingen i Stockholm arrangerte i oktober 2004. Disse studiesirkelene er en del av partiets skolering av medlemmene, og her blir ulike politiske og ideologiske spørsmål tatt opp til drøfting. Å være tilstede på denne type interne debatter var også svært nyttig da den ga et innblikk i hvordan vanlige medlemmer i partiet tenker omkring ulike politiske spørsmål, og hvordan dette blir debattert internt. I tillegg her jeg vært tilstede på et medlemsmøte til Sverigedemokratene i Värmland november 2005.

Jeg har høsten 2004 intervjuet flere representanter og medlemmer i partiet. Intervjuobjektene er til største delen personer som har en sentral stilling i partiet, men jeg har også intervjuet aktive medlemmer som ikke har en sentral posisjon i partiet, dette for å få en større bredde på intervjuobjektene. Intervjuene utgjør ikke nødvendigvis et representativt bilde av hva alle representanter og medlemmer i partiet måtte mene, men de gir i alle fall en indikasjon på hva som er vanlige oppfatninger i ulike problemstillinger. Intervjuene har blitt foretatt både ved personlig møte, og ved at spørsmålene er besvart per e- post.

I tillegg til intervjuer med ulike medlemmer og representanter for SD har jeg også intervjuet nå avdøde Stieg Larsson, som frem til sin død i november 2004 var redaktør for bladet Expo. Expo har som formål å overvåke ulike former for høyreekstrem aktivitet, og de har derfor fulgt SD nøye gjennom mange år. Intervjuet med Larsson i oktober 2004 dreide seg i hovedsak om bakgrunnen og historien til partiet, og den ideologiske og politiske utviklingen som har foregått der.

Jeg har sett gjennom videoene SD 94, SD 95, SD 96 og SD 97. Alle disse videoene er produsert av partiet selv og tar for seg ulike aktiviteter som Sverigedemokratene har hatt foregående år, og da først og fremst torgmøter og demonstrasjoner.

Jeg har også tatt for meg Sverigedemokratene sin deltagelse i debatter og reportasjer på Svensk Televisjon (SVT). Jeg har sett gjennom samtlige programmer der representanter for partiet har vært medvirkende i, fra partiets begynnelse og frem til i dag. Det finnes også andre kanaler og medium hvor Sverigedemokratene har deltatt, men jeg har valgt å konsentrere meg om programmene på SVT, og mener at dette gir et riktig inntrykk av partiets deltakelse i offentlige debatter.

I tillegg til de forholdsvis få debattene på SVT hvor SD har medvirket har jeg gjennomgått alle programmer hvor SD har vært tema. Dette er alt i fra nyhetsinnslag, der partiet har vært omtalt, til diverse ungdomsprogrammer der rasisme har vært tema.

Av andre medier jeg har brukt er det Internet som har vært brukt hyppigst. Både partiets hjemmeside, www.sverigedemokraterna.se, SD- Kuriren sin hjemmeside, www.sdkuriren.se, og ungdomspartiets SDUs hjemmeside, www.ungsvenskarna.com, har vært mye brukt under mitt arbeid med oppgaven. Først og fremst har disse sidene vært brukt for å generelt få et korrekt bilde av hvordan partiet ønsker å presentere seg for offentligheten, og for å se hvilke saker de profilerer seg på. Jeg har spesielt vært mye inne på interndebatten til SDU hvor man har kunnet observere mye av debatten som foregår innad i partiet. Dette debattforumet er åpent for alle, men deltakerne er i overveiende grad medlemmer av SD og SDU. Her blir alle saker debattert forholdsvis åpent, og er således et godt medium for å se hva som opptar medlemmer av SD og deres ungdomsparti.

Jeg har også benyttet meg av en rekke andre sider på Internet for å få informasjon om partiet, og det dreier seg om alt i fra søk gjennom søkebasen, for å finne ut hva svenske aviser skriver om partiet, til gjennomgang av hva Expo skriver om SD på sin hjemmeside. Jeg skal ikke gå nærmere på alle disse sidene her, men de har alle vært med på å gi meg et mest mulig fullverdig bilde av partiet.

Denne oversikten over ulike kilder og ikke minst litteratur er ikke fullstendig, og gir kun en oversikt over de viktigste og mest benyttede kildene og litteraturen. For en fullstendig oversikt over kilder og litteratur henviser jeg til oversikten til slutt i oppgaven.

Kapittel 2: Høyrepopulisme

Innledning

De siste tiårene har en på mange måter ny politisk strømning gjort seg gjeldende i flere europeiske land. Personer som Carl I Hagen, Pia Kjærsgaard, Pim Fortuyn, Jörg Haider og Jean-Marie Le Pen er ofte mer kjent enn sine lands respektive regjeringssjefer, og de er politikere som vekker sterke følelser. Enten hylles de av sine tilhengere som nasjonens redningsmenn, eller så fordømmes de av sine motstandere som farlige demagoger. Svært få er i alle fall likegyldige til deres politiske budskap. Disse politikerne som representerer partier hva jeg innledningsvis vil kalle høyrepopulistiske, har blitt møtt på ulikt vis av de etablerte partiene. Fremfor alt i Østerrike, Italia og Danmark, men også til en viss grad i Norge, har de gjennom formalisert samarbeid med andre partier oppnådd betydelige innvirkning på landets politikk, mens de i andre land, som Belgia og Frankrike, har blitt fullstendig isolert og oppnådd liten eller ingen innflytelse på rikspolitisk nivå. Men uansett politisk innflytelse har de blitt en del av den offentlige debatten, og dette er ikke lenger noe fenomen som blir forbigått i stillhet.

Selv om det historisk og ideologisk er til dels store forskjeller på disse partiene, blir de ofte gitt den samme politiske merkelappen. Spesielt gjelder dette i massemedia og i samfunnsdebatten generelt, men også innenfor den samfunnsvitenskapelige og historiske forskningen er det flere som plasserer disse partiene innenfor en felles partifamilie. Ikke bare er det problematisk å vite hvordan man skal klassifisere denne type partier, det er minst like vanskelig å gi dem en korrekt og fruktbar betegnelse. Av ulike ord som benyttes kan nevnes høyrepopulisme, populisme, det nye høyre, høyreekstremisme, høyrenasjonalisme, fremmedfiendtlighet, og i ytterste grad nynazisme og nyfascisme. Når det i tillegg heller ikke er uvanlig at et begrep, som for eksempel høyrepopulisme, blir definert på vidt forskjellige måter, er det klart at hele debatten omkring dette fenomenet til tider kan bli svært uoversiktlig og kaotisk.

Dette er et vanskelig og komplisert felt, men det mangler ikke på ulike teorier som har blitt presentert de siste 20 årene, og jeg skal her nærmer ta for meg noen av dem. Ut i fra dette vil jeg så forsøke å danne min egen forståelse av begrepet som jeg så kan benytte for å svare på de problemstillingene jeg har formulert i oppgaven.

For å komme nærmere en forståelse av begrepet høyrepopulisme deler jeg begrepet opp i to, og jeg vil først se på hva man tradisjonelt legger i ordet ”høyre”, for så å gå over til ”populisme”.

Opprinnelig stammer ”høyre” og ”venstre”, i politisk forstand, fra romplasseringen til delegatene under den franske revolusjonen. De som stemte mot kongelig veto satt til venstre, mens de som stemte for satt til høyre i salen. På denne måten ble begrepet ”høyre” synonymt med kamp for kongemakt, adelsprivilegier og garantier mot flertallsvedtak. Senere har begrepene blitt knyttet både til økonomiske- og klasseinteresser, og da har ”høyre” blitt koblet sammen med konservatisme, og interessene til bedriftseiere og overklassen generelt. Venstresiden ble først koblet til liberalisme, senere til proletariatet og arbeiderklassen.

I dag er det ikke en selvfølge hva man legger i disse begrepene, selv om høyre- venstreskalaen også i dag ofte deles opp etter hvor man står i den økonomiske politikken. Når det gjelder begrepet ”høyre” i sammenheng med høyrepopulisme er det ikke i første grad det økonomiske aspektet man ser på, og man legger vekt på andre forhold for å beskrive hva man mener med dette begrepet.

Når det gjelder begrepet ”populisme” er det ikke så enkelt å peke på hvor det har sin opprinnelse fra. Selve ordet ”populisme” er avledet fra det latinske ordet *populus*, som betyr folk, og populisme er også noe som legger stor vekt på folket. Historisk er ”populisme” knyttet til mange ulike politiske retninger, og jeg vil her kun kort se på hva som kalles den klassiske populismen i Russland og USA på siste del av 1800- tallet. I tillegg til dette, har det vært mange andre bevegelse som har blitt betegnet som populistiske. Det være seg alt i fra ulike bevegelse i Sør- Amerika utover på 1900- tallet, til en den norske varianten av populisme på 1960- og 1970- tallet.

Den russiske populismen på 1800- tallet hadde sitt utspring hos småborgerskapet, både hos bønder og håndverkere. Disse stilte seg kritiske til storproduksjon og industrialisering, og ønsket seg et samfunn basert på småskalaproduksjon der produsentene frivillig kunne slutte seg sammen i kooperative foreninger. Denne populismen var en reaksjon på kapitalismen med sine store enheter, men den var også en reaksjon på sosialismen og de motsetningene sosialistene mente det var mellom arbeid og kapital. Den kan også betegnes som en blanding av

konservativ bonderomantikk med et bredt folkelig grunnlag, blandet med småborgerne sin reaksjon på den kapitalistiske utviklingen⁶.

Den amerikanske populismen på 1890- tallet hadde mange likhetstegn med den russiske. Her var det bønder, håndverkere, kjøpmenn og en del arbeidere som vender seg mot kapitalismen. Først og fremst ble kritikken reist mot de store firmaene, men også bankene som de mente utnyttet den vanlige mann og kvinnes behov for kapital ble sterkt kritisert. De amerikanske populistene skilte mellom de som levde av sitt eget arbeid, slik som bønder, arbeidere og kjøpmenn, og på den andre siden de som levde av andre sitt arbeid, det være seg byråkarter og politikere, eller bedriftseiere og monopolister. Populistene mente denne siste gruppen handlet på tvers av vanlige folks interesser, og hadde andre preferanser enn det beste for hele nasjonen. Andre sentrale punkter for denne politiske retningen var at alle kunne arbeide seg opp til sin egen rikdom bare de fikk de rette mulighetene til det, og videre satte de større pris på det manuelle arbeidet enn det intellektuelle, hvilket gir dem et anti- intellektuelt uttrykk⁷.

På 1900-tallet har populismen i Europa tatt mange ulike former. På 1920- og 1930-tallet fikk vi organisasjoner som Fedrelandslaget og Lappobevegelsen, som var sterkt anti-kommunistiske og skeptiske til parlamentarismen. Etter krigen kom det nyfascistiske partier som MSI i Italia, skatteprotestpartier som Fremskrittspartiene i Norge og Danmark på 1970-tallet, og utover på 1980- og 1990-tallet fikk partier som profilerte seg på innvandringsmotstand stadig større oppslutning. Dette viser at det har vært en stor bredde i partier som har blitt betegnet som høyrepopulistiske, og at det er en betydelig variasjon disse partiene seg i mellom.

I tillegg til de ulike typene av høyrepopulistiske partier, har det også forekommet politiske strømninger som har gått under betegnelsen venstrepopulisme. Blant annet var det i Norge på 1970-tallet grupperinger og personer som gikk under denne betegnelsen, og samfunnsforskeren og den tidligere stortingsrepresentanten for SV, Ottar Brox, var en av de mest fremtredende talspersonene for denne politiske retningen.

⁶ Fryklund, Bjørn, och Thomas Peterson , 1981, "*Populism och missnöjespartier i Norden*", side 18-20.

⁷ Fryklund, Bjørn, och Thomas Peterson, 1981, "*Populism och missnöjespartier i Norden*", side 20-22.

Teorier om høyrepopulisme

Jeg vil først se på noen teorier på hva man legger i ”høyre-” delen av høyrepopulisme, og den første teorien som jeg vil ta for meg er utviklet av den engelske professoren i europeisk politikk, Roger Eatwell. Han deler ”høyre” opp i fem ulike retninger: Det reaksjonære høyre, med sterke bånd til aristokrati og autoritære strømninger, det moderate høyre, med vekt på bevaring og langsom utvikling, det radikale høyre, som går inn for en ny samfunnsorden, det ekstreme høyre, med vekt på konspirasjonsteorier og forenklinger, men som for øvrig har mye til felles med det radikale høyre, og til sist det nye høyre, som ikke står for en enhetlig ideologi, men som må deles inn i fire nye undergrupper.

Det nye høyre deles av Eatwell inn i libertaner retningen, med vekt på en minimal stat og stor frihet for individet, laissez-faire retningen, med mange fellestrekk med libertanerne, tradisjonalistretningen med vekt på verdier og religion, og til sist den mytiske retningen, som kanskje er mest interessant i denne sammenheng⁸.

Det landet der den mytiske retningen har fått størst gjennomslag er Frankrike, der tenketanken Groupement de Recherche et d' Etudes pour la Civilisation Européenne (GRECE), under ledelse av filosofen Alain de Benoist, har vært en ledende kraft. GRECE er ikke direkte knyttet til noe parti, selv om de har hatt tette kontakter til Front National, og deres mål har også vært å oppnå et kulturelt hegemoni i samfunnet, for derigjennom å kunne endre samfunnet politisk.

Ideologisk går GRECE inn for hva de kaller en ”etnopluralisme”, hvilket betyr at enhver etnisk gruppe har rett til å bevare og utvikle sin etniske særegenhet. Andre kjennetegn ved GRECE sin ideologi er anti- kapitalisme, anti- universalisme, og gjenopplevelse av den europeiske før-kristne religionen.

Det er nok ingen tvil om at ideene fra ”det mytiske høyre” har vært viktig for partier som det franske Front National og det tyske Republikanerne, men også når det gjelder Sverigedemokratene kan disse ideene hatt en viss påvirkningskraft. Denne påvirkningen har nok i tilfelle først og fremst kommet gjennom den inspirasjonen og de ideene Sverigedemokratene har hentet fra Front National, men utover denne indirekte påvirkningen fra

⁸ Eatwell, Roger, and Noël O' Sullivan, 1989, “*The Nature of the Right.*”, side 7.

Front National er det ikke så lett å fastslå hvor mye den har påvirket Sverigedemokratene sin politikk⁹.

En annen teori, eller klassifisering om man vil, er fremsatt av den svenske sosiologen Jens Rydgren. Rydgren begrunner betegnelsen ”høyre” først og fremst ut i fra sosiokulturelle politiske spørsmål. De har et konservativt og til dels reaksjonært syn på verdispørsmål som for eksempel familiepolitikk hvor de støtter det tradisjonelle familiemønsteret og forkaster feminisme, de står for en streng kriminalpolitikk med krav om strengere straffer og mer politi, og sist men ikke minst står de for en meget restriktiv innvandringspolitikk¹⁰.

Når det gjelder økonomiske spørsmål mener derimot Rydgren at bildet er mer fragmentert, og at det innefor denne type partier er store variasjoner. Det har dog vært en tendens til at partiene har beveget seg fra en nyliberal holdning, over til en mer sentrumsorientert posisjon hvor man tar velferdsstaten i forsvar og stiller seg kritisk til globaliseringen. På 1970- tallet og fremover var kritikk av offentlig byråkrati, og kamp for mindre skatter og avgifter sentralt for denne type partier, men slike og lignende spørsmål spiller nå en underordnet rolle i de fleste høyrepopulistiske partier. Økonomi og materiell velferd blir derimot ofte koblet opp mot innvandringens kostnader, og velferd kontra innvandring er ofte et viktig tema for partier av denne karakter¹¹.

Det er også et viktig poeng hos Rydgren at nettopp innvandringsmotstand og etnisk nasjonalisme er meget sentralt for dagens høyrepopulistiske partier. Denne motstanden mot innvandring og det flerkulturelle samfunnet har som nevnt overfor ofte tatt utgangspunkt i etnopluralismen, men også andre argumenter som at penger og ressurser blir brukt på innvandrere i stedet for på landets ”egne” innbyggere har blitt stadig vanligere de senere år.

Når det så gjelder ”populisme” delen av høyrepopulisme vil jeg først se på en definisjon utarbeidet av den engelske professoren i politikk, Paul Taggart¹². Hen deler opp populismen i seks ulike punkter som han mener er viktige for å få en klarhet i hva man mener med dette

⁹ Johan Rinderheim, som forfattet det første partiprogrammet og siden har vært en fremtredende ideolog for Sverigedemokratene, fortalte til forfatteren, 21. oktober 2004, at han ikke hentet noen ideer fra utlandet i forbindelse med utformingen av partiprogrammet, men at derimot tidlige svenske sosialdemokrater, deriblant Per Albin Hansson, var fremtredende inspirasjonskilder.

¹⁰ Rydgren, Jens, och Anders Widefeldt (red.) 2004: *Från Le Pen til Pim Fortuyn*, side 26.

¹¹ Rydgren, Jens, och Anders Widefeldt (red.) 2004: *Från Le Pen til Pim Fortuyn*, side 26.

¹² Taggart, Paul, 2000: *Populism*, side 162.

begrepet. De seks punktene han mener kjennetegner populisme er: (1) Populister er fiendtlig innstilt overfor det representative demokratiske systemet. (2) Populister mener at de representerer det ekte "folket" (heartland). (3) Populisme er en ideologi uten reelle kjerneverdier. (4) Populisme er en sterk reaksjon på det de mener er en sterk krise. (5) Innholdet i populismen er grunnleggende motsetningsfylt, noe som gjør den selvbegrensende. (6) Populisme er et flyktig fenomen som tilpasser seg omgivelsene.

Taggart gir så en oversikt over ulike populistiske bevegelser over hele verden fra siste del av 1800-tallet og frem til i dag. De populistpartiene som har oppstått fra 1970-tallet og fremover gir Taggart betegnelsen "den nye populismen", og innenfor denne partifamilien definerer han så vidt forskjellige partier som Nasjonal Front, Republikanerne, det østerrikske Frihetspartiet, Ny Demokrati, det canadiske Reform Party og Fremskrittspartiet i Norge. De kjennetegnene som først og fremst oppstår blant disse partiene er at de med ulik styrke retter seg mot det representative demokratiet, og at de bekjenner seg til "folket" som sin kjernegruppe. Det kan nok være flere likheter mellom disse partiene, men jeg vil også mene at det for eksempel er en betydelig forskjell mellom partier som Ny Demokrati og Front National, slik at det kan være på plass å spørre om en kan plassere disse partiene i samme partifamilie.

En annen teori omkring ordet "populisme" kommer fra Jens Rydgren, og her deler han populisme opp i en populistisk ideologi og en populistisk strategi¹³. Innenfor en populistisk ideologi setter Rydgren opp fire forskjellige kjennetegn som er spesielt fremtredende.

Det første dreier seg om et populistisk demokratisyn, og i dette ligger det at populistene selv mener at de selv er de ekte representanter for folket, men at de samtidig er svært skeptiske overfor etablerte samfunnsinstitusjoner, etablerte politiske partier, satsforvaltningen, og andre samfunnsinstitusjoner så som massemedia og den intellektuelle eliten. De mener at de selv står for den sunne folkelige fornuften, mens andre politikere har skilt seg vekk fra folket, også ofte blir sett på som korruperte og kjøpt og betalt av spesielle særinteresser. Hvilke interesser som har stor påvirkning på de etablerte politikerne avhenger av hvilke populister man snakker om. Høyrepopulister trekker ofte frem innvandringsliberale pressgrupper, etniske minoriteter og homopolitiske foreninger, mens venstrepopulister trekker frem storkapitalen og multinasjonale bedrifter. Løsningen til populistene på dette demokratiske underskuddet er å innføre mer

¹³ Rydgren, Jens, och Anders Widefeldt (red.) 2004: *Från Le Pen til Pim Fortuyn*, side 19.

direktedemokrati på bekostning av det representative demokratiet, og de mener at når folk for eksempel gjennom folkeavstemninger får si sitt, er det et mer ”sant” demokrati enn når den politiske eliten tar sine beslutninger på vegne av folket¹⁴.

Neste punkt er den populistiske forestillingen om ”folket”¹⁵. Hva som til enhver tid er folket er det ikke like lett å fastslå, men folket er i alle fall noe som er fjernt fra den styrende eliten i samfunnet. Man forsøker også å fremstille folket som noe ensartet og homogent, og som oftest følger folket de etniske grensene. Det vil si at det for eksempel kun er etniske svensker som hører til det svenske folket. En annen konsekvens av det ensartede synet på folket er at man hever seg over klassemotsetninger, og ikke godtar at det finnes klassekonflikter innad i folket. I stedet for å ville det beste for visse klasser, henvender man seg til hele folket, og mener at alle innenfor denne gruppen har felles interesser¹⁶.

Det tredje aspektet Rydgren trekker frem, er den populistiske økonomiske politikken. Her legger han vekt på at populistiske partier ikke ser på økonomiske fremganger som det altoverskyggende målet, men at det er andre verdier og mål som er det viktige. Når det gjelder den økonomiske politikken er de motstandere av sentralisering, internasjonalisering, klassetenkning og storskala produksjon. De mener at dette er fenomen som er med på å true det folkelige fellesskapet, det er kjennetegn på ideologier populistene ikke liker (liberalisme eller sosialisme), og at det i tillegg er eliten som står bak disse fenomenene¹⁷.

Det fjerde og siste kjennetegnet på en populistisk ideologi, mener Rydgren er at de står for en anti- intellektuell politikk. De fremstiller saker på en enkel og lett forståelig måte, de går rett på sak, og deres politikk skal baseres på sunn fornuft som ”vanlig folk” forstår. Populistene mener også ofte at de andre politikerne fremstiller saker på en mer innviklet og uforståelig måte enn hva tilfellet egentlig er, dette for å holde folket på avstand og beholde makten for seg selv. Som en konsekvens av dette går man inn for hyppigere bruk av folkeavstemninger da beslutningen da blir tatt direkte av folket og ikke går om politikerne¹⁸.

¹⁴ Rydgren, Jens, och Anders Widefeldt (red.) 2004: *Från Le Pen til Pim Fortuyn*, side 19.

¹⁵ Her bygger Rydgren i stor grad på Taggart sine teorier om ”folket”.

¹⁶ Rydgren, Jens, och Anders Widefeldt (red.) 2004: *Från Le Pen til Pim Fortuyn*, side 20-21.

¹⁷ Rydgren, Jens, och Anders Widefeldt (red.) 2004: *Från Le Pen til Pim Fortuyn*, side 21-22.

¹⁸ Rydgren, Jens, och Anders Widefeldt (red.) 2004: *Från Le Pen til Pim Fortuyn*, side 22.

Den populistiske strategien, bygger i følge Rydgren på anti-etablissement strategien. Mye av eksistensgrunnlaget for populistiske partier er at de står i opposisjon til de andre etablerte partiene, det være seg regjeringen eller de andre etablerte opposisjonspartiene. Populistene hevder at det er liten eller ingen forskjell på regjeringen og de etablerte opposisjonspartiene, og at de begge tilhører den politiske klassen som eksisterer fjernt fra folket. Derfor presenterer de seg selv som det eneste politiske alternativet som går ut i fra folket, og som har folkets interesser som sin ledesnor. Men på den annen side er det viktig for populistene at de ikke fremstår som anti- demokratiske og for ekstreme. Da skremmer de bort potensielle velgere, og de vil derfor så langt det lar seg gjøre unngå å bli stemplet som et anti- demokratisk ekstremistparti¹⁹.

Når man så skal danne seg sitt eget begrep om høyrepopulisme er dette ikke noen enkel avgjørelse. De teoriene jeg har presentert her er bare en meget liten del av de høyst ulike teoriene som eksisterer, og det er stor spennvidde i hva som blir presentert innenfor dette feltet. Dette viser at mye av grunnlaget for om man kan kalle et parti for høyrepopulistisk eller ikke legges i det øyeblikk man bestemmer seg for hvilken teori og definisjon på høyrepopulisme man går ut i fra.

Den definisjonen av høyrepopulisme jeg har valgt å ta utgangspunkt i er teoriene til Jens Rydgren, både når det gjelder ”høyre” og ”populisme”. Jeg har derfor valgt å forkaste teoriene til Eatwell og Taggart, og grunnene til dette er flere. Når det gjelder Eatwell og hans teorier om ”høyre” og ”det mytiske høyre”, er det flere sentrale kriterier han setter opp som jeg mener ikke stemmer så godt på dagens høyrepopulistiske partier. Det dreier seg om punkter som anti-kapitalisme, etnopluralisme og gjenopplevelse av en før-kristen europeisk religion. Dette er standpunkter som er fjernt fra det de fleste av dagens høyrepopulistiske partier har som sine kjernesaker, og selv om man kanskje fortsatt kan finne at de i en svært begrenset utstrekning forfekter slike synspunkter, er det etter min mening feil å klassifisere slike partier ut i fra de kjennetegnene som Eatwell setter opp.

Når det gjelder Taggart, er det jeg er mest kritisk til hos han at han så sterkt vektlegger at ”populismen” er uten reelle kjerneverdier, og at den nærmest vilkårlig tilpasser seg omgivelsene. Det er nok riktig at populismen kan være vanskelig å få ordentlig tak på og at den

¹⁹ Rydgren, Jens, och Anders Widefeldt (red.) 2004: *Från Le Pen til Pim Fortuyn*, side 22-23.

tilpasser seg omgivelsene, men å si at den er helt uten egne kjerneverdier vil jeg likevel ikke være enig i. I andre teorier om høyrepopulisme, og da spesielt hos Rydgren av de teoriene jeg har presentert her, er det flere helt konkrete verdier og politiske standpunkter man kan finne hos høyrepopulistiske partier. Derfor mener jeg at det blir feil når Taggart så tydelig vektlegger at denne type partier ikke har sine egne sentrale verdier og standpunkter. Allerede nå vil jeg også si at jeg har en klar formening om at mitt objekt for undersøkelsen, Sverigedemokratene, har verdier som klart kommer til uttrykk i deres politikk.

Likeledes vil jeg også sette spørsmål ved om hvorvidt høyrepopulistiske partier er fiendtlig innstilt overfor det representative demokratiske systemet. De kan riktignok gi uttrykk for en generell misnøye overfor politikere og byråkrater, men å si at partier som Dansk Folkeparti, Fremskrittspartiet og Sverigedemokratene er systemkritiske overfor det representative demokratiet, vil man ikke kunne finne belegg for i deres politiske programmer og praktiske politikk.

Når det gjelder årsakene til at jeg har valgt å ta utgangspunkt i teoriene til Rydgren om ”høyre” og ”populisme”, er det fordi de etter min mening samlet er et godt verktøy for å vurdere om Sverigedemokratene er et høyrepopulistisk parti eller ikke. For det første ser jeg det som en styrke ved hans teori at han i begrepet ”høyre” legger vekt på politiske spørsmål av sosiokulturell karakter, og ikke økonomiske spørsmål. Han fokuserer på at de er verdikonservative innenfor en rekke områder, at de står for en strengere kriminalitetspolitikk, og sist men ikke minst en strengere og mer nasjonalistisk innvandringspolitikk.

Slik jeg ser det er det denne motstanden mot innvandring og det flerkulturelle samfunnet som langt på vei knytter ulike høyrepopulistiske partier sammen ved begynnelsen av det 21. århundret. Hadde det ikke vært for det, er det tvilsomt om noen for eksempel hadde villet fremstille, den åpent homoseksuelle og liberale professoren i sosiologi, Pim Fortuyn, som en politiker tilhørende den samme partifamilie som den tidligere yrkessoldaten og dypt konservative Jean- Marie Le Pen.

Videre finner jeg det som en styrke at han deler opp populismen i en populistisk ideologi og en populistisk strategi. Dette synes jeg er klargjørende, og gjør det lettere når man skal analysere et objekt. Det kan jo være at et parti har en populistisk strategi, men ikke en populistisk ideologi, eller omvendt, og da er det en fordel at man kan skille dette fra hverandre.

En siste fordel med Rydgren, slik jeg ser det, er at han som en av Nordens mest profilerte forskere på dette området, har sitt utgangspunkt i nordiske forhold, og på en bedre måte enn de andre inkluderer og tilpasser sin teori til de høyrepopulistiske partiene i Norden.

Nasjonalisme

Når det gjelder begrepsavklaringen i forhold til et parti som Sverigedemokratene, kan det være nyttig å se litt mer på nasjonalisme og hvilken ideologi dette er. Dette fordi mange høyrepopulister som tidligere nevnt, i større eller mindre grad, er nasjonalistiske. Når det gjelder Sverigedemokratene fremholder de også selv at de først og fremst er et nasjonalistisk parti. I sine teorier tar også Rydgren med nasjonalisme som et eget kjennetegn på populistiske partier, selv om det blir behandlet som et tillegg utenfor de typiske kjennetegnene jeg har tatt opp overfor²⁰.

Nasjonalismen har en lang historie, og det finnes mange ulike former av denne ideologien²¹. En vanlig form for oppdeling av nasjonalismen er å dele opp i statsnasjonalisme og etnisk/kulturell nasjonalisme. Statsnasjonalismen tar utgangspunktet i oppslutning omkring felles politiske institusjoner og spilleregler, og innenfor denne staten kan det være ulike etniske, religiøse og kulturelle grupper.

Kulturnasjonalismen tar derimot utgangspunkt i at en befolkningsgruppe har felles språk, kultur, etnisitet, religion og historie. Først når slike felles kjennetegn er til stede kan man snakke om en nasjon. Alle slike kjennetegn behøver ikke samtidig være tilstede for at en befolkningsgruppe skal oppfattes som en nasjon, og hvilke kjennetegn som er de mest sentrale for at en befolkningsgruppe blir sett på som en nasjon kan endre seg.

Når det gjelder Sverigedemokratene hører de nok helt klart til innenfor den kulturnasjonalistiske delen, og de står for en politikk der den svenske nasjonen skal være mest mulig homogen kulturelt, religiøst, språklig, historisk og etnisk. Jeg vil imidlertid ikke gå

²⁰ Rydgren, Jens, och Anders Widefeldt, (red.) 2004: *Från Le Pen til Pim Fortuyn*, side 24-25.

²¹ For en mer utførlig debatt om nasjonalisme se for eksempel: Østerud, Øyvind 1994: *Hva er nasjonalisme?*.

nærmere inn på dette nå, men vil senere i oppgaven komme inn på hva nasjonalismen betyr for Sverigedemokratene og mer spesifikt hvilken type nasjonalisme de står for.

Når det gjelder Rydgren sin beskrivelse av nasjonalisme legger han vekt på den etno-pluralistiske doktrinen, som har sin opprinnelse innen ”det nye høyre” i Frankrike på 1970-tallet²². Denne doktrinen står for en etnisk pluralisme på verdensbasis hvor hver nasjon opprettholder sin særegne kultur og etnisitet, men hvor man altså på verdensbasis får et pluralistisk mangfold av ulike kulturer og etnisiteter. Ulike former for masseinnvandring vil være en trussel mot enhver nasjonal kultur og etnisitet, og man må derfor beskyttes mot en slik trussel gjennom en streng innvandringspolitikk. I tillegg går etno-pluralismen ut i fra at ulike kulturer i stor grad ikke passer til hverandre, og vanskelig kan leve i fredelig sameksistens innenfor et begrenset område. Denne doktrinen er nødvendigvis ikke hierarkisk, men betoner først og fremst at ulike kulturer og folkegrupper ikke passer sammen, og at de er grunnleggende ulike.

²² Rydgren, Jens, och Anders Widefeldt, (red.) 2004: *Från Le Pen til Pim Fortuyn*, side 24.

Kapittel 3: Høyrepopulisme i Sverige

Innledning

Etter 2. verdenskrig har Sverige vært preget av et meget stabilt partisystem hvor det sosialdemokratiske partiet nærmest har fått styre uhindret, og for mange har Sverige vært mønstereksempelet på det sosialdemokratiske idealsamfunnet, folkhemmet. Konsensusen har vært fremtredende, og dette har preget det svenske samfunnet. Selv om Sverige mottok mange innvandrere i siste halvdel av 1900-tallet fikk ikke noe høyrepopulistisk parti gjennomslag i rikspolitikken på 1970- eller 1980-tallet, hvilket var tilfelle i Norge og Danmark. Det eneste partiet av denne typen som har vært representert i Riksdagen er Ny Demokrati, som ble innvalgt i 1991, men kun satt der i én periode frem til 1994.

Selv om høyrepopulistiske partier, med unntak av Ny Demokrati, aldri har fått noe nasjonalt gjennomslag, har det eksistert flere slike partier i Sverige de siste tiårene, og jeg vil i dette kapitlet ta for meg Ny Demokrati, Skånepartiet, Sjöbopartiet, Fremskrittspartiet og Nasjonaldemokratene. Jeg vil forsøke å finne svar på hvilken utvikling disse partiene har hatt, den velgermessige oppslutningen til partiene, den politiske plattformen, og til slutt hvilken relasjon de har hatt til Sverigedemokratene.

Det finnes også flere andre høyrepopulistiske partier enn de jeg vil gå nærmere inn på i dette kapitlet. De fleste av disse partiene har hatt sitt fotfeste i Syd- Sverige, og har ved valgene de siste 30 årene fått inn en del lokale representanter i kommunestyre og landsting. Blant de mer kjente av disse partiene finner man CentrumDemokratene, Kävlinges Vål og Burlövs Vål. Disse og flere andre partier har inngått i valgalliansen Skånes Vål, som har fungert som et valgsamarbeid mellom ulike høyrepopulistiske partier i Skåne. De siste årene har derimot både ledere og vanlige medlemmer i disse partiene gått inn i Sverigedemokratene, og de har derfor mistet mye av sin styrke.

Ny Demokrati

Grunnlaget for partiet ble lagt gjennom en debattartikkel som Ian Wachtmeister og Bert Karlsson skrev i Dagens Nyheter 25. november 1990. Artikkelen het ” Här är vårt partiprogram”, og her la de to frem hva de mente skulle være det politiske grunnlaget for et nytt parti²³.

Den 4. februar 1991 ble så partiet stiftet, og greven og millionæren Ian Wachtmeister ble valgt til leder, mens den kjente plateselskapsdirektøren og eieren av Skara Sommerland, Bert Karlsson, ble nestleder. Det skulle vise seg at det nye partiet slo godt an blant deler av det svenske folket, og få dager etter stiftelsesmøtet ble det gjort en meningsmåling i Dagens Nyheter som ga Ny Demokrati 11,7 % av stemmene²⁴.

Foran valget høsten 1991 reiste Ian og Bert, som de ble kalt på folkemunne, rundt i hele Sverige med sitt politiske show, og godt hjulpet av media nådde de ut til et stort publikum med sitt budskap. Sentrale saker for partiet var mindre byråkrati og offentlige inngrep, lavere skatter og avgifter, strengere straffer, en mer restriktiv innvandringspolitikk og sist men ikke minst at de etablerte partiene ikke representerer ”vanlige mennesker”. Alle disse punktene kjenner man igjen som typiske høyrepopulistiske kjernesaker, ikke minst fra nabolandene Norge og Danmark.

Men også når det gjaldt uttrykksmåte opptrådte partilederne på en typisk populistisk måte med klar og enkel tale, og de fremstilte seg selv som folkets beskyttere mot andre politikere og byråkrater. Under sine politiske møter fortalte de vitser og skøyet, og brakte således noe helt nytt inn i svensk politikk. Som partisymbol valgte de et smilende ansikt, og de laget også en egen kampanjesang til bruk under valgkampen.

Ved valget høsten 1991 fikk partiet 6,7 % av stemmene, og kom inn i Riksdagen med 25 representanter. På det lokale plan var det mange kommuner hvor de ikke stilte liste, men partiet fikk likevel innvalgt 335 lokale mandater.

²³ <http://www.nydemokrati.se/historik.htm>, 12. januar 2005.

²⁴ http://www.expo.se/www/1_339.html, side 5, 12. januar 2005.

Etter valget fikk de borgerlige flertall i Riksdagen, og det ble dannet en regjering bestående av Moderatene, Folkpartiet, Centern og Kristendemokratene. Denne regjeringen var avhengig av støtte fra Ny Demokrati, og partiet fikk derfor en gunstig posisjon der de kunne påvirke politikken. Men de interne motsetningene i partiet kom raskt til overflaten, og det brøt ut åpne konflikter mellom ulike fraksjoner og personer i partiet. De to fremste politikerne i partiet, Bernt Karlsson og Ian Wachtmeister, ble ledende personer innenfor to ulike fløyer i partiet. Wachtmeister og hans fløy ville opptre som et mer ansvarlig og forutsigbart støtteparti til den borgerlige regjeringen, og man ville i det lengste unngå å felle regjeringen. Karlsson og hans fløy ville derimot at regjeringen skulle innfri alle kravene som Ny Demokrati hadde stilt overfor regjeringen, hvis ikke ville de ved første anledning felle regjeringen til Carl Bildt²⁵.

På mange måter var uenighetene mellom Wachtmeister og Karlsson et uttrykk for hvor sterkt man vil benytte seg av den populistiske anti- etablissement strategien. Wachtmeister ville samarbeide med de borgelige partiene og gjennom dette samarbeidet oppnå å få gjennomslag for så mye som mulig av partiets politikk. Bert Karlsson ville derimot at partiet skulle gå sin egen vei, og ikke ta hensyn til de andre partiene. Han mente at Sosialdemokratene måtte overta dersom Ny Demokrati felte den borgerlige regjeringen til Carl Bildt, og da ville det vise seg at også disse måtte føre en hard økonomisk innstrammingspolitikk for å få Sverige ut av den økonomiske krisen landet på denne tiden befant seg i. På den måten ville Karlsson få frem det sentrale populistiske poenget at alle de andre partiene, både til høyre og venstre, var en del av den samme politiske eliten, mens Ny Demokrati var noe helt nytt som stod utenfor denne eliten, og i stedet var på lag med "folket".

Det var linjen til Wachtmeister som vant frem, og i siste del av mandatperioden unngikk Ny Demokrati å stille direkte ultimatum til regjeringen. Men de interne stridighetene fortsatte med uforminsket styrke, både politiske og personmessige, og det hele endte med at Wachtmeister gikk lei av hele sirkuset, og trakk seg som partileder i februar 1994. Vivianne Franzèn ble valgt som nye partileder, men dette skulle ikke hjelpe på oppslutningen om partiet.

Med disse interne motsetningene som bakgrunn var det ingen overraskelse at Ny Demokrati gjorde det dårlig ved valget høsten 1994. De falt helt ut av Riksdagen, og beholdt kun 53 av sine kommunale mandat. Dette var begynnelsen på slutten for Ny Demokrati, og etter dette har

²⁵ Rydgren, Jens, och Anders Widefeldt, (red.) 2004: *Från Le Pen til Pim Fortuyn*, side 208-209.

partiet opplevd en rekke interne motsetninger og maktkamper. Oppslutningen har vært på et minimum, og ved valget 1998 fikk partiet 8000 stemmer. Partiet eksisterer fortsatt i dag, men i praksis er det helt dødt, og det har ingen synlig aktivitet, foruten en statisk hjemmeside på Internet.

Ny Demokrati hadde en svært dårlig utbygd partiorganisasjon, og var således svært avhengig av at massemedia slapp til partiets ledere for at de kunne spre partiets budskap gjennom TV og aviser. Når så media mistet sin interesse for partiet, samtidig som man internt opplevde alvorlige motsetninger, falt oppslutningen raskt. En annen viktig årsak til partiets fall var at Ny Demokrati fungerte som støtteparti for den borgelige regjeringen, og således ble knyttet til regjeringens politikk både på godt og vondt. Dermed mistet Ny Demokrati sin posisjon som et opposisjonsparti som stod i motsetning til de styrende politikere, og også sitt særpreg som et populistisk protestparti.

I fortsettelsen av Ny Demokrati bør det også nevnes at Ian Wachtmeister få måneder foran valget i 1998 dannet et nytt parti, ”Det Nya Partiet”²⁶. Heller ikke dette partiet hadde noen utbygd partiorganisasjon, og nå som tidligere måtte man basere seg fullt og helt på drahjelp fra massemedia. Wachtmeister var ikke like spennende nå som før, og da han ikke fikk den samme mediale oppmerksomheten som ved lanseringen av Ny Demokrati i 1991, var det ingen overraskelse at det hele endte med 25 000 stemmer og ingen politisk innflytelse. Politisk sett stod Det Nya Partiet i all hovedsak for de samme sakene som Ny Demokrati.

Når det gjelder eventuelle kontakter mellom Ny Demokrati og Sverigedemokratene kjenner jeg ikke til at det var noe samarbeid mellom disse to partiene, men flere personer som i dag er aktive i Sverigedemokratene var tidligere aktive i Ny Demokrati²⁷.

Skånepartiet

Et annet høyrepopulistisk parti, både hva angår politikk og politisk opptreden, er Skånepartiet. Dette partiet ble stiftet 1979 av siviløkonomen Carl P Herslow. Herslow hadde sin bakgrunn

²⁶ Larsson, Stieg, och Mikael Ekman, 2001: *Sverigedemokraterna: den nationella rörelsen*, side 204-206.

²⁷ Baseres på opplysninger flere personer som i dag er aktive i SD har gitt meg, og hva jeg har funnet ut i diverse andre publikasjoner.

fra Skånebevegelsen, og Skånepartiet var på mange måter en fortsettelse av denne bevegelsen. Skånebevegelsen ble stiftet av Carl P Herslow og journalist Åke Sundström 17. juni 1977, og hadde som sin viktigste sak å innføre regionalt selvstyre i Skåne innenfor en rekke politiske områder. Men etter intern uenighet i Skånebevegelsen om man skulle omgjøre organisasjonen til et politisk parti, trakk Herslow seg fra Skånebevegelsen, og stiftet Skånepartiet²⁸.

Det nye partiet profilerte seg på tre hovedpunkter: Et eget Skåneparlament, en fri reklamefinansiert skånsk TV- kanal, og fritt øl-, vin- og spritsalg i Skåne. I Skånepartiet var det Herslow som var nærmest eneveldig leder, og han kom med en rekke mer eller mindre seriøse forslag som skapte mye oppmerksomhet for partiet. Blant annet ville Herslow at halvparten av de pengene som partiet fikk i støtte skulle overføres til medlemmene, dette i form av et lotteri²⁹.

Men selv om Herslow og Skånepartiet fikk mye oppmerksomhet, var verken valgene i 1979 eller 1982 noen suksess for partiet, og de måtte vente til 1985 før de skulle få valgt inn lokale representanter i flere kommunestyre. Partiet stilte lister i 6 kommuner, og fikk valgt inn representanter i fem av disse, noe som var det beste resultatet partiet noen gang hadde hatt. Høyest oppslutning ble det i storbyen Malmö, hvor man fikk innvalgt fem representanter. Dette var med på å bidra til at det for første gang ble et ikke- sosialistisk flertall i byen.³⁰

Etter valget i 1985 har det ikke vært så store fremgangene for Skånepartiet. Dette skyldes blant annet at Skånepartiet har tonet ned sin selvstendighetskamp for Skåne og tilpasset seg de etablerte partiene, men også at partiet har vært preget av intern uro og motsetninger. Ved de siste valgene har de fått valgt inn enkelte representanter i Malmö og nærliggende kommuner, men aldri fått noe større gjennombrudd. De har også ved noen anledninger samarbeidet med andre høyrepopulistiske partier, men heller ikke dette har gitt partiet noe større gjennomslagskraft. Ved valget i 2002 fikk Skånepartiet innvalgt to representanter i Malmö, og én representant i Svedala.

Ser man på politikken til Skånepartiet slik den har vært opp gjennom årene, og slik den uttrykkes i dag gjennom partiprogrammet, er dette på mange måter en klassisk høyrepopulistisk

²⁸ Larsson, Stieg, och Anna- Lena Lodenius, 1994: *Extremhögern*, side 65.

²⁹ Larsson, Stieg, och Anna- Lena Lodenius, 1994: *Extremhögern*, side 65.

³⁰ Lodenius, Anna-Lena och Per Wikström, 1997: *Vit makt och blågula drömmar*, side 203.

politikk³¹. Partiet og dets mangeårige leder Carl P Herslow har gjennom hele sin tid fremført sitt budskap på en svært folkelig, nærmest klovnaktig, måte, og Herslow har gjort alt fra å dele ut gratis sprit til å sende ulovlig reklame på radio. De mener selv at de representerer den vanlige mannen i gata, og står i opposisjon til andre korruperte og maktglade politikere. Partiet står også for en mer restriktiv innvandringspolitikk, de vil ha flere folkeavstemninger, og strengere straffer. I tillegg kommer ulike krav som bygger på at de i mindre eller større grad ønsker regionalt selvstyre for Skåne, krav som også begrunnes i mistenksomhet og forakt overfor politikere og byråkrater, fjernt vekk fra hverdagen til den vanlige skåning.

Sjöbopartiet

I juni 1987 foreslo Centern i den Skånske kommunen Sjöbo at det skulle avholdes folkeavstemning om hvorvidt kommunen skulle ta i mot flyktninger eller ikke³². Dette skapte store overskrifter i media, og var starten på en av de mest opphetede innvandringsdebattene i Sverige. Motstanderne stemplet forslaget som rasistisk og fremmedfiendtlig, mens tilhengerne mente dette var sunt bondevett. Flyktningemotstanderne fremstilte situasjonen som en kamp mellom vanlige folk i Sjöbo og makteliten, ”de der oppe i Stockholm”.

Ved folkeavstemningen i 1988 vant Sjöbocentern og deres støttespillere en klar seier med 67,5 % av stemmene, og det ble dermed bestemt at Sjöbo ikke skulle ta i mot flyktninger. Dette vakte stor begeistring hos ulike høyrepopulistiske grupper, og noen ble til og med så entusiastiske at de flyttet til Sjöbo for å hjelpe til³³. Mens andre derimot, var så misfornøyde at de flyttet vekk fra Sjöbo. For ledelsen i Centern var dette ikke en ønsket utvikling, og ledertrioen i Sjöbocentern, Börje Ohlsson, Sven-Olle Olsson og Per-Ivar Magnusson, ble samme året ekskludert fra Centern.

Etter en tid ble så Sjöbopartiet stiftet i mars 1991, med Per-Ivar Magnusson som leder. Gjennom samarbeid med andre høyrepopulistiske partier, deriblant Skånepartiet og Tony Wiklanders Fremskrittsparti, satset de alt på å få Sven-Olle Olsson inn i Riksdagen. Men

³¹ <http://www.skanepartiet.org/program/program.htm>, 27. september 2005.

³² http://www.expo.se/www/1_339.html, 13. januar 2005.

³³ http://www.expo.se/www/1_339.html, 13. januar 2005.

oppslutningen ble ikke tilstrekkelig til å få Olsson innvalgt, mye på grunn av at de i valgkampen havnet i skyggen av Ny Demokrati³⁴.

Ved valget i 1994 gjorde derimot Sjöbopartiet suksess på lokalplan. De fikk innvalgt hele 16 representanter i Sjöbo, seks i Hörby, og ett mandat i Kristianstad. Etter valget i 1998 satt de igjen med åtte mandater i Sjöbo, mens de fikk innvalgt fire representanter i Kristianstad³⁵.

Før valget i 2002 valgte Sven-Olle Olsson å gå inn i Sverigedemokratene, og mange av partiets tidligere støttespillere fulgte Olsson over til SD. Ved valget samme år fikk Sjöbopartiet minsket oppslutning, og de fikk innvalgt ni lokale representanter i Sjöbo, og fire i Kristianstad.

Politisk sett har innvandringssaken alltid vært sentral for Sjöbopartiet, og det var motstand mot mottak av flyktninger som var hele grunnlaget for at partiet ble grunnlagt. Ved siden av dette er deres partiprogram, preget av praktisk politikk, og det blir ikke presentert noen dypere ideologi i deres program. De går inn for saker som bedre skoler, bedre kollektivtilbud, bedre utbygd eldreomsorg, og lavere kommunale skatter³⁶.

Fremskrittspartiet

I likhet med Norge og Danmark har også Sverige hatt sitt Fremskrittsparti, for ikke å si flere, men det har aldri vært i nærheten av å bli så stort som sine navnebrødre i nabolandene. Den svenske versjonen av Fremskrittspartiet har vært preget av en rekke interne stridigheter, og det har i perioder eksistert flere ulike grupperinger som har påberopt seg å være de rette representanter for partiet. Det faller utenfor denne oppgavens omfang å gjøre rede for alle disse hendelsene, men hovedlinjene i partiets historie vil bli gjengitt da det har en viss relevans for opprettelsen av Sverigedemokratene.

6. november 1968 ble "Framstegspartiet", FSP, offisielt stiftet. Den sentrale drivkraften bak opprettelsen av dette partiet var den tidligere riksdagsmannen Bertil Rubin. Rubin hadde sin

³⁴ http://www.expo.se/www/1_339.html, 13. januar 2005

³⁵ http://www.expo.se/www/1_339.html, 13. januar 2005.

³⁶ Jeg har kun funnet frem til deres partiprogram, eller en liste med hva de vil, er vel en mer riktig betegnelse, for Sjöbo, og de har ikke noe mer helhetlig eller regionalt/nasjonalt program. Deres program for hva de vil gjøre i Sjöbo kan leses på <http://www.sjobopartiet.nu!handlin.htm>, 15. januar 2005.

politiske fortid i ulike grupperinger på høyresiden i svensk politikk, og ved valget i 1964 ble han valgt inn i Riksdagen som representant for Centern. Men etter kort tid ble han, på grunn av uenighet med partiledelsen, ekskludert fra Centern, og sin mandatperiode i Riksdagen satt han som politisk uavhengig³⁷.

Partiet hadde en viss vekst den første tiden, men mislyktes å stille til valg i 1970 på grunn av økonomiske problemer³⁸. Under hele 1970 tallet var det stort sett bare partiets lokalavdeling i Motala som var i funksjon, og det eksisterte ikke noen organisasjon på riksnivå. 1979 ble så partiet revitalisert, og Nils Lindgren fra Motala ble valgt som leder. I denne perioden hadde partiet flere ganger besøk av Mogens Glistrup fra Danmark, og med inspirasjon fra Glistrup utviklet partiet seg i høyrepopulistisk retning³⁹.

I 1986 ble Stockholmsavdelingen av partiet, under ledelse av Stefan Herrmann, slått sammen med den innvandrerfiendtlige organisasjonen Bevara Sverige Svensk, BSS. Det nye partiet fikk navnet Sverigepartiet. Heller ikke dette samarbeidet skulle bli særlig langvarig, og det var av restene til Sverigepartiet at Sverigedemokratene skulle bli grunnlagt i 1988. Men selv om lederen av partiet, Stefan Herrmann, og hele lokalavdelingen i Stockholm slo seg sammen med BSS og startet et nytt parti, fortsatte Fremskrittspartiet å eksistere som et selvstendig parti andre steder i landet.

På siste halvdel av 1980- tallet og utover hele 1990- tallet skiftet partiet navn flere ganger. Ulike lokalavdelinger lå i åpen strid med hverandre, og de fikk aldri noe politisk gjennombrudd på riksnivå. I enkelte kommuner fikk de innvalgt lokale representanter, men de klarte aldri å skaffe seg noe politisk fotefeste. De samarbeidet også på ulike måter med andre høyrepopulistiske partier og organisasjoner, men heller ikke dette ble noen suksess for partiet. På slutten av 1990- tallet og begynnelsen av 2000- tallet gikk stadig flere medlemmer og representanter for partiet over til Sverigedemokratene, og i dag eksisterer knappest Fremskrittspartiet som et selvstendig parti.

Politisk sett har også Fremskrittspartiet i Sverige vært et typisk høyrepopulistisk parti. Viktige saker for partiet har vært mindre skatter og avgifter, mistro mot de styrende politikerne, mer

³⁷ Larsson, Stieg, och Anna-Lena Lodenius, 1994: *Extremhögern*, side 60.

³⁸ *Expo* nr. 3, 1997.

³⁹ Larsson, Stieg, och Anna-Lena Lodenius, 1994: *Extremhögern*, side 61.

frihet, styrking av kjernefamilien og selvfølgelig krav om en mye strengere innvandringspolitikk⁴⁰.

Nasjonaldemokratene

Nasjonaldemokratene ble dannet da Tor Paulsson og Anders Steen ble ekskludert fra Sverigedemokratene i april 2001. Tor Paulsson var den ledende organisatoren i Sverigedemokratene, og han hadde mye av æren for veksten i partiet, spesielt i Stockholmsområdet hvor han var aktiv. Anders Steen var leder for Sverigedemokratene i Stockholm, og han hadde et nært samarbeid med Tor Paulsson. Styret i Sverigedemokratene mente at Tor Paulsson forsøkte å bygge opp sin konkurrerende organisasjon innad i partiet, og at han også økonomisk hadde handlet på en kritikkverdig måte. På grunn av dette ble Paulsson ekskludert, og Anders Steen fulgte med siden han var lojal mot Paulsson⁴¹.

På et møte i Stockholm i august 2001 ble så det nye partiet formelt stiftet⁴². Allerede før møtet hadde Anders Steen blitt utpekt til partileder, og i det nye styret hadde han fått med seg flere andre personer som hadde gått over fra Sverigedemokratene. På møtet ble det vedtatt et nytt partiprogram, og i det vesentlige var dette et program som var svært likt Sverigedemokratenes partiprogram. Innvandringen, og den trusselen den utgjør for Sverige og svensk kultur, er den viktigste saken for partiet, og dette kommer også klart frem i partiprogrammet.

Foran valgkampen 2002 satset Nasjonaldemokratene på en aktiv valgkamp, og de delte blant annet ut hundretusener av brosjyrer over store deler av Sverige. Til tross for denne aktivismen ble ikke resultatet like bra som partiet håpet på, og det hele endte med at partiet fikk valgt inn to kommunale representanter i Södertälje, og to i Haninge.

Sommeren 2004 skulle så Nasjonaldemokratene selv oppleve alvorlige interne motsetninger. Motsetningene hadde bygd seg opp over lengre tid, og det var både politikk og ren maktkamp

⁴⁰ Jeg har ikke lyktes i å få tak i noe fullstendig partiprogram fra Fremskrittspartiet. Disse punktene baserer jeg på hvordan partiet profilerer seg i brosjyrer og i hvordan de ellers blir omtalt media.

⁴¹ Det finnes helt ulike versjoner fra de to sider i konflikten om hva som var bakgrunnen for eksklusjonene. Her gjengir jeg bare noen av grunnene som styret i SD mente de hadde for å ekskludere de to, uten at jeg tar stilling til denne konflikten som sådan.

⁴² For en nærmere beskrivelse av møtet vises til infiltratøren Daniel Poohl sin beskrivelse i boken ”Sverigedemokraterna – Den nasjonale rörelsen”, side 183-191.

som lå bak dette. Det hele endte med at Anders Steen gikk av som partileder, og ble erstattet av veteranen Thomas Johansson⁴³. Slik situasjonen er i dag er Nasjonaldemokratene en forholdsvis liten og ubetydelig organisasjon, og ved valget 2006 fikk de innvalgt fire lokale representanter.

Politisk sett var det i utgangspunktet ikke så stor forskjell på de Sverigedemokratene og Nasjonaldemokratene. Begge har hele tiden hatt motstand mot innvandring som sin hovedsak, og de legger begge vekt på å bevare Sverige svensk. Noen politiske forskjeller finnes det derimot, og disse har kommet klarere frem etter hvert. Noe av grunnen til den opprinnelige splittelsen lå i at en del mente at Sverigedemokratene hadde blitt for liberalt på flere områder, og at de ikke lengre hadde en klar nok nasjonalistisk profil. Nasjonaldemokratene har derfor en innvandringspolitikk som er hakket mer ekstrem enn Sverigedemokratene, og de har også til tider hatt et åpent samarbeidet med mer rene nynazistiske grupperinger. Nasjonaldemokratene betegner også seg selv som etno- nasjonalister, noe Sverigedemokratene ikke gjør.

Oppsummering

Som man ser av denne gjennomgangen har høyrepopulismen i Sverige aldri fått noen stor gjennomslagskraft. Den hadde sitt høydepunkt under Ny Demokrati sin glansperiode på begynnelsen av 1990 tallet, men med dette partiets raske tilbakegang minsket også høyrepopulistenes oppslutning raskt.

Ved siden av Ny Demokrati har en rekke andre mindre partier stått for en politikk som kan betegnes som høyrepopulistisk. De fleste av disse partiene har hatt sitt forfeste i Syd- Sverige, og det er også her de har hatt den største oppslutningen i valg.

Politisk sett er det forskjell på de ulike høyrepopulistiske partiene i Sverige. Den saken som trer frem som den viktigste er innvandringsmotstand, og det er dette som knytter partiene sammen. Men innenfor denne gruppen av partier er det til dels meget store forskjeller. Det partiet som skiller seg klarest ut er Nasjonaldemokratene med sin sterke nasjonalistiske grunnideolog hvor etnisitet spiller en sentral rolle.

⁴³ For en mer detaljert beskrivelse av de interne motsetningene i Nasjonaldemokratene se Expo nr. 3, 2004.

Når det gjelder andre politiske saker er det også her fellestrekk. De går inn for strengere straffer for kriminelle, mindre byråkrati og lavere skatter og avgifter. Innenfor temaer som EU, miljøpolitikk, landbrukspolitikk og hvor markedstilpasset økonomien skal være, er det betydelige ulikheter mellom partiene. De høyrepopulistiske partiene fremstiller også ting på en enkel og forståelig måte, og snakker et språk som folk forstår. En viktig del av deres retorikk er også å fremstille seg selv som en del av folket, i motsetning til de andre politikerne som er en del av makta. Det kan derimot være forskjell på opptreden til de ulike høyrepopulistiske partiene. Mens Ny Demokrati reiste land og strand rundt med et politisk show som kunne ligne et politisk sirkus, har for eksempel Nasjonaldemokratene er fremtoning som er mer tradisjonell.

Skal man foreta en inndeling av de høyrepopulistiske partiene i Sverige må det være at Nasjonaldemokratene er høyrepopulistiske med en mer ekstrem nasjonalistisk grunnideologi, og at de også har standpunkter som hører til i sentrum og på venstresiden av den tradisjonelle politiske skalaen. I det hele grenser Nasjonaldemokratene til i det hele tatt å kunne kalles et høyrepopulistisk parti, og det er mulig ekstrem- nasjonalistisk er en mer korrekt betegnelse på dette partiet. Men også de har visse høyrepopulistiske innslag i sin politikk, og siden de i tillegg sprang ut fra Sverigedemokratene, har jeg valgt å ta de med i denne oversikten over høyrepopulistiske partier i Sverige. De andre partiene har derimot ikke i samme grad et slikt nasjonalistisk utgangspunkt. De startet som misnøyepartier, hvor motstand mot skatter og avgifter var et sentralt punkt, og motstand mot innvandring var noe som kom sterkere utover på 1980- og 1990- tallet. De har heller ikke tradisjonelt vært så opptatt av å verne tradisjonelle svenske verdier, og ikke så skeptisk til EU som Nasjonaldemokratene. Alle disse partiene er derimot i opposisjon til den etablerte makteliten, og den populistiske anti- etablissement strategien er noe de alle har benyttet seg av. Man kan også konstatere at de partiene som vi her har omtalt i dag enten er oppløst eller veldig små, og som naturlig er, har dette vært til stor fordel for Sverigedemokratene som i dag er Sveriges største høyrepopulistiske parti.

Skal man kort forsøke å svare på hvorfor de høyrepopulistiske partiene har vært mislykket i Sverige er det nok flere årsaker som spiller inn. For det første har man de strukturelle forklaringene. Som jeg skrev i innledningen av kapitlet har Sverige vært preget av konsensus

og av at sosialdemokratene har hatt veldig stor makt. Dette kan ha gjort det vanskeligere for nye partier å få gjennomslag, både høyrepopulistiske og andre partier⁴⁴.

En annen viktig årsak er interne faktorer i de høyrepopulistiske partier som har eksistert i Sverige. Det kan både være organisatoriske faktorer som interne motsetninger og manglende organisasjonserfaring, og politiske faktorer som at de har hatt en politikk som har vært for ekstrem og manglet en politisk strategi for å tilpasse budskapet sitt til velgerne.

⁴⁴ I Sverige fikk ikke et kristelig parti, tilsvarende det norske Krf, noe varig og nasjonalt gjennomslag før i 1991.

Kapittel 4: De første årene(1988-1995)

Innledning

Når jeg nå skal gå over til å se på Sverigedemokratenes politikk og ideologi, har jeg valgt å dele dette opp i flere perioder. I dette kapittelet vil jeg forholdsvis kort redegjøre for bakgrunnen til at partiet ble stiftet, både med hensyn på det politiske grunnlaget og rent kronologisk. Deretter vil jeg gå over til å analysere Sverigedemokratenes politikk og ideologi, med størst vekt på det første partiprogrammet fra 1988, og jeg vil se på den ideologiske utviklingen i partiet. Hva var det som var grunnlaget for at Sverigedemokratene ble stiftet, og hvilket ideologisk grunnlag hadde de fra starten av?

Bakgrunn

Sverigedemokratene ble stiftet på et møte i Stockholm 6. februar 1988, men det er nødvendig å gå enda litt lenger bakover i tid for å forstå på hvilket politisk grunnlag partiet ble stiftet. Sverigedemokratene var ikke noe som dukket opp fra intet, og det har en lang og til tider svært uoversiktlig bakgrunnshistorie.

Den organisasjonen som på første del av 1980-tallet skapte de største overskriftene på grunn av sin motstand mot innvandring var, Bevara Sverige Svensk (BSS). Det finnes svært lite skriftlig dokumentasjon omkring opprettelsen av BSS, men første gang navnet dukket opp var i forbindelse med en løpeseddel som ble delt ut august 1979⁴⁵. De første årene eksisterte organisasjonen som et løst nettverk, og ikke før 1983 ble organisasjonen formelt stiftet med et styre. På dette møtet ble det også vedtatt et program, og blant de viktigste programpunktene kunne man finne⁴⁶:

- Innvandringen skal begrenses til seriøse innvandrere fra kulturelt og etnisk beslektede land.

⁴⁵ Zeilon, Leif, 1990: *BSS - ett försök att väcka debatt*, side 33.

⁴⁶ BSS sitt eget sammendrag av programmet hentet fra programmets siste side.

- Sverige skal bare ta i mot flyktninger som er etnisk beslektet med de nordiske folkene.
- Repatriering av innvandrere fra etnisk og kulturelt avvikende land bør oppmuntres og støttes.
- Adopsjon av utenlandske barn forbys ved lov.
- Abortpolitikken skal bli mer restriktiv.
- En familiepolitikk som styrker familien.
- Sterkere nordisk samarbeid.

Som man ser av disse punktene, er det motstand mot innvandring fra land som ikke er etnisk eller kulturelt beslektet med Sverige som er det sentrale spørsmålet, og det går også klart frem av resten av programmet. Ved siden av ulike aspekter knyttet til innvandring, er de eneste andre punktene som er med i programmet noen kortere betraktninger om abort, familiepolitikk og nordisk samarbeid.

BSS har hele tiden villet fremstille seg selv som en organisasjon bestående av vanlige svensker som kun har vært bekymret for landets fremtid, og at de ikke på noen som helst måte har vært rasister. Ser man derimot på mye av det materiellet BSS spredde, vil nok mange oppfatte som rasisme. Gransker man også nærmere noen av de mest sentrale personene i BSS hadde flere av dem en bakgrunn fra nazistbelastede organisasjoner, mens andre ikke hadde en slik bakgrunn⁴⁷.

Som en interessant notis kan også nevnes at jeg i en reportasje fra en rockefest i BSS sitt medlemsblad *Patrioten* kan se bilde av en person som med all sannsynlighet er Ole Krogstad, en av Norges sentrale nynazister på 1990-tallet⁴⁸. For øvrig er dette ikke det eneste eksempelet på at BSS hadde kontakter med utenlandske meningsfeller, og blant disse finner man flere rasistiske og nynazistiske organisasjoner⁴⁹.

Selv om BSS fikk mye medieoppmerksomhet og antall medlemmer steg⁵⁰, var det mange i partiet som mente at en partidannelse måtte til dersom man skulle oppnå politisk innflytelse. Etter at ulike alternativer var vurdert fant BSS til slutt ut at de ville inngå et samarbeid med

⁴⁷ Larsson, Stieg, och Anna-Lena Lodenius, 2001: *Sverigedemokraterna – den nationella rörelsen*, side 62-66.

⁴⁸ *Patrioten* nr. 6, 1985. Ole Krogstad var tidligere leder av den nynazistiske skinheadsgruppen Boot Boys, og en av Norges mest profilerte nynazister.

⁴⁹ Se for eksempel *Patrioten* nr. 7-8 1986, og også Ekman, Mikael, og Larsson, Stieg, 2001: *Sverigedemokraterna – den nationella rörelsen*, side 87-88.

⁵⁰ Hvor mange medlemmer BSS hadde på sitt meste er vanskelig å fastslå men et løst anslag kan være 500-1000. De arrangerte i alle fall møter og demonstrasjoner der det var opp til 500 deltakere, men hvor også ikke-medlemmer deltok.

Fremskrittspartiet i Stockholm. Fremskrittspartiet i Stockholm var en av flere frittstående lokalavdelinger med samme partinavn, og lederen var den enerådige sivilingeniøren Richard Herrmann⁵¹.

16. november 1986 gikk så BSS og Fremskrittspartiet i Stockholm offisielt sammen, og dannet Sverigepartiet. Etter kort tid skulle det oppstå bitre motsetninger innad i det nye partiet, og en rekke beskyldninger haglet fra side til side. Det skal ikke gås inn på detaljene i disse motsetningene her, men kun konstateres at det under en tid eksisterte hele tre ulike fraksjoner som påberopte seg å være det ”riktige” Sverigepartiet. Ut i fra dette kaos bestemte BSS- delen av Sverigepartiet at de ville forsøke å skape et nytt politisk parti.

Det var altså ut i fra denne bakgrunn av Sverigedemokratene ble stiftet på et møte i Stockholm 6. februar 1988.

Programmet av 1988

Kort tid etter stiftelsen av Sverigedemokratene ble det vedtatt et partiprogram, ”Ansvar för Sverige!”, skrevet av Johan Rinderheim⁵². Dette programmet har et omfang på tolv A5 sider med forholdsvis stor skrift, og er således ikke et veldig omfattende politisk program⁵³. Jeg vil i det følgende gå grundig gjennom dette første partiprogrammet, slik at man kan danne seg et inntrykk av hvilke saker og hvilken politikk som helt fra grunnen av var sentral for Sverigedemokratene.

I forordet til det første partiprogrammet slås det fast at tre av de viktigste grunnene til stiftelsen av Sverigedemokratene er mangel på demokrati og ytringsfrihet, en utilstrekkelig miljøpolitikk, og sist men ikke minst den liberale innvandringspolitikken. Dette er, i følge SD, en politikk som er ført både av de borgerlige og sosialistiske partier.

⁵¹ For en nærmere beskrivelse av Herrmann se blant annet Larsson, Stieg, och Anna-Lena Lodenius, 1994: *Extremhögern*, side 33- 36.

⁵² Sverigedemokratene, 1998: *Sverigedemokraterna 10 år!!!*, side 3.

⁵³ Original utgave av programmet som jeg fikk av Johan Rinderheim under mitt opphold på deres partikontor høsten 2004.

Ideologisk beskriver SD seg selv som et demokratisk, nasjonalistisk parti, som ikke appellerer til noen spesiell gruppe eller klasse i samfunnet, men henvender seg til hele det svenske folket. De skriver at de ikke hører inn på den tradisjonelle venstre- høyre aksene i svensk politikk, og at deres nasjonalisme utgjør en ny dimensjon i svensk politikk. Kristendommen blir ikke nevnt som noe spesielt verdigrunnlag for partiet.

Sverigedemokratene bekjenner seg til det parlamentariske demokratiet, men vil at folkeavstemninger skal brukes i større grad. I viktige nasjonale spørsmål skal folkeavstemninger være bindende. De vil også utvikle nærdemokratiet, og i så stor grad det er mulig skal de som blir berørt av et vedtak fatte vedtaket selv. Dette gjelder så vel i kommuner som i boligområder og på arbeidsplassen. Partiet vil også senke sperregrensen til Riksdagen fra fire til to prosent.

Når det gjelder synet på statsborgerskap mener Sverigedemokratene at ikke- nordiske personer må ha bodd minst ti år i Sverige og beherske svensk språk muntlig og skriftlig for å få tildelt svensk statsborgerskap. Svensk statsborgerskap er noe man skal være stolt over.

Neste punkt i partiprogrammet tar for seg desentralisering, og her går SD inn for en politikk som på sikt skal føre til at trenden med at folk flytter fra landet til byene blir snudd. For å få til en slik utvikling går man blant annet inn for at den offentlige servicen skal være like bra på landsbygden som i byene, og at det offentlige bevisst skal komme med positiv informasjon om et liv på landsbygden som et kulturelt alternativ til den kommersielle bykulturen.

I den økonomiske politikken går SD inn for en blandingsøkonomisk politikk, og vil i hovedsak videreføre den økonomiske politikken som er gjeldende i det svenske samfunnet. De mener derimot at statens utgifter kan kuttes, blant annet gjennom kutt i unødvendig byråkrati og bortfall av partistøtten. Det må også bli slutt på sløseriet med skattemidlene, og skatteinntektene skal i første hånd gå til svenske formål. Sverigedemokratene betoner viktigheten av et økonomisk samarbeid med resten av Europa, men dette må ikke gå på bekostning av den nasjonale industrien. Import av produkter som kan produseres i Sverige skal derfor begrenses. Videre skal småbedrifter få økt støtte, og privatpersoner oppfordres til å kjøpe aksjer i større bedrifter for å øke allmennhetens innflytelse i disse.

I kulturpolitikken står Sverigedemokratene for en politikk som fremhever den tradisjonelle svenske kulturen, og de vil sikre dens fremtidige utvikling. Den svenske kulturen trues fra flere hold, blant annet gjennom dårlig kulturundervisning i skolene, ikke- europeisk innvandring til Sverige, og den importerte kommersielle USA- kulturen. For å fremme svensk kultur vil SD øke støtten til de som jobber med svensk kultur, at den svenske skolen skal sette mer fokus på vern av den svenske kulturarven, og at nasjonale kulturskatter og lignende skal beholdes i Sverige. Det blir i partiprogrammet ikke foretatt noen nærmere definisjon av hva Sverigedemokratene mener med svensk kultur.

Familiepolitikk er et annet emne som tas opp i SDs første partiprogram. Sverigedemokratene fremholder familiens viktige posisjon i samfunnet, og vil føre en politikk som gir familiene bedre vilkår. Partiet ser på barna som en positiv ressurs, og vil gi barnefamilier skattelettelser i forhold til hvor mange barn de har. Familier skal også få økonomisk støtte til dekning av utgiftene til barnehageplass eller lønn til en hjemmeværende under barnets første fem år.

Når det gjelder abortspørsmålet vil Sverigedemokratene ha en strengere abortlov. De mener det er vanskelig å fastslå når et foster går over til å bli et menneske, og at det derfor er moralsk riktig å senke grensen for fri abort. Videre skal informasjon om abort, billigere prevensjonsmiddel og annet abortforbyggende informasjonsmaterieell være med på å få ned aborttallene i det svenske samfunnet.

I skole- og utdanningspolitikken mener SD at det i grunnskolen må legges vekt på en undervisning som både forbereder elevene på arbeidslivet og som utgjør en kunnskapsbase for videre studier. Elevtallet i klassene i grunnskolen skal minskes, og hver klasse skal maks ha 15-20 elever. Karakterer skal gjeninnføres for alle årskull i grunnskolen, og for elever i den videregående skolen og studenter på høyskole og universitetsnivå, skal stipendandelene doubles.

På det miljøpolitiske området vil Sverigedemokratene ha en mer aktiv politikk der natur og miljø blir vernet på en bedre måte. De vil begrense ulike typer miljøutslipp, og ha høyere bøter for denne type miljøkriminalitet. Private miljøinitiativ skal belønnes med skattelette, og et statlig fond skal opprettes for å motvirke forurensning i alle former. Kjernekraften bør etter SDs mening avvikles. For å oppnå resultater i miljøpolitikken går partiet inn for et sterkere internasjonalt samarbeid på dette området, og de mener at Sverige skal støtte ulike organisasjoner som jobber mot utplyndringen av verdens regnskoger. Det blir i den

miljøpolitiske delen av programmet ikke nevnt noe om dyrevern, i motsetning til hva ofte er tilfelle hos andre høyrepopulistiske partier.

Innenfor jordbrukspolitikken vil Sverigedemokratene satse mer på småbruk, familiebruk og jordbrukskollektiv, og at stordriften innenfor landbruket avvikles. Økologisk landbruk skal også gis ulike fordeler, blant annet økonomisk støtte fra det offentlige.

Når det så gjelder innvandringspolitikken vil SD at innvandringen til Sverige skal begrenses kraftig. De mener at den innvandringspolitikken som blir ført medfører at svenskene mister kontrollen over sitt eget land. SD går inn for en politikk der man i hovedsak kun tar i mot europeiske flyktninger, og utenomeuropeiske flyktninger skal kun hjelpes dersom de ikke kan hjelpes i sitt kulturelle nærrområde. Sverigedemokratene vil jobbe for en repatriering av ikke-europeiske innvandrere, og ønsker på sikt å vende på innvandringsstrømmen til Sverige.

Innenfor forsvarspolitikken stiller SD seg negative til den generelle nedrustningen, og krever en opprustning av det svenske forsvaret. Videre går de inn for en mer ideologisk vernepliktsutdannelse for å høyne de vernepliktige sin moral og forsvarsvilje, de vil ha strengere overvåkning av sovjetiske og østeuropeiske lastebiler i Sverige og de foreslår å bedre arbeidsvilkårene for befalet i forsvaret.

Helsepolitikk er et annet saksområde som har fått plass i Sverigedemokratenes første partiprogram. Her vil partiet bevilge mer penger til sykehusene, men samtidig vil de at byråkratiet skal kuttes ned. De som jobber innenfor denne sektoren skal også få bedre arbeidsforhold og høyere lønn. Sykehusene bør være så nærme pasienten som mulig, og desentraliseringen skal stoppes. Når det gjelder psykiatrien skal farlige pasienter holdes innenfor sikre, lukkede avdelinger, og de skal ikke gis permisjon. Private sykehus skal kun være et komplimenterende alternativ, hvis det offentlige ikke klarer å gi den servicen pasientene ønsker.

Når det gjelder pensjonistene vil Sverigedemokratene at disse skal behandles med respekt, og de skal gis en økonomisk trygg alderdom. Hjemmetjenesten skal styrkes, slik at de som ønsker det kan bo hjemme så lenge de vil. Pensjonsalderen skal være valgfri mellom 60- 70 år, beroende på den enkelte sine ønsker og helsetilstand.

Sverigedemokratene går i sitt partiprogram inn for en strengere kriminalpolitikk. Ofrene skal få mer støtte, og de kriminelle skal behandles langt tøffere. Av konkrete tiltak som SD foreslår er strengere straffer, vanskeligere å få permisjon, innvandrere som begår alvorlige kriminelle handlinger skal utvises på livstid og en forsterket kamp mot narkotikamisbruk, som i følge partiet er en av de fremste årsakene til den økte kriminaliteten.

Fagforeninger har etter Sverigedemokratenes mening en viktig funksjon i arbeidslivet, men politiseringen av fagforeningene bør motvirkes slik at de blir politisk uavhengige.

U- hjelp og bistand er også et punkt på SDs partiprogram, og her går de inn for en politikk som skal bidra til demokratisering og hindre hungersnød. Under en kortere periode vil SD helt stoppe den statlige u- hjelpen da denne har vist seg å være ineffektiv. I stedet skal pengene gis til frivillige organisasjoner. Når staten så igjen tar opp sin u- hjelp skal demokrati i mottakerlandet være en forutsetning for mottak av hjelp. SD vil også støtte frihetsbevegelser i fattige land, og likeledes familieplanleggingsprosjekt.

Siste punkt på Sverigedemokratenes første program er Sverige og verden, og her skriver SD at Sverige skal beholde sin nøytralitet. For å kunne gjøre dette kreves et sterkt militært forsvar. Ellers vil man innenfor utenrikspolitikken støtte andre folks kamp for demokrati og uavhengighet, og på denne måte bidra til en fredelig utvikling i verden. Avslutningsvis krever de at Sverige skal bryte kontakten med diverse marxistiske diktaturer i den tredje verden, og at stormaktene skal trekke seg tilbake fra Europa.

Som vi ser av denne gjennomgang av alle de 18 programpostene i SDs program har de tatt seg for et vidt spekter av politiske saker, og de mener litt om det meste. Selv om det ideologiske grunnlaget ikke kommer så klart frem i dette programmet er likevel nasjonalismen en underliggende tone i deler av programmet. De er dog ikke mer nasjonalistiske enn at de vil ha internasjonalt samarbeid innenfor en del saker, og det kan ikke sies at det er en isolasjonistisk politikk de står for.

Ser man på hvilke velgergrupper dette programmet henvender seg til, blir det i programmet skrevet at man vil føre en politikk som er til gode for hele det svenske folket, og at man ikke henvender seg til noen særgrupper. Likevel kan man ut av dette programmet se at politikken nok i større grad vil attrahere visse grupper fremfor andre. Av slike grupper vil jeg nevne

familier, og da spesielt småbarnsfamilier, personer på landsbygden, pensjonister, syke og uføre, og til sist ungdom som man også vil gi bedre muligheter.

Selv om det finnes en del ytterliggående punkter i partiprogrammet vil jeg ikke si at partiprogrammet som helhet fremstår som særlig ekstremt. Det finnes enkelte punkter i programmet som er spesielle, men helhetsinntrykket jeg får er at det er ganske tradisjonelt partiprogram, men med en del høyrepopulistiske innslag.

Tar man utgangspunkt i Rydgrens fire kjennetegn på en populistisk ideologi vil man se at det er flere punkter som er sammenfallende. Rydgrens første punkt i en populistisk ideologi er at populistene er kritisk innstilt til ulike etablerte samfunnsinstitusjoner, og ønsker mer direkte- og lokaldemokrati. Dette finner vi klart igjen i SD sitt partiprogram. Allerede innledningsvis skriver de at demokratiet og yttringsfriheten i Sverige er truet, da de etablerte politiske partiene sammen med massemedia hindrer en åpen debatt om innvandringen. Dette er i følge innledningen av partiprogrammet også noe av grunnen til at Sverigedemokratene i det hele tatt ble stiftet som parti.

Når det gjelder et demokratisyn som legger sterkere vekt på ulike former for direkte- og lokaldemokrati, er også dette noe man klart finner igjen i partiprogrammet. Som vi har sett ønsker de mer bruk av folkeavstemninger i viktige saker, og de vil at nærdemokratiet skal bli sterkere ved at beslutningene fattes så nærme de berørte som mulig.

Rydgrens andre punkt vedrørende det at populistene har en egen forestilling om "folket", i motsetning til andre særgrupper, finner man også i SD sitt partiprogram. De skriver at de henvender seg til hele det svenske folket, og at de ikke representerer noen spesielle grupper eller klasser. Når det gjelder hvilke grupper som faller utenfor deres begrep om det svenske folket dreier dette seg først og fremst om ikke- europeiske innvandrere. Disse ønsker de å sende tilbake til sitt hjemland, og sterkt begrense mottak av nye innvandrere fra andre kontinenter enn Europa.

Den populistiske, økonomiske politikken, er i følge Rydgren en politikk som motsetter seg sentralisering, arbeidsdeling, klassetenkende, storskala produksjon og internasjonalisering av økonomien. I det hele en politikk som motsetter seg et "økonomisk" tenkesett som det eneste målet. Også dette passer som vi ser svært godt inn på den politikken SD har presentert i sitt

første partiprogram. De vil ikke ha sentralisering, motsetter seg klassetenkende, ønsker ingen storskala produksjon innenfor landbruket og ikke en for internasjonalsert økonomi. Som vi ser tar de utgangspunkt i, og har fokus på, andre verdier enn de rent økonomiske.

Det fjerde punktet som dreier seg om at populistene er anti- intellektuelle, er det ikke så lett å fastslå noe bastant omkring med utgangspunkt kun i dette partiprogrammet. Etter min mening gir programmet ikke noe uttrykk for en klar anti- intellektuelle holdning, men går derimot inn for økt stipend til høyere utdanning. På den annen side er programmet kort, oversiktlig, og rett på sak, og det er ikke vanskelig å forstå hva de står for.

Når det gjelder den populistiske anti- etablissement strategien, er det kanskje ikke først og fremst i et partiprogram man vil finne dette klart uttrykt, men man finner også spor av dette i programmet. Som tidligere nevnt innledes hele partiprogrammet med å slå fast at både de sosialistiske og borgerlige partiene er ansvarlige for den skjebnesvangre utviklingen i Sverige. Likeledes blir det i partiprogrammet fastslått at Sverigedemokratene er representanter for hele folket, og ikke for enkelte særgrupper. Utover dette kommer ikke noen klar anti- etablissement strategi særlig til syne i partiprogrammet.

I forhold til Rydgrens definisjon av ”høyre”, hvor han legger vekt på at denne type partier først og fremst er konservative innenfor sosiokulturelle politiske spørsmål, passer også dette inn i Sverigedemokratene sitt første partiprogram. De ønsker som vi har sett en strengere kriminalitetspolitikk, med vekt på strengere straffer, en tilnærmet stopp av innvandringen til Sverige og de støtter opp om den tradisjonelle kjernefamilien. Som Rydgren skriver er denne type partier ofte ikke så langt til høyre i den økonomiske politikken, og det gir heller ikke SD uttrykk for i dette programmet hvor de tar til orde for en mer sentrumsorientert politikk på dette området.

I 1989 ble det vedtatt et nytt partiprogram på partiets årsmøte. Dette programmet bygger på det første, men er en litt fyldigere versjon hvor flere temaer er tatt inn. Når det for eksempel gjelder et viktig politisk punkt som innvandring, er programmet nøyaktig det samme i de to ulike versjonene. Det eneste punktet jeg vil dra frem som blir endret fra programmet i 1988 til 1989, er at partiet i det nye programmet går inn for dødsstraff i spesielt grove drapssaker. Siden det ikke er noen større politiske og ideologiske forskjeller på partiprogrammene fra 1988 og 1989, vil jeg ikke kommentere programmet fra 1989 ytterligere her.

Ideologiformidling gjennom SD- Kuriren

For å få et innblikk i Sverigedemokratenes ideologi utover det som kommer frem i partiprogrammet, og for å få et inntrykk av hvordan partiet vil profilere seg i offentligheten, vil jeg også ta for meg partiavisen SD-Kuriren. Ser man på SD- Kuriren de første årene det kom ut er det stor variasjon på innholdet i bladet. Det kan dreie seg om alt i fra reportasje fra en brannball turnering, artikkel om faren ved å oppholde seg for mye foran elektriske skjermer, anmeldelse av maten på ulike restauranter, artikler om kjente svenske historiske personer som musikeren Wilhelm Peterson-Berger⁵⁴ og maleren Carl Larsson⁵⁵, til debatt omkring hvorvidt fartsgrensen på svenske veier bør være 90 eller 110 kilometer i timen⁵⁶.

Som vi ser av dette er det et bredt spekter av innhold i SD- Kuriren, og det virker som om takhøyden for det man tok inn i bladet var svært høy. Det er ikke bare politikk som gis spalteplass her. Spesielt historiske hendelser og personer får bred plass i bladet, og i noen utgaver har bladet minst like stor fokus på historie som på politikk. Likeledes blir det brukt mye plass på å dekke ulike arrangementer som SD har avholdt. Det er derfor begrenset hvor mye politisk og ideologisk stoff man finner i SD- Kuriren i denne perioden. Jeg vil likevel se litt nærmere på noe av det politiske som kommer frem der, og da spesielt de sakene som gis bredest spalteplass.

Det spørsmålet som er helt dominerende i SD- Kuriren er motstand mot den innvandringspolitikken som blir ført i Sverige. Motstanden mot innvandringen, og da snakker vi først og fremst om den ikke- europeiske, bygger på en rekke ulike argumenter. Alt i fra at svensk kultur og etnisitet er truet, enorme økonomiske utgifter, økt kriminalitet, vanskeligere å få bosted for svensker og generelt en dårligere levestandard for befolkningen i Sverige.

En artikkel som jeg vil trekke frem angående Sverigedemokratenes motstand mot en ikke-europeisk innvandring, er en artikkel av en av grunnleggerne av SD, Sven Davidson⁵⁷. Her fremholder Davidson at innvandringsspørsmålet først og fremst er et spørsmål om den etniske utviklingen i fremtidens Sverige, og ikke et økonomisk spørsmål. Han mener at den viktigste

⁵⁴ SD- Kuriren nr. 1 1988, side 19- 20.

⁵⁵ SD- Kuriren nr. 2 1988, side 19- 20- 21.

⁵⁶ SD- Kuriren nr. 3/4 1988, side 32.

⁵⁷ SD- Kuriren nr. 3/4 1988, side 11- 13.

oppgaven for SD, ja, hele eksistensberettigelsen, er å gjenskape det etniske homogene Sverige, og å bevare Sverige svensk.

Davidson går også lengre enn dette, og hevder generelt at blanding av ulike raser er uheldig for et samfunns utvikling, og at dette på sikt ødelegger et lands identitet og kultur. Eneste løsningen på dette problemet er, i følge Davidson, at innvandrerne må repatrieres fra Sverige.

Sett i forhold til det første partiprogrammet fremstår Davidson sine synspunkter som helt klart mer ekstreme enn partiets offisielle politikk. Det kan være flere grunner til dette. Én grunn kan være det rent personlige. Partiprogrammet ble skrevet av Johan Rinderheim, og han kan ha et annet syn på innvandringsspørsmålet enn Sven Davidson. Rinderheim hadde heller ikke sin politiske bakgrunn fra BSS eller andre nasjonalistiske organisasjoner, mens Davidsson hadde sin bakgrunn fra mer ekstreme organisasjoner som Nysvenska Rörelsen fra flere tiår tilbake⁵⁸.

En annen grunn kan rett og slett være så enkel som at et partiprogram må ta for seg flere ulike politiske saker, og ikke kan gå så nøyaktig inn på hvert enkelt område. I en avis kan man derimot gå dypere inn på hvert emne, og da kan det komme frem flere synspunkter omkring dette saksområdet. Et partiprogram er også mer beregnet på offentligheten og potensielle nye medlemmer og sympatisører, mens en medlemsavis er mer intern. Ofte er det slik at de som allerede er "frelst" kan være mer ekstreme enn de som står utenfor, og da kan et partiprogram og en partiavis få en ulik profil.

Det skal likevel påpekes at det er partiprogrammet som klarest viser hva som er et partis politikk, og i dette tilfellet er det heller ikke sånn at det som står i SD- Kuriren er i strid med det som står i partiprogrammet. Det er bare med på å komplimentere bildet av SD sin politikk og ideologi, og det er også grunnen til at jeg bruker andre kilder enn kun partiprogrammet for å få frem et mest mulig korrekt bilde av Sverigedemokratene sin politikk og ideologi.

Et annet tema som får forholdsvis bred dekning i SD- Kuriren er massemedia og deres rolle i Sverige. Den gjennomgående tonen i SD- Kuriren angående massemedia, er at de er støttespillere til det politiske etablissementet, og bevisst motarbeider Sverigedemokratene og deres politikk.

⁵⁸ Larsson, Stieg, och Mikael Ekman, 2001: *Sverigedemokraterna: den nationella rörelsen*, side 62-63.

En artikkel som gir et dekkende uttrykk for SD sitt syn på massemedia og hvordan disse motarbeider partiet er en artikkel av C Douglas⁵⁹. Her blir media først og fremst sett på som en aktør som hindrer åpen debatt omkring innvandringsspørsmålet, og at leserinnlegg og lignende fra sverigedemokrater og andre innvandringsmotstandere konsekvent blir sensurert. De som er for en liberal innvandringspolitikk får derimot komme til orde nærmest ubegrenset, og spre sitt budskap om hvilken lykke innvandringen er for Sverige.

Det er først og fremst innenfor innvandringsdebatten man mener at massemedia svikter sin rolle. Mediene skriver ikke om hvilke negative konsekvenser innvandringen har for det svenske samfunnet. Man reagerer også på at media stempler og stigmatiserer SD som rasister, og forvrenger deres synspunkter.

På denne måten mener man at media er med på å indoktrinere det svenske folk, og således er en trussel mot ytringsfriheten og demokratiet. Ser man i på dette i forhold til andre høyrepopulistiske bevegelser er dette et velkjent fenomen. Det passer også inn i Rydgren sine teorier om en populistisk strategi, hvor høyrepopulistiske partier er i opposisjon til etablissementet.

Når det gjelder ideologi og andre politiske saksområder, er det som tidligere nevnt begrenset i hvor stort omfang disse tas opp i SD- Kuriren i denne perioden, og i all hovedsak er det politiske innholdet en utdypning og videreføring av det som allerede er nedfelt i partiprogrammet.

Når det gjelder SD-Kuriren, kan det også være av interesse å se på hvem som var redaktør for bladet i denne perioden. De første tre årene var det en av grunnleggerne av SD, Lars Ljung, som var redaktør for SD-Kuriren. Ljung hadde tidligere vært utgiver av BSS sitt medlemsblad, og hadde således erfaring fra denne type publikasjoner⁶⁰. Etter dette overtok partilederen Anders Klarström rollen som redaktør, og hadde denne rollen frem til han gikk av som partileder i 1995. Av det jeg kan se fikk redaktørskiftet ikke noe å si for den politiske profilen til SD-Kuriren, og de samme skribentene gikk også igjen uavhengig av redaktørskiftet.

⁵⁹ *SD- Kuriren* nr. 13, 1991, side 3. Forfatteren vet jeg ikke noe mer om, og det er mulig C Douglas er et pseudonym.

⁶⁰ Larsson, Stieg, och Mikael Ekman, 2001: *Sverigedemokraterna: Den nationella rörelsen*, side 76.

Nytt partiprogram 1994

På riksårsmøtet i Norrköping i februar 1994 ble det vedtatt et nytt partiprogram, og her ble det gjort en del endringer i forhold til det forrige partiprogrammet fra 1989. Allerede innledningsvis merker vi en mer radikal og nasjonalistisk tone i partiprogrammet:

”Sverige och det svenska folket har vuxit fram ur de flockar av urfolk, vilka efter den store innlandsisens avsmältning så småningom tog den skandinaviska halvön i besittning. De spridda stammarna i vårt land sammensvetsades med tiderna i ett rike, vilket, sedan det så småningom fått sina naturliga gränser, blivit en fast enhet, det nuvarande Sverige.”

Innledningsvis består programmet som tidligere av en lengre tekst, der svensk historie og nasjonal solidaritet blir hyllet. Fra 1960- tallet blir derimot Sverige gradvis endret, og fra dette tidspunkt og fremover mener SD at landet har blitt styrt av politikere som ikke har hatt det svenske folkets beste som sin ledetråd. I stedet har internasjonal solidaritet blitt viktigere, byråkratiet og offentlig sløseri har bredt om seg, moralen har forfalt, kriminaliteten har økt og generelt har det gått feil vei for Sverige.

Når det gjelder mer konkrete endringer i programmet i forhold til det forrige, er det flere forandringer som går i en mer radikal retning. En av de mest omfattende endringene er at innvandring, abort og adopsjon er slått sammen til et eget programpunkt som heter befolkningspolitikk. At disse tre ulike punktene blir slått sammen til ett, er et uttrykk for at man ser en nær sammenheng mellom disse tre områdene. Det dreier seg om å sikre fremtiden for et Sverige befolket av etniske svensker.

Under det nye punktet om befolkningspolitikk blir det fastslått at all ikke- europeisk innvandring helt skal stoppes, i motsetning til tidligere programmer hvor man bare har gått inn for en sterk begrensning av denne typen innvandring. Videre skriver man at de som har kommet til Sverige etter 1970, skal sendes tilbake til sitt hjemland. Uansett om de har svensk statsborgerskap eller ikke. Også dette er et nytt og mer radikalt punkt enn hva som stod i det forrige programmet.

Et annet programområde der det ble vedtatt en ny politikk er innenfor kriminalitetspolitikken. Her går de inn for at en helt ny straffelov skal utarbeides, og samfunnets og den enkeltes beskyttelsesbehov skal settes i sentrum. Straffearbeid skal innføres. Personer som tre ganger har fått en sjanse til å tilpasse seg et lovlydig liv, men ikke klarer dette, skal få fengsel på livstid, og man går fortsatt inn for dødsstraff for svært alvorlige forbrytelser. Når det gjelder innvandrere, skal disse kunne utvises ved alvorlige lovbrudd.

Det samlede inntrykket av det partiprogrammet som ble vedtatt i 1994, er at det på flere punkter er mer radikalt enn det tidligere partiprogrammet, hvilket også stemmer med beskrivelsen av det nye programmet i en presentasjon i *SD- Kuriren*: ”Situasjonen i landet har ju verkligen inte blivit bättre sedan 1989. Derfor måste vår politik skärpas på flera områden.”⁶¹ Det nye partiprogrammet var ikke noe brudd med det programmet, men et steg i mer ekstrem retning.

Når det gjelder hvorvidt det var stor uenighet internt i partiet omkring det nye programmet, har jeg ikke funnet noe konkret svar på det. Men etter hva man kan lese ut av reportasjen fra årsmøtet i *SD-Kuriren*, tyder det på at det var en omfattende debatt innenfor de fleste politiske områdene⁶².

Når man ser på denne første perioden, er det viktig å huske på at Sverigedemokratene på dette tidspunktet var et veldig lite parti, med en dårlig utbygd partiorganisasjon som bare eksisterte på enkelte steder i Sverige. Mye av partiarbeidet hvilte derfor på enkeltpersoner, og disse hadde også en stor innvirkning på den konkrete utformingen av partiets politikk.

Som tidligere nevnt, var Johan Rinderheim en sentral person de første årene av partiets historie. Han var med på å stifte partiet og stod som forfatter av det første partiprogrammet. Han trakk seg imidlertid fra partiet i 1989, og skulle ikke komme tilbake før han i 1998 ble ny nestleder i partiet. De som ellers var med stiftelsen av partiet spilte også naturlig nok en sentral rolle den første tiden, men skulle alle etter hvert trekke seg tilbake fra partiet.

Den som skulle personifisere Sverigedemokratene i store deler av denne perioden var Anders Klarström. Sin politiske bakgrunn hadde han fra mer ekstreme grupperinger, og hadde blant

⁶¹ *SD- Kuriren* nr. 23, 1994, side 16

⁶² *SD-Kuriren* nr. 23, 1994, side 16-17.

annet deltatt på møter i regi av Nordiska Riks Partiet. Han benektet dette selv, men alt tyder på at han hadde en slik fortid⁶³. Klarström ble valgt til en av partiets to talsmenn på riksårsmøtet i 1989, og var dette frem til 1992. Da ble han valgt til partileder, en posisjon han hadde frem til riksårsmøtet i 1995.

Ser man på den velgermessige oppslutningen for SD i denne perioden, fikk de ved valget i 1988 1118 stemmer i riksdagsvalget, og ingen lokale folkevalgte representanter⁶⁴. Valget i 1991 ble heller ikke noe stort gjennombrudd for partiet. 4887 riksdagsstemmer var resultatet, og på kommunalt nivå fikk man inn to folkevalgte representanter⁶⁵.

Ved valget i 1994 fikk partiet som tidligere nevnt 13954 stemmer til Riksdagen, og fem innvalgte representanter lokalt. Dette var nesten en tredobling av stemmeantallet fra forrige valg, men det ble ikke noe gjennombrudd for partiet på nasjonalt plan⁶⁶.

Oppsummering

Går man ut i fra BSS sitt program og medlemsblad, kan man ikke si at organisasjonen var en nazistisk organisasjon, men at den nok tiltrakk seg personer med høyreekstreme synspunkter. Det var en organisasjon som hadde kamp mot innvandring som sin absolutt viktigste sak, og i dette arbeidet var nærmest hvem som helst velkommen til å delta. Blant medlemmene samlet det seg derfor personer med en mangslungen politisk bakgrunn. Alt fra eldre nazister, unge skinheads og høyrepopulister, til personer uten noen politisk bakgrunn. BSS gikk så i 1986 sammen med det mer høyrepopulistiske Fremskrittspartiet og stiftet Sverigepartiet, og ut i fra restene av dette havarerte partiprojektet skulle altså Sverigedemokratene se sitt lys.

Det politiske grunnlaget for at Sverigedemokratene ble stiftet, var som vi har sett et ønske om en tilnærmet stopp av innvandringen til Sverige. Skal man kort oppsummere deres ideologi fra starten av, kan det beskrives med ordene ”bevar Sverige svensk”, noe som da også var et slagord de har bruke ved mange anledninger. Dette ser man som det sentrale tema både ut i fra

⁶³ Larsson, Stieg, och Anna-Lena Lodenius, 1994: *Extremhögern*, side 43-44.

⁶⁴ I Sverige er det riksdagsvalg, fylkesvalg og kommunevalg samtidig. Frem til 1994 var det valg hvert 3. år, mens det etter dette har vært valg hvert 4. år.

⁶⁵ Larsson, Stieg, och Anna-Lena Lodenius, 1994: *Extremhögern*, side 46.

⁶⁶ Larsson, Stieg, och Mikael Ekman, 2001: *Sverigedemokraterna: Den nationella rörelsen*, side 145.

forhistorien til Sverigedemokratene, og det første programmet som ble vedtatt i 1988. Ved siden av denne innvandringsmotstanden finner man også andre nasjonalistiske tanker, selv om deres nasjonalistiske ideologi ikke var så utviklet på dette tidspunktet. Partiprogrammet som ble vedtatt i 1994 innebar en radikaliserings av partiets politikk, og da spesielt innenfor kjerneområder som innvandring og kriminalitet.

Sett i forhold til Rydgrens teorier om høyrepopulisme er det ikke tvil om at flere av disse stemmer med det vi finner i Sverigedemokratenes politikk. Som jeg skrev i forbindelse med gjennomgangen av det første partiprogrammet, stemmer de tre første punktene i en populistisk politikk godt overens med Sverigedemokratene sin politikk. Når det gjelder det fjerde punktet finner jeg det ikke like klart at SD er et anti- intellektuelt parti, verken i partiprogrammet eller andre partipublikasjoner.

Den populistiske anti-etablissement strategien finner man også igjen hos Sverigedemokratene. Flere steder i partiets propaganda fremstiller partiet seg selv i opposisjon til hele det politiske etablissementet, og at de er et parti som representerer det svenske folkets interesser og ønskemål.

Der hvor Sverigedemokratene derimot har det største problemet i forhold til en anti-etablissement strategi, er at de for den svenske velgermassen fremstår som for ekstrem politisk sett, og at deres demokratiske sinnelag kunne settes i tvil. Dette var nok av de viktigste grunnene til at Sverigedemokratene i midten av 1990-tallet fortsatt var et svært lite parti, og som vi skal se, var dette problemet noe den nye partilederen raskest satte fokus på. Skulle SD ha håp om politisk innflytelse måtte de fremstå som troverdige demokrater, som ikke leflet med anti-demokratisk tankegods.

Kapittel 5: Dreining i moderat retning under den nye partilederen Mikael Jansson(1995-2001)

Innledning

På riksårsmøtet i 1995 skulle det velges ny leder, og valget falt på Mikael Jansson fra Örebro. Den nye lederen i Sverigedemokratene hadde sin politiske bakgrunn fra Centern, der han blant annet hadde vært nestleder for partiet i Örebro⁶⁷. I forhold til sin forgjenger Anders Klarström, hadde han derfor en helt annen bakgrunn, og også en annen oppfatning av hva som måtte til for å oppnå økt støtte for Sverigedemokratene.

I perioden fra 1995 til 2001 vil jeg se på valget av ny partileder og hva dette førte til av politiske og organisatoriske endringer. Det er altså hva skiftet av partileder førte til av endringer for partiet jeg vil forsøke å besvare i dette kapittelet. Perioden starter med valget av den nye partilederen, Mikael Jansson, og avsluttes når en del personer går ut fra Sverigedemokratene, og danner partiet Nasjonaldemokratene.

Mikael Jansson

I forbindelse med mine besøk i Sverige fikk jeg tilgang til et for offentligheten hittil ukjent brev, fra Mikael Jansson til den daværende lederen Andres Klarström⁶⁸. Det kan være av interesse å se litt nærmere på disse, da de viser hva Jansson legger vekt på og hvilken politikk han står for. Korrespondansen fra Jansson til Klarström startet vinteren 1992. Dette var altså en tid hvor han enda var medlem i Centern, men det kommer tydelig frem at han vurderte en overgang til Sverigedemokratene.

Innledningsvis i sitt brev skriver Jansson det som på mange måter kan ses på som hans programerklæring for sitt politiske virke:

⁶⁷ Jansson, Mikael, 2005: *I eget spår genom obruten terräng*, side 12.

⁶⁸ Brev med sju bilag fra Mikael Jansson til Anders Klarström, Örebro 6. oktober 1992.

”Min politiska historia är att jeg alltid varit fosterlandsvän, och med det som politiskt bärande motiv gett mig inn i politiken, utan andra tankar än att det är en personlig uppoffring.”

Videre forteller han om sin tid i Centern som han så på som en nyttig læretid, men han følte at han nærmest jobbet i en enmannscelle, for å få Centern til å bli mer fedrelandsvennlige. Han skriver at han vurderer å gå over til Sverigedemokratene, men at det er to absolutte krav han setter til dette: At Sverigedemokratene strikt følger ikkevoldsprinsippet, og at partiet holder seg borte fra ting som av allmennheten kan kobles til ekstremisme, blant annet rasismebegrepet.

I et av bilagene⁶⁹ kommer Jansson med sine fire visjoner for sitt politiske virke. Den første visjonen dreier seg om den harmoniske naturen. Her kommer Jansson inn på at man må være progressive innenfor forskning og industri, men samtidig beholde den organiske balansen og det biologiske mangfoldet.

Hans andre visjon tar for seg den evige stunden, og her kommer Jansson inn på mer religiøse perspektiv. Han betegner seg som en overbevist fysiker som ser på fortid, nåtid og fremtid som en illusjon. Et menneske sin død er bare slutfasen i et evig liv, og var det livet godt er alt godt.

Den tredje visjonen omhandler det skjenkende geniet. Her fremholder Jansson at det er den som strever etter å være seg selv, og ikke faller for fristelsen å være som alle andre, som sjenker samfunnet nytenkning og kontraster.

Mikael Janssons fjerde og siste visjon går ut på at man må danne familie innfor sitt eget folk, da de ulike folkenes forskjellige verdier er et nyttig spenningsfelt. I følge Jansson er mangfold og vekselvirkning en effektiv prosess sammenlignet med enhetsstatens liketenkning.

Innholdet i de andre bilagene Jansson har sendt til Klarström dreier seg om tanker omkring en ny Europa-politikk, et forslag til flygeblad om det flerkulturelle Europa, forslag om en ”Gillestugerörelse” hvor det skal skapes en restaurantkjede som tilbyr tradisjonell svensk husmannskost, utkast til en folksvensk forening, forslag til en type natteravnaksjon hvor

⁶⁹ Bilag 1, Mikael Jansson, Örebro 4. mars 1992. Noen av bilagene har en tittel, andre ikke, og jeg har derfor valgt å nummerere bilagene fra 1 til 7, hvilket da også Jansson hadde gjort på originalversjonene.

fedrelandsvenner skal gå inn og erklære visse gater frie for vold fra nynazister og venstreekstremister, og til slutt et utkast til et nytt symbol ”Guldstavsfanan”.

Som vi ser av denne raske gjennomgangen er det vidt spekter av forslag Jansson kommer med, og han avslutter det hele med at Klarström gjerne må ta kontakt derom han finner noen av ideene interessante. Hva Klarström konkret svarte på denne henvendelsen vet jeg ikke, men det gikk i alle fall ikke så lange tiden før Jansson meldte overgang til Sverigedemokratene, og på riksårsmøtet i 1994 ble han valgt som andre nestleder i partiet.

Organisatoriske og politiske endringer

Ser man på de endringene Jansson iverksatte etter at han ble formann på riksårsmøtet i 1995, kan man finne igjen mange av de ideene som kom frem i brevet til Klarström.

Noe av det første han ville endre på, var inntrykket vanlige svensker hadde av Sverigedemokratene. Et vanlig bilde av Sverigedemokratene var at dette var et parti som i stor grad bestod av støyende skinheads, og at de hadde en politikk som mer eller mindre var både rasistisk og nazistisk. I følge Sverigedemokratene selv var dette først og fremst en konsekvens av at media bevisst fremstilte partiet på en feilaktig måte, men stadig flere innenfor partiet innså at de også til en viss grad selv hadde skyld i dette⁷⁰. Først og fremst mente man dette kom av at man hadde tillatt skinheads og andre som ikke var medlemmer av partiet å delta i partiets demonstrasjoner og andre offentlige tilstelninger, og at dette var en viktig grunn til at allmennheten hadde et feilaktig bilde av partiet.

Sverigedemokratene mente selv at rasister og nazister aldri hadde vært medlemmer av partiet, men at de kun hadde tilsluttet seg offentlige arrangementer i regi av partiet. Som blant annet Expo har påvist⁷¹, var det derimot et faktum at både eldre nazister fra krigens dager og yngre skinheads med tilknytning til nynazistiske grupperinger var med i partiet, og at de således ikke kun deltok i partiets utadrettede aktiviteter. I alle fall var det at skinheads og andre uønskede

⁷⁰ Se for eksempel styremedlemmet Thomas Johansson sin innledningstale på årsmøtet 1996 hvor han kommer inn på dette, gjengitt i sin helhet i *SD- Kuriren nr. 27, 1996*, side 14- 15.

⁷¹ Blant annet: Larsson, Stieg, och Mikael Ekman, 2001: *Sverigedemokraterna: Den nationella rörelsen*, side 107-161.

elementer deltok i partiets aktiviteter noe av det første den nye partilederen tok tak i, og det ble innført et ”uniformsforbud”, hvor folk i en typisk skinheadsstil med bomberjakke og det hele, ble nektet å delta i partiets arrangementer.

En annen organisatorisk endring som Mikael Jansson iverksatte kort tid etter at han ble partileder, var at Sverigedemokratisk Ungdom (SDU) ble lagt ned som en selvstendig organisasjon, og direkte underlagt moderpartiet. SDU hadde siden det ble stiftet i slutten av 1992 vært et tilholdssted for en rekke nynazister, og lederen av SDU fra starten og frem til det ble oppløst i 1995, var Robert Vesterlund, som i dag er en av Sveriges mest kjente nynazister⁷².

Når det så gjelder de mer politiske og ideologiske sporene etter skifte av partileder er ikke disse så klare ved første øyekast. På årsmøtet i Södertälje i 1996 ble det vedtatt et nytt partiprogram, men i forhold til det forrige programmet inneholdt det ikke spesielt store endringer. Et av programpunktene der det ble gjort visse justeringer var innenfor befolkningspolitikken. Her kan man også se tegn på at de prøver å bedre imaget til partiet. Måten de gjør dette på er ikke først og fremst at de endrer på selve politikken, men at de prøver å gjøre den litt mer ”spiselig”. Kravet om at alle innvandrere utenfor den vestlige kulturkretsen, som kom til Sverige etter 1970, skal sendes tilbake er fortsatt å finne i programmet fra 1996. Men de har tilføyd at de som reiser tilbake skal få økonomisk støtte fra den svenske staten. Likeledes har de lagt til at svenskene skal leve i fred med de ikke-vestlige innvandrerne som kom til Sverige før 1970, og som fortsatt vil være i Sverige etter at de som kom dit etter 1970 er repatriert.

Innenfor befolkningspolitikken har de også tatt med at de virkelige rasistene er de som skaper flerkulturelle samfunn med innebygde identitetsproblemer, og fare for eskalerende etniske konflikter. Nytt i dette partiprogrammet er også at midlertidig opphold kan gis til ledende opposisjonelle som må flykte på grunn av trusler. Til slutt har de også tatt med at det i Sverige finnes to urfolk ved siden av svenskene, samene og finnene, og at disse skal gis mulighet til å beholde og videreføre sin kulturarv.

For en utenforstående kan kanskje disse tilføyelsene virke som bagatellmessige, kosmetiske endringer, men jeg vil likevel tolke de inn i en bevisst strategi for å endre imaget til

⁷² Robert Vesterlund er blant annet leder for nettverket Info 14, og en av arrangørene bak den såkalte Salemsmarsjen hvor flere tusen nynazister fra hele Europa hvert år samles for å markere mordet på Daniel Wretström.

Sverigedemokratene. Politikken skulle i all hovedsak være uforandret, men innpakningen måtte endres slik at budskapet fremstod som mindre ekstremt.

Ideologi i SD-Kuriren

Ser man på SD- Kuriren fra tiden omkring Mikael Jansson ble partileder, kan man også her observere en del endringer. På denne tiden var det en ny generasjon unge menn som tok steget frem innenfor partiorganisasjonen, og disse skulle også sette sitt preg på SD- Kuriren. Dette var ungdommer som ikke hadde sin bakgrunn fra nynazistiske eller andre ekstreme grupperinger, og som derfor passet bra inn i det ”nye” SD som var i ferd med å vokse frem. Én av disse var Torbjörn Kastell som 1996 overtok som redaktør for SD- Kuriren.

Tidligere hadde som sagt SD- Kuriren karakter av å være et blad med et mangslungent innhold. Etter hvert som partiet vokste endret dette seg, og ved Kastells tiltredelse som redaktør ble SD- Kuriren i enda større grad et politisk magasin, med et profesjonelt innhold og utseende. De politiske sakene som ble prioritert var fortsatt de samme, med innvandringen som den viktigste. Formen ble derimot en annen, og artikler som den tidligere nevnte av Sven Davidsson, er noe man ikke vil finne igjen i SD- Kuriren på dette tidspunktet.

Selv om SD- Kuriren ble mer konsentrert omkring politiske spørsmål, er det ikke så lett å få øye på rent ideologiske artikler i bladet. I et eget temanummer om nasjonalisme⁷³ blir det satt nærmere fokus på denne ideologien, uten at jeg kan se at det egentlig blir sagt så mye om hva nasjonalisme egentlig er for Sverigedemokratene. Det blir skrevet mye om nasjonalistiske partier i utlandet og litt om nasjonalismens historie, men ikke mye om den nasjonalistiske ideologien.

Det nærmeste man kommer en drøftelse omkring nasjonalisme i dette temanummeret, er en lederartikkel av Mikael Jansson, hvor han gir sitt syn på det han kaller en positiv nasjonalisme⁷⁴. For det første poengterer han at det finnes en svensk kultur. Det er bare å reise over nasjonsgrensene, så ser man at dette er tilfelle. Dernest konkluderer han med at Sverige

⁷³ *SD-Kuriren* nr. 32, 1997.

⁷⁴ *SD-Kuriren* nr. 32, 1997, side 3.

også i tidligere tider har hatt en innvandring, men denne har vært begrenset i forhold til de siste tiårs masseinnvandring. Derfor har assimilering og integrering vært mulig, og det har ikke utgjort noen trussel mot svensk kultur og egenart. Dagens innvandring er derimot helt annerledes på to måter, mener Jansson. Det er antallsmessig mange flere innvandrere, og de har en helt fremmed kultur som er mye vanskeligere å smelte inn i og tilpasse den svenske kulturen. Skal den svenske kulturen bevares må en aktiv repatrieringspolitikk iverksettes. Til slutt går Jansson i rette med påstanden om at nasjonalister er uvitende, fordi de tror at en kultur utvikler seg uten tekniske og kulturelle impulser fra utlandet. Slike impulser er en selvfølge mener Jansson, og er ingen avgjørende trussel mot den svenske kulturen. Avslutningsvis skriver Jansson at en positiv nasjonalisme ikke er årsak til krig og konflikter, men en garantist for å opprettholde en sunn nasjonalfølelse. Årsakene til krig er derimot å finne i flerkulturelle statsdannelser, politiske unioner og totalitære styresett.

Som man ser er dette ikke noen egentlig drøftelse av hva en nasjonalistisk ideologi inneholder, men mer en artikkel hvor enkelte punkter knyttet til innvandring og kultur blir kommentert. For et parti som så tydelig profilerer seg som et nasjonalistisk parti, synes jeg det er påfallende at det er så lite fokus og debatt omkring denne ideologien. Faktisk må man helt frem til juni 2000 før man finner en artikkel i SD- Kuriren som tar opp hva nasjonalisme egentlig er, og hvilken form for nasjonalisme Sverigedemokratene står for⁷⁵. Siden hele partiet bygger på nasjonalismen, hvilket blant annet kommer klart frem i partiprogrammet, finner jeg det overraskende at det er så lite ideologisk debatt i partiet. Det kan tyde på at medlemmenes interesse omkring dette nærmest er fraværende. Det er imidlertid ingen tegn på at noen opponerer mot at partiet skal gå bort fra sin nasjonalistiske linje, verken i SD- Kuriren eller i andre kilder jeg har hatt tilgang til.

Den nevnte artikkelen, som drøfter hva en nasjonalistisk ideologi inneholder, er skrevet av Johan Rinderheim. Den tar for seg hva det betyr at SD er et nasjonaldemokratisk sentrumsparti, med et økologisk grunnsyn, slik partiet på denne tiden presenterte seg selv. Siden denne artikkelen, etter min mening, på mange måter får frem selve kjernen i Sverigedemokratenes ideologi, vil jeg se litt nærmere på hva som kommer frem her.

⁷⁵ SD- Kuriren nr. 38, 2000, side 12-13.

Innledningsvis slår Rinderheim fast at Sverigedemokratene ikke er noe misnøye parti som bytter ideer etter tilfeldige opinioner, for så å komme med populistiske utspill i den hensikt å lokke til seg så mange velgere som mulig. Det finnes alltid en ideologisk tanke bak det vi står for, fastslår Johan Rinderheim. Rinderheim skriver også at nasjonalisme ikke har noe med nazisme å gjøre. Det er like feil å sette likhetstegn mellom denne formen for demokratisk nasjonalisme og nazisme, som det blir å sette likhetstegn mellom alle former for internasjonalisme, med kommunisme.

Ut fra et nasjonalistisk synssett finnes det visse grunnpillarer. Det er forsvaret av sentrale verdier som nasjonen, familien, kulturen og hjembygden. En nasjonalist tror heller ikke på universelle politiske ideologier, men at alle nasjoner har sin unike historie og kultur, sitt folk og sine tradisjoner. Derfor passer ikke universelle ideologier som sosialisme og liberalisme inn over alt, og det er også grunnen til at nasjonalistiske ideologier kan innta ulike former i ulike land.

En homogen befolkning er en viktig forutsetning for et stabilt samfunn, der folket kjenner samhørighet med hverandre, og det er ikke tilfeldig at det var i det homogene, svenske samfunnet at tanken om "folkhemmet" ble født. I et land med en homogen befolkning er det lettere å føle nasjonal samhørighet med hverandre, og dette er en viktig forutsetning dersom man skal skape et velferdssamfunn. Den største trusselen mot en slik samhørighet og lojalitet, er en masseinnvandring av personer som har en kultur som er fjernt i fra den svenske kulturen.

Når det gjelder den demokratiske delen av nasjonalismen går Rinderheim gjennom demokratiets historie i Sverige, og mener at det for svenske nasjonalister er naturlig å slå ring om den svenske demokratitradisjonen og folkelig innflytelse. I dagens samfunn har derimot demokratiet blitt svekket av massemedias makt og av visse politikere som ikke respekterer demokratiets spilleregler. Kritikken mot dette er ikke, som visse tror, en generell kritikk av det demokratiske styresettet, men et bevis på at demokratiet er svekket og trenger å forsterke sin posisjon.

At Sverigedemokratene selv betegner seg som et sentrumsparti, mener Rinderheim først og fremst springer ut av den økonomiske politikken. Her ønsker de en pragmatisk politikk hvor ingen økonomiske doktriner følges slavisk, og at det beste hentes fra høyre og venstre. Dette gjelder også på andre politiske saksområder, hvor partiet er påvirket både fra den tradisjonelle

høyre- og venstresiden. Det er hva som er best for Sverige og svenskene som teller, ikke på hvilken side av den politiske skalaen ideen har sin opprinnelse.

Til sist kommer Rinderheim inn på det at partiet har et økologisk grunnsyn. Dette mener han også er en naturlig følge av den nasjonalistiske ideologien, hvor man skal ta vare på det man arver fra sine forfedre, og videreføre det i minst like god stand til neste generasjon. Et økologisk grunnsyn viser at man tar sin plass i naturen, og respekterer alt levende. I hverdagen skal man være miljøbevisst, og føre en livsstil der man tar hensyn til miljøet i sine dagligdagse handlinger.

Med andre ord er dette en form for nostalgisk nasjonalisme, hvor man ser tilbake på et tidligere idealsamfunn som man ønsker å gjenskape. I dette tilfellet vil man gjenskape det gode og trygge "folkhemmet" som eksisterte på 1950 tallet, hvor Sverige beskrives som både kulturelt og etnisk homogent. Denne nasjonalismen er demokratisk, og man vil utvide demokratiet slik at folket får større innflytelse enn hva som er tilfelle i det svenske samfunnet. I økonomiske spørsmål står man for en sentrumspolitikk, og det blir poengtert viktigheten av et økologisk grunnsyn hvor miljøtenkning må prioriteres.

Sett i forhold til Rydgrens ideologiske kjennetegn på populistiske partier, er det flere likheter her. De står for et demokratisyn som setter spørsmål ved hvor demokratisk samfunnet er i dag, og de vil kjempe for at samfunnet blir mer demokratisk. Anti-demokratiske antydninger finner man ikke i Rinderheim sin artikkel, snarere tvert om. "Folket" har helt klart en nøkkelrolle i den ideologien Rinderheim presenterer, og det svenske folket og dets kultur må beskyttes. Den økonomiske politikken er en sentrumspolitikk, og i likhet med hva Rydgren skriver går de inn for en mer desentralisert produksjon. Det siste punktet til Rydgren, anti-intellektualisme, er derimot noen man ikke finner i Rinderheims artikkel. Hans artikkel må vel heller sies å være å være en intellektuell artikkel, uansett om man er enig med innholdet eller ikke, og dette passer ikke inn i Rydgrens kjennetegn.

Dette var som vi husker, noe som også var tilfellet i forhold til analysen av det første partiprogrammet til Sverigedemokratene. Det som i den sammenheng er viktig å huske på, er at både det første partiprogrammet og artikkelen vi har sett på nå var skrevet av Johan Rinderheim. Selv om jeg så langt ikke har sett tegn til mye anti-intellektuelt stoff, verken i partiprogrammet eller SD-Kuriren, vil jeg likevel presisere at det blir feil dersom man kun tar

utgangspunkt i det første partiprogrammet og denne artikkelen når man analyserer graden av anti-intellektualitet i forhold til Rydgrens kjennetegn på populisme. Jeg vil komme tilbake til hvorvidt man kan finne slike kjennetegn hos Sverigedemokratene, og presisere at jeg ikke kun bygger på de to objektene jeg har analysert så langt for å finne et svar på hvorvidt SD fremstår som anti-intellektuelle eller ikke.

Når det gjelder Rydgrens definisjon av ”høyre” sett i forhold til Rinderheim sin artikkel er det mest interessante den fremtredende plassen Rinderheim gir ”det økologiske grunnsynet”, og en ellers aktiv miljøpolitikk. Dette er tradisjonelt en politikk som har stått sterkest på venstresiden, selv om det også finnes en del høyre-radikale bevegelser som har dette som en del av sin politikk. På tross av dette vil jeg likevel mene at det ikke passer helt inn i Rydgrens definisjon av ”høyre”, og han nevner heller ikke miljøpolitikk som en del av sin definisjon på ”høyre”-delen av høyrepopulisme.

Av de sosiokulturelle spørsmålene blir familiespørsmålet nevnt av Rinderheim som en av de tradisjonelle verdiene Sverigedemokratene vil forsvare, og således passer dette inn i Rydgrens teorier. En sentrumsorientert økonomisk politikk blir også fremhevet, hvilket ikke passer inn på høyresiden av den politiske skalaen. Men som tidligere nevnt skriver Rydgren at den økonomiske politikken til høyrepopulister ofte inntar en sentrumsposisjon, og dette er derfor ikke utenfor hans teorier.

Nye endringer

Ved valget i september 1998 stilte Sverigedemokratene nok en gang opp. Resultatet ble 19624 stemmer til Riksdagen, og de fikk valgt inn åtte lokale representanter i kommunestyrene. Blant de som ble innvalgt som lokale folkevalgte finner man dagens partileder, Jimmie Åkesson, som ble innvalgt i sin hjemkommune Sölvesborg. Björn Söder, som i dag er partisekretær for Sverigedemokratene, ble også i 1998 innvalgt som én av to kommunestyrerepresentanter for SD i Höör.

Av de mest vanlige argumentene som ble trukket frem som årsaker til at det ikke gikk bedre, var mangel på en fungerende partiorganisasjon over hele landet, dårlig publisitet i massemedia, og det at det var enkelte uheldige punkter i programmet⁷⁶.

Som følge av den kritikken som ble rettet mot partiprogrammet ble det i januar 1999 arrangert et ekstraordinært riksårsmøte, hvor det ble vedtatt flere endringer i partiprogrammet. Den programposten som nok en gang fikk størst oppmerksomhet var befolkningspolitikken, og her ble det vedtatt å fjerne punktet om at alle innvandrere som har kommet til Sverige etter 1970 skal repatrieres. I stedet ble det vedtatt et punkt om at innvandrere som ikke lenger trenger beskyttelse bør repatrieres til sitt hjemland. Av andre endringer som bør nevnes er at kravet om dødsstraff ble fjernet, likeledes kravet om å innføre statlige banker og til slutt at man ikke lenger gikk inn for at Sverige skulle forlate FN.

Disse endringene i partiprogrammet er et tegn på at partiet fjernet de mest kontroversielle punktene i partiprogrammet, og tok nok et steg i en mer moderat retning. Til grunn for disse endringene lå nok både det faktum at partiet rent politisk hadde endret seg, men også taktiske hensyn om at det ville være formålstjenlig for velgerstøtten å fjerne de mest omdiskuterte punktene fra partiprogrammet.

Et annet felt hvor det kan være interessant å analysere Sverigedemokraternes politikk, er hvordan de opptrer når de er i direkte kontakt med potensielle sympatisører og velgere. En måte å analysere dette på er å se på noen av deres mange torgmøter rundt omkring i Sverige, og jeg vil i det følgende ta for meg Mikael Janssons tale under Sverigedemokraternes nasjonaldagsfeiring 6. juni 1996⁷⁷.

Jansson starter sin tale med å protestere mot byggingen av en moske sentralt i Stockholm. Han lover at Sverigedemokratene skal jobbe for å forhindre dette, og Jansson advarer mot den muslimske fundamentalismen som er på fremmarsj i Sverige. Han fremholder at SD skal virke for å hindre at bygging av moskeer i Sverige, og at det bør avholdes folkeavstemninger hvorvidt dette skal tillates eller ikke.

⁷⁶ Se for eksempel "Valanalys av valet 1998", *SD- Kuriren* nr. 35, 1999, side 11.

⁷⁷ Sverigedemokraterna, egenprodusert video, *SD* 96.

Deretter kommer partilederen inn på Sveriges økonomiske situasjon, og at det er Sosialdemokratene som er ansvarlige for den økonomiske krisen i Sverige. Jansson mener også at Sosialdemokratene er ansvarlige for den økende politikerforakten i Sverige, siden de gang på gang har brutt tidligere inngåtte løfter.

Neste punkt Jansson tar for seg er partiets linje om å holde avstand til nazister, og at skinheads og andre ekstremgrupper må holdes vekk fra partiets arrangementer, da det gir et feil bilde av hvilket parti Sverigedemokratene er. Han gir massemedia skylden for at mange svensker tror at Sverigedemokratene er et nazistisk parti, og Jansson slår fast at dette ikke er tilfellet, men at de er et nasjonalistisk, demokratisk parti, på samme måte som Front National i Frankrike og Frihetspartiet i Østerrike.

Jansson kommer deretter inn på spørsmålet om hvorfor vi feirer den svenske nasjonaldagen. Han mener Gustav Wasa er sentral i så henseende, og at det først og fremst er kroningen av han 6. juni 1523, som bør feires på den svenske nasjonaldagen. Jansson mener at Gustav Wasa er et fint symbol for Sverige, og at han opptrådte på en forbilledlig måte da han samlet Sverige til ett rike.

Jansson tar så for seg Expo. Han betegner disse som terrorister som angriper Sverigedemokratene med vold, og at det var disse som stod bak angrepet på Sverigedemokratenes årsmøte i 1995.

Hvis Sverigedemokratene får politisk makt, vil de i følge Jansson føre en politikk der det må spares og statsgjelden må betales ned. Videre skal SD bekjempe kriminaliteten, og igjen sørge for at folk kan gå trygt på gater og torg. Straffene skal skjerpes, og at den som tre ganger dømmes for en grov forbrytelse skal sperres inne for resten av livet.

Arbeidsmarkedspolitikken skal også legges om. Skattene skal senkes, og det må satses på den enkeltes initiativkraft. De som lever på sosialbidrag skal ha plikt til å arbeide for den støtten de får, og de skal hjelpes tilbake til det ordinære arbeidsmarkedet.

Avslutningsvis nevner Jansson noen andre viktige spørsmål for SD, og han går fort gjennom kampen mot utviklingen av EU som en europeisk superstat, bedre rettigheter og vilkår for dyrene og repatriering av ikke-vestlige innvandrere som har kommet til Sverige etter 1970.

Etter å ha sett på denne talen flere ganger er inntrykket at det i stor grad er ordinære politiske synspunkter som kommer frem, og at det ikke kan sies å være radikalt ulikt fra hva man kan finne hos andre etablerte partier. Som tidligere nevnt er det når det gjelder spørsmål omkring innvandring at partiet skiller seg ut, og det samme vil jeg si er tilfellet med Janssons tale.

På den annen side kommer Jansson med flere synspunkter i talen som nok også vil ha appell hos mer høyreekstreme personer. Dette gjelder spesielt innvandringspolitikken, men også hans hyllest av svenske konger og hans positive syn på det mer radikale, nasjonalistiske partiet Front National.

Nasjonaldemokratene dannes

Under lengre tid hadde det innenfor partiet bygd seg opp ulike fløyer som stod mot hverandre, og det hele kuliminerte, som jeg har vært inne på tidligere, i at Nasjonaldemokratene ble dannet i august 2001. Siden jeg i et tidligere kapittel har vært inne på noen av årsakene til splittelsen og grunnen til at Nasjonaldemokratene ble dannet, vil jeg ikke gjenta det her. Jeg vil bare konstatere at det var en maktkamp i partiet, hvor både personlige og politiske motsetninger spilte en rolle.

For Sverigedemokratene betydde denne splittelsen først og fremst at de mistet mange av sine mest aktive medlemmer. Dette var i stor grad ungdommer som var med på flygebladsutdelinger og andre utadrettede aktiviteter, og det var således en arbeidsressurs Sverigedemokratene mistet. Disse ungdommene stod ofte for en radikal politisk linje, og dermed mistet også Sverigedemokratene noen av sine mest radikale medlemmer som følge av dette. Det var for øvrig ikke bare unge radikale som gikk over til det nye partiet. Også blant partiets eldre garde var det flere som fulgte med over til det nye partiet. Én av disse var Sven Davidsson som var med på å stifte Sverigedemokratene i 1988.

Konklusjon

Skal man oppsummere tiden fra Mikael Jansson ble partileder i 1995 og frem til 2001, er det en periode hvor Sverigedemokratene utvikler seg til å bli et mer strømlinjeformet parti. Jansson som hadde sin bakgrunn fra Centern, ville endre det inntrykket velgerne hadde av Sverigedemokratene, og han ville at partiet organisatorisk skulle fremstå med et ytre som ikke skilte dem nevneverdig fra de andre partiene. Jansson og resten av partiledelsen mente at dette, etter deres mening feilaktige, inntrykket velgerne hadde av Sverigedemokratene var en sterk medvirkende faktor til at partiet ikke oppnådde den store fremgangen.

Politisk blir partiprogrammet endret i moderat retning, og noen av de mest kontroversielle punktene blir fjernet. Blant de viktigste endringene finner vi bortfallet av kravet om dødsstraff, ikke lenger krav om at alle innvandrere som har kommet til Sverige etter 1970 skal repatrieres og at man ikke lenger går inn for at Sverige skal melde seg ut av FN. Partiorganet SD-Kuriren får også et mer profesjonelt utseende, og den politiske retorikken slipes.

Samtidig intensiverer Jansson, og resten av partiledelsen, sine kontakter med det mer radikale nasjonalistiske partiet Front National, og dette partiet blir fremhevet som det store forbildet. Dette viser at partiet ikke entydig går i mer moderat retning, selv om det er hovedtendensen innenfor denne perioden.

Organisatorisk skjer det også endringer ved at de mest radikale medlemmene og sympatisørene forlater partiet, og at Nasjonaldemokratene blir dannet. Det sistnevnte var ikke planlagt fra Jansson sin side, og snart skal det også vise seg at Jansson mister ytterligere kontroll over partiet.

Når det gjelder spørsmålet om hvor mye Jansson hadde å si for denne utviklingen, er det ikke så lett å fastslå det. Slik jeg bedømmer det, spilte Jansson størst rolle for denne utviklingen i sin første tid som partileder. Etter hvert var de ideene Jansson hadde kommet med som nyvalgt partileder en selvfølge for de fleste i partiet, og med unntak av de som gikk over til Nasjonaldemokratene, hadde hans politiske og organisatoriske kurs bred støtte i resten av partiledelsen. Jeg vil derfor tro at denne utviklingen mest sannsynlig hadde funnet sted uansett om Jansson hadde blitt valgt som partileder eller ikke, men det er mulig tidsperspektivet kunne ha blitt et annet.

Kapittel 6: Ny partiledelse(2001-2006)

Innledning

Etter at Nasjonaldemokratene var dannet og en del motsetningsforhold var ryddet av banen skulle man tro at Sverigedemokratene stod samlet, men det skulle ikke ta lang tid før nye konflikter kom til overflaten. I dette kapittelet vil jeg se nøyere på motsetningen mellom de to fløyene i partiet, og hvilke forskjeller det var mellom de to partilederkandidatene Mikael Jansson og Jimmie Åkesson. Hva gikk disse motsetningene ut på, og hva fikk denne maktkampen å si for den ideologiske og politiske utviklingen til partiet?

Valget 2002

Frafallet av mange partiaktivister i forbindelse med dannelsen av Nasjonaldemokratene var en organisatorisk knekk for partiet, og ikke et gunstig utgangspunkt kun ett år foran valget i september 2002. Noe av redningen for partiet skulle bli at de bestemte seg for å stille opp i kirkevalget høsten 2001. Dette har tradisjonelt vært et bortglemt valg med liten medieinteresse og lav valgdeltakelse. Når derimot Sverigedemokratene satset på dette valget fikk det stor oppmerksomhet, og de andre politiske partiene mobiliserte sine velgere for å forhindre at SD gjorde et godt valg. Dermed ble det en situasjon der det var Sverigedemokratene mot de andre partiene, hvilket ga partiet noe av den oppmerksomheten de trengte kort tid etter at de hadde mistet mange av sine medlemmer.

Resultatet i kirkevalget ble i seg selv ikke et gjennombrudd for Sverigedemokratene. På riksnivå fikk de en oppslutning på 0,8 %, noe som førte til to representanter i Kirkemøtet, som er den svenske kirkens høyeste folkevalgte organ. I tillegg fikk Sverigedemokratene innvalgt noen representanter på lokalt nivå.

Det skulle heller ikke gå så lenge før Sverigedemokratene kunne presentere en nyhet som satte partiet i et positivt lys. På nyåret 2002 ble det klart at riksdagsmannen Sten Andersson meldte

overgang fra Moderatene til Sverigedemokratene⁷⁸. Dette skapte en positiv publisitet for partiet, og et mer seriøst og respektabelt inntrykk for mange. Likeledes var det som tidligere nevnt en triumf at også den landskjente grunnleggeren av Sjöbopartiet, Sven-Olle Olsson, ikke lenge etter meldte sin overgang til Sverigedemokratene. Olsson hadde under stor medieoppmerksomhet stått i spissen for motstanden mot at Sjöbo skulle ta i mot flyktninger til kommunen, og ved folkeavstemningen i 1988 gikk et flertall av kommunens innbyggere inn for å si nei til mottak av flyktninger. Som følge av denne flyktningemotstanden ble Olsson og flere andre lokalpolitikere ekskludert fra Centern, og de stiftet altså det lokale partiet Sjöbopartiet.

Dette la mye av grunnlaget for at Sverigedemokratene kunne gjøre et godt valg høsten 2002. Resultatet ble at de denne gangen fikk 76300 stemmer til Riksdagen, noe som svarer til 1,4 % av velgerne. På kommunalt nivå gikk det også bra, og man fikk innvalgt 50 lokale representanter over hele Sverige⁷⁹.

For første gang ble Skåne partiets kjerneområde, og det var her man fikk valgt inn størsteparten av sine folkevalgte representanter. Grunnene til at Sverigedemokratene gjorde det så bra i Syd-Sverige er flere. For det første er det i denne delen av landet partiet har en best utbygd partiorganisasjon med lokalavdelinger i forholdsvis mange kommuner. Skåne har også de siste tiårene hatt mange lokale misnøyepartier, hvor politikken på flere områder har ligget tett opptil politikken til Sverigedemokratene. Foran valget i 2002 hadde flere av disse partiene enten inngått et samarbeid med SD eller helt gått inn i SD, og således kunne SD forholdsvis enkelt ta over mange av stemmene som tidligere hadde gått til disse misnøyepartiene. En tredje årsak til valgfremgangene i Skåne kan være nærheten til Danmark. Der har det blitt ført en mye strengere innvandringspolitikk enn i Sverige, og en del velgere kan nok derfor ha blitt influert av den danske debatten og politikken.

To fløyer mot hverandre

Som tidligere nevnt, hadde det over lengre tid vært ulike fløyer i partiet, og etter at Nasjonaldemokratene ble dannet i 2001, ble disse motsetningene etter hvert klarere og klarere.

⁷⁸ http://www.sverigedemokraterna.net/parti_text.php?action=fullnews&id=261, 24. august 2006.

⁷⁹ http://www.sverigedemokraterna.net/parti_text.php?action=fullnews&id=261, 24. august 2006.

I alle fall fra 2003 og fremover har maktkampen mellom disse to fløyene vært noe som har preget partiarbeidet, og jeg vil derfor se litt nærmere på motsetningene mellom disse to fløyene og hva de har hatt sitt utgangspunkt i.

De to fløyene har hatt flere navn, men vil her bli benevnt som Skånefløyen, ut i fra at den står sterkest i Skåne, og bunkerfløyen, basert på at den har hatt sitt sterkeste feste i partiets hovedkontor i Stockholm. Et hovedkontor som ligger i en stor kjeller på Södermalm i Stockholm, og som kalles Bunkeren.

Sentrale personer i bunkerfraksjonen har vært den mangeårige partilederen Mikael Jansson, partigrunnleggeren og ideologen Johan Rinderheim, den tidligere redaktøren av SD-Kuriren Torbjörn Kastell og den tidligere partisekretæren Jakob Eriksson. Geografisk har denne fløyen stått sterkest i Stockholm, Göteborg, Örebro og Uppsala, men ellers hatt støttespillere over hele landet, med unntak av Syd-Sverige.

I Skånefløyen har dominerende personer vært nåværende partisekretær og tidligere nestleder Björn Söder, redaktør i SD-Kuriren Richard Jomshof, tidligere SDU-leder og nåværende SD-leder Jimmie Åkesson og den fremtredende ideologen Mattias Karlsson. Foruten Syd-Sverige, har også denne fløyen i større eller mindre grad hatt støttespillere over store deler av Sverige. Ungdomsforbundet SDU har også i stor grad tilhørt Skånefløyen.

I tillegg til disse to fløyene er det også partidistrikter og enkeltpersoner som har vært mer uavhengig av denne maktkampen.

Motsetningene mellom de to fløyene har hatt utgangspunkt i flere forhold. Politisk har det ikke vært så store motsetninger, og ser man på de to fløyenes ledende ideologer, Mattias Karlsson og Johan Rinderheim, står disse for en tilnærmet lik politikk⁸⁰. Ser man litt nøyere på de to fløyene, kan man derimot finne eksempel på en viss politisk uenighet. I deler av Skånefløyen, og da spesielt i kretsen rundt den nåværende SDU-lederen, Martin Kinnunen, er det flere som står for en politikk som er mindre nasjonalistisk⁸¹, og ikke så bastant i sin motstand mot

⁸⁰ Dette bygger jeg på en analyse av deres artikler, programpolitiske forslag, debatt på riksårsmøter og det generelle inntrykket jeg har av deres politiske ståsted.

⁸¹ Se for eksempel *SD-Bulletinen*, nr 121, november 2004, hvor det refereres fra en debatt under SDUs årsmøte hvor Martin Kinnunen går inn for frihandel uten innskrenkninger. Han har også flere ganger støttet dagens arbeidsinnvandring til Sverige, blant annet i innlegg på SDUs interne debattforum.

innvandring som man ellers finner i partiet. Innenfor Bunkerfraksjonen finnes det på samme måte enkelte som står for en mer radikal politikk enn det som er den rådende linjen. Men som nevnt, er det ikke spesielt store politiske uenigheter mellom disse to fløyene, og det er ikke her motsetningene først og fremst har sitt utgangspunkt.

Ser man derimot på hvordan de to fløyene mener at partiet skal markedsføre seg og arbeide for å få partiets politikk ut til folket, er det ulike syn som kommer frem. Bunkerfraksjonen har hatt mest tro på tradisjonelle metoder som flygebladsutdelning, torgmøter og direkte kontakt med velgerne. Skånefløyen har, i tillegg til disse ordinære metodene, mer tro på å jobbe aktivt overfor massemedia for derigjennom å nå ut til sitt publikum. De har satset på pressemeldinger og åpen kontakt med journalister, hvilket blant annet har gitt seg utslag i at Expo var til stede på partiets riksårsmøte i Norrköping 2006, noe som ville vært utenkelig for få år siden.

Et annet punkt der det er en viss forskjell mellom de to fløyene, er synet på hvor mye man skal kompromisse og tilpasse seg for å få økt oppslutning. Skånefløyen har stått for en strategi der man har gått inn for å fravike visse prinsipper for å gjøre seg mer spiselige for større velgergrupper, mens bunkerfløyen har vært mindre kompromissvillige og stått fast på sine nasjonalistiske prinsipper.

Et godt eksempel på dette finner man fra partiets valgmanifest for valget 2006. I dette manifestet, forfattet av Mattias Karlsson, står det at man ikke vil ha en innvandring til Sverige som overstiger den man har i de nordiske nabolandene. Da det under debatten om manifestet på riksårsmøtet 2006 kom frem forslag om at man skulle gå inn for en totalstopp i innvandringen, gikk Karlsson i mot dette ut fra taktiske hensyn. Han mente det ville gjøre det vanskeligere for deres politiske motstandere å angripe SD dersom det stod i manifestet at de ikke ville ha en innvandring som overstiger det som er tilfellet i nabolandene, i motsetning til hva som ville skje dersom man gikk inn for en totalstopp. Bunkerfraksjonen har, som nevnt, tradisjonelt vært mer skeptisk til denne formen for taktisk tilpasning, men det kan se ut som om de med årene mer eller mindre har sluttet seg til denne strategien. Da det kom til avstemning angående valgmanifestet for 2006 ble da også dette vedtatt med stor majoritet, kun én delegat stemte mot⁸².

⁸² Min observasjon som tilstedeværende på dette riksårsmøtet.

I tillegg til de nevnte typer av faktiske motsetninger, har en klassisk maktkamp mellom ulike personer spilt en minst like stor rolle. Slik jeg ser det, uten å kunne belegge det nærmere enn at det er det generelle inntrykket jeg sitter igjen med, har det vært visse faktiske motsetninger fra omkring 2002, og at disse har sementert og forsterket seg i de påfølgende årene.

Denne fløykampen har resultert i at det har vært viktig å ha et flertall i partistyret. Frem til riksårsmøtet i 2004 var det Bunkerfraksjonen som hadde flertall, men etter dette er det Skånefløyen som har hatt flertall i partistyret. Siden Skånefløyen har hatt flertall i partistyret er det de som i praksis har styrt partiet etter riksårsmøtet i 2004, og de har i stor grad kunnet gjøre de disposisjonene de har ønsket.

Partiledersstrid: Jimmie Åkesson ny leder

Som en naturlig fortsettelse på Skånefløyens stadig sterkere dominans, var det ventet at de også ville overta partiledersfunksjonen i partiet. Foran riksårsmøtet i mai 2005 ble derfor SDUs leder, Jimmie Åkesson, foreslått av valgkomiteen som ny partileder etter Mikael Jansson. Den sittende partilederen Mikael Jansson ville derimot ikke gi seg uten kamp, og det ble derfor kampvotering på riksårsmøtet. Forut for dette drev de to partilederkandidatene og deres støttespillere en aktiv kampanje, og det kan være av interesse å se litt nærmere på hvordan de to partilederkandidatene ble presentert. Jeg vil her ta utgangspunkt i de presentasjonsartiklene som hver av kandidatene hadde på trykk i SD-Bulletinen.

Ser man på Mikael Jansson og hans presentasjon av seg selv og hva han vil⁸³, starter han med å slå fast at det er viktig at Sverigedemokratene ikke skal være et parti som kun er opptatt av kritikk av masseinnvandringen, men at de også må profilere seg på andre områder. Jansson skriver at SD er et demokratisk og nasjonalistisk parti, og at partiet med dette som ideologisk utgangspunkt bør ta stilling til en rekke spørsmål.

Etter denne innledningen går Jansson over til å snakke om organisatoriske forhold. Han nevner de organisatoriske forholdene foran valget i 2006, oppdeling av ulike partidistrikter, medlemsnivå, finansiering og rapportering av aktiviteter inn til partiledelsen.

⁸³ SD-Bulletinen nr 123, mars 2005, side 10.

I siste del av sin presentasjon kommer han inn på at det er viktig at SD fortsatt skal være en folkebevegelse, hvor hele landet skal være representert. Mikael Jansson poengterer også viktigheten av at et parti må klare å takle at det finnes ulike fløyer innenfor partiet, og at interne diskusjoner ikke må tas i media. Han nevner også spørsmålet om hvorvidt personer som har hoppet av fra Nasjonaldemokratene skal ønskes velkommen i partiet, og mener selv at dette må vurderes i hvert enkelt tilfelle. Avslutningsvis nevner Jansson at han nå takket være et økonomisk bidrag kan jobbe heltid for partiet, og at han nå vil endre fokus fra organisasjon til politikk.

Ser man på denne presentasjonen til Mikael Jansson, er noe av det første som slår meg hvor lite han snakker om politikk og ideologi. Dette kan ha flere forklaringer. Den viktigste grunnen er nok, som jeg tidligere har vært inne på, at det ikke var innenfor politiske og ideologiske spørsmål man fant de største motsetningene mellom de to partilederkandidatene, og at Jansson av den grunn ikke fant det nødvendig å gå inn på spørsmål de uansett var enige om. Likevel synes jeg det er litt påfallende at han i en partilederpresentation bruker spalteplass på hvordan ulike distrikter skal være organisert, og hvordan distriktene skal rapportere nivået på aktivismen inn til partistyret. Nettopp dette at Jansson var for opptatt av organisatoriske spørsmål, var da også noe han ble kritisert for av sine motstandere, og det er en kritikk jeg kan skjønne ut fra hvordan han presenterer seg selv og sine visjoner i denne teksten.

Når det gjelder Jimmie Åkesson sin presentasjon, har han tre hovedpunkter han tar for seg: Lokal forankring, utadrettet og offensivt arbeid og fremtoning.⁸⁴

Med den lokale forankringen mener Åkesson at det er på lokalnivå en folkebevegelse skapes, og at lokal profilering og engasjement er en forutsetning dersom de skal kunne ta seg inn i Riksdagen. Hans mål er å fordoble antall lokalavdelinger frem til valget 2006. Likeledes lover Åkesson at han vil reise rundt i hele landet for å lære å kjenne partiet og dets representanter, og han ser det som svært viktig at partiledelsen bedrer sin kontakt med medlemmene.

Når det gjelder et utadrettet og offensivt arbeid, mener Åkesson her at partiledelsen må markedsføre partiet på en mer offensiv måte, og at de hele tiden må prøve å komme med i den

⁸⁴ *SD-Bulletinen* nr 123, mars 2005, side 11.

allmenne debatten. Det holder ikke å sitte passiv og gi media og politiske motstandere skylden for sin egen mangel på fremgang.

Innholdet i det siste punktet om fremtoning, er for Åkesson først og fremst at partiet kvitter seg med det feilaktige rasiststempellet som partiet har fått, og han mener at dette er den viktigste grunnen til at partiet ikke har oppnådd så store fremganger. Han mener også at partiledelsen må utstråle vinnerambisjoner og besluttsomhet, og være mer tydelig enn den hittil har vært.

Ser man på Åkesson sin presentasjon, inneholder den flere visjoner for hva han vil, men han har også kritikk av den tidligere partilederen og hva han har vært for dårlig på. Kritikken mot Jansson dreier seg ikke om politiske forhold. Åkesson sier i likhet med Jansson svært lite om direkte politiske forhold, men om taktiske forhold slik som hvordan man skal bruke massemedia mer aktivt, bli kvitt rasiststempellet og vise et tydeligere lederskap. Flere av disse punktene kjenner vi igjen fra striden mellom de to fløyene, og det er da også helt naturlig siden Åkesson og Jansson er representanter for hver av disse fløyene.

I *SD-Kuriren* var det også flere innlegg angående partilederdebatten⁸⁵. Innholdet var her i stor grad sammenfallende med hva jeg allerede har vært inne på, og jeg vil derfor ikke gå nærmere inn på det her.

I tillegg til hva jeg har vært inne på, skulle også mer skitne metoder tas i bruk i kampen om partiledervervet. Fra begge sider ble det satt frem mer eller mindre dokumenterte påstander om den andre part, og tonen var til tider meget opphisset. Blant annet sendte Bunkerfraksjonen ut et brev til samtlige riksårsmøtedelegater, hvor det i ettertid viste seg at flere av påstandene var feilaktige, noe som naturlig nok skapte sinne hos den andre part⁸⁶. Det skal ikke gås nærmere inn på dette her, men kun konstateres at kampen om partiledervervet nok førte meg seg ytterligere fiendskap mellom personer som i fra før ikke hadde de beste relasjoner.

Etter en til tider opphetet debatt på riksårsmøtet vant Jimmie Åkesson med sifrene 91 mot 50 stemmer, og man kan med dette si at Skånefløyen for alvor hadde erobret alle maktposisjoner i Sverigedemokratene.

⁸⁵ Se *SD-Kuriren* nr. 61, desember 2005, nr 62, februar 2006, og nr. 63, april 2006.

⁸⁶ Kilden for dette er først og fremst interndebatten på SDUs hjemmeside, men jeg har også fått muntlige bekreftelser på dette fra begge sider i denne konflikten.

Når det gjelder den ideologiske utviklingen etter at Jimmie Åkesson overtok som partileder, er det viktig å huske på at han også var sentral i utformingen av partiets politikk før han ble partileder, blant annet var han forfatter av partiets prinsippprogram fra 2003. Byttet av partileder innebar derfor ikke noe ideologisk brudd med tidligere praksis, men kun en videreføring av den prosessen partiet allerede var inne i.

Prinsippprogrammet av 2003

Allerede i 1999 hadde Sverigedemokratene vedtatt at partiprogrammet skulle deles opp i et prinsippprogram og et handlingsprogram for de ulike saksområdene⁸⁷. Iverksettelsen av dette hadde imidlertid tatt lang tid, og ikke før på riksårsmøtet våren 2003 skulle det bli vedtatt et prinsippprogram. Siden et prinsippprogram setter større fokus på grunnpilarene og ideologien til partiet, vil jeg gå litt nærmere inn på dette første prinsippprogrammet til Sverigedemokratene.

Etter min mening er dette prinsippprogrammet den teksten jeg har tatt for meg som best og mest inngående forklarer Sverigedemokratene sin ideologi. Av den grunn er dette en svært viktig tekst som jeg vil se nærmere på. En del av formuleringene bærer preg av å være generelle og kan derfor tolkes i flere retninger, men dette må man se i forhold til at partiet innefor de ulike saksområdene har egne handlingsprogram som er mer konkrete med hensyn til hva Sverigedemokratene vil utføre av praktisk politikk.

Innledningsvis slås det fast at Sverigedemokratene er et nasjonalistisk og demokratisk parti, hvor verdier som familien, hjembygden og nasjonen er sentrale begrep. Idémessig har de blitt inspirert av både tidligere svensk nasjonalkonservatisme, og av den sosialdemokratiske folkhemstanken. De vil derfor kombinere sosial rettferdighet med tradisjonelle verdikonservative ideer. Av den grunn, skriver de i prinsippprogrammet, kan Sverigedemokratene ikke plasseres inn på den tradisjonelle høyre-venstre akse i det politiske landskapet.

Prinsippprogrammet slår fast at det overgripende målet med Sverigedemokratenes politikk er å skape et samfunn - ett folkhem – preget av trygghet, harmoni og solidaritet. Basert på

⁸⁷ *SD Kuriren nr 36, 1999, side 10.*

historiske erfaringer mener partiet at de viktigste faktorene for å skape et slikt samfunn er småskalighet, en fungerende rettsstat, en sterk felles identitet og grunnleggende sosial rettferdighet.

Videre i prinsippprogrammet kommer de inn på det nasjonalistiske prinsippet som er sentralt for partiets politikk. Dette prinsippet går ut på tanken om én stat, én nasjon. Det vil si at statens territorielle grenser skal følge de befolkningsmessige grensene. De skriver at dette prinsippet er vanskelig å etterleve i sin ideelle form, men at det bør etterstrebes så langt det lar seg gjøre.

Motsatsen til nasjonalstaten er statsnasjonen, hvor det lever flere nasjoner innenfor en stat. Slike samfunn, og andre krenkninger av det nasjonalistiske prinsippet, mener Sverigedemokratene gir opphav til ustabilitet og konflikter. Av den grunn vil de at det nasjonalistiske prinsippet, så langt det lar seg gjøre, skal gjelde i hele verden, og at vi av den grunn vil få en mer fredelig verden.

Et annet viktig punkt i prinsippprogrammet er forholdet mellom individ og kollektiv. Sitt syn på dette billedgjør Sverigedemokratene gjennom en idé om ringene på vannet. Den individuelle friheten er sentral, men den er omgitt av kollektive funksjoner, som setter grenser for den individuelle friheten. I følge Sverigedemokratene er mennesket ikke fullkomment, og det må derfor kompletteres av fellesskapet. Familien er den sentrale funksjonen som samfunnet skal bygges på, og den er en nødvendig forutsetning for et harmonisk samfunn. Ved siden av familien er hjembygden og nærmiljøet en viktig faktor for folks identitet, og Sverigedemokratene vil derfor føre en distriktsvennlig politikk, hvor hele Sverige kan leve. Som det siste nivået nevner Sverigedemokratene fedrelandet. Her mener partiet at kontinuitet er svært viktig, og at både de kulturelle og miljømessige arven skal tas vare på og føres videre til neste generasjon.

Det siste hovedpunktet i Sverigedemokratenes prinsippprogram, er deres tanker omkring folkhemmet. For at et moderne svensk folkhem skal kunne skapes, er en fri, åpen og demokratisk stat et av de viktigste fundamentene den må bygge på. Uten demokratiske fri- og rettigheter som gjelder for alle, er det ikke noe demokrati. Partiet støtter den klassiske demokratimodellen, med innslag av bruker- og direktedemokrati, og de går inn for en økt bruk av folkeavstemninger på alle nivå i samfunnet. De er også tilhengere av det konstitusjonelle monarkiet, og ser på dette som en kontinuitet og stabilitet i statsmakten.

Viktig i det folkhemmet Sverigedemokratene ønsker å skape, er også det å sikre borgernes trygghet. Uten trygghet, ingen frihet. Offerets interesser må settes foran forbrytterne, og det er viktig med raske domfellelser og harde straffer som er i samklang med den allmenne rettsoppfatningen. Prinsippet om alles likhet overfor loven, er en forutsetning for opprettholdelsen av den svenske rettsstaten.

For å skape et folkhem går hovedlinjene i den økonomiske politikken ut på en regulert markedsøkonomi, basert på langsiktighet og et økologisk tankesett. Økonomisk vekst skal ikke skje på bekostning av helse, miljø og nasjonal selvråderett. Eierskap av svenske bedrifter bør beholdes på svenske hender, og multinasjonale bedrifters vilkår må reguleres. Begrensinger i frihandelen må dog gjøres med klokhet og forsiktighet, men selvforsyning av viktige produkter må opprettholdes. Når det gjelder statens rolle mener Sverigedemokratene at den offentlige sektoren må garantere saker som utdanning, fungerende kommunikasjoner, energiforsyning, forsvar, pleie og omsorg. Hver borger skal også gjennom velferdspolitikken ha rett til en sosial og økonomisk grunntrygghet.

Siste punkt i prinsippprogrammet, når det gjelder det å skape et folkhem, dreier seg om den nasjonale solidariteten. Sverigedemokratene mener at solidaritet nøye henger sammen med identifikasjon, og at det er mye lettere å solidarisere seg med noen man kan identifisere seg med. Av denne grunn er det viktig å skape et samfunn der innbyggerne identifiserer seg med hverandre, og dette er helt sentralt i Sverigedemokratenes politikk.

På riksårsmøtet våren 2005 ble det gjort visse mindre justeringer av prinsippprogrammet, der den mest omtalte var at partiet nå skrev at FNs menneskerettighetserklæring er helt sentral for partiet.

Sett i forhold til Jens Rydgrens teorier om høyrepopulisme, er det i dette, som i tidligere partiprogram, flere likhetstrekk med kriteriene til Rydgren, og jeg vil her raskt gå gjennom dem.

Sverigedemokratene ønsker mer direkte- og lokaldemokrati med flere folkeavstemninger, hvilket er helt i tråd med Rydgrens første punkt om kjennetegnene på en populistisk ideologi.

Rydgren sitt andre punkt om at den populistiske ideologien har en egen forestilling om ”folket”, i motsetning til andre særgrupper, er også noe man finner i dette prinsippprogrammet. ”Folket” består av de som har en felles identitet, og de som først og fremst faller utenfor dette fellesskapet er innvandrere med en fremmed kultur. Det bør dog nevnes at det i dette programmet skrives at også personer med an annen etnisitet kan bli svenske, men at dette er en lang prosess hvor de må ta opp i seg svensk kultur og levemåte. Således er synet på svenskhet her mer åpent enn i tidligere partiprogram.

I forhold til den populistiske økonomiske politikken som i følge Rydgren motsetter seg sentralisering, arbeidsdeling, klassetenkning, storskala produksjon og internasjonalisering av økonomien, finner man ikke så klare likhetstegn her som i tidligere partiprogram. Desentralisering og småbedrifter blir nevnt som viktig for en stabil økonomi, mens arbeidsdeling og klassetenkning ikke nevnes med et eneste ord. Når det gjelder internasjonaliseringen har SD også her delvis endret standpunkt. Tidligere var de klare motstandere av denne utviklingen, men nå har de moderert seg noe. Globaliseringen skal fortsatt styres med politisk bestemte spilleregler, men når det gjelder frihandel skal begrensninger i denne gjøres med forsiktighet. Her har derfor partiet gått i mer liberal retning, og delvis fjernet seg fra Rydgrens kjennetegn.

Det fjerde punktet, som dreier seg om at den populistiske ideologien er anti- intellektuell, er noe jeg derimot ikke kan finne igjen i dette prinsippprogrammet. Tvert i mot vil jeg faktisk si at prinsippprogrammet, uansett hva man mener om dets innhold, gir et inntrykk av intellektuell og logisk tankegang, og det er en sammenheng i det som skrives der.

Når det gjelder den populistiske anti- etablissement strategien er nok ikke dette noe man først og fremst vil finne i et prinsippprogram, og jeg finner da heller ikke noen hentydninger til dette i det aktuelle prinsippprogrammet.

I forhold til Rydgrens definisjon av ”høyre”, hvor han, som tidligere nevnt, legger vekt på at denne type partier først og fremst er konservative innenfor sosiokulturelle politiske spørsmål, er dette noe som stemmer i forhold til prinsippprogrammet. De ønsker en strengere kriminalitetspolitikk, en tilnærmet stopp av innvandringen til Sverige og de støtter opp om den tradisjonelle kjernefamilien. Disse synspunktene finner man også ytterligere fordypet i de tre ulike handlingsprogrammene for disse områdene. Som Rydgren skriver er denne type partier

ofte ikke så langt til høyre i den økonomiske politikken. Dette gir heller ikke SD uttrykk for i dette programmet hvor de tar til orde for en mer sentrumsorientert politikk på dette området.

SD-Kuriren

Hvordan er så den politiske utviklingen i partiavisen SD-Kuriren, og hvilke politiske områder i prinsippprogrammet er det som får bredest omtale og profileres overfor et bredere publikum?

Ved slutten av forrige periode hadde SD- Kuriren på mange måter funnet frem til den formen den har hatt frem til i dag. Richard Jomshof hadde overtatt som redaktør i løpet av år 2000, og bladet skiftet også utseende i forbindelse med redaktørskiftet. Politisk og innholdsmessig innebar dette imidlertid ikke de store endringene, og temaene og vinklingen er til stor del den samme som under siste del av 1990-tallet. Det temaet som gis mest spalteplass, er som tidligere, innvandring og alt de mener dette fører med seg. Andre vanlige temaer er kultur, kriminalitet, ytringsfrihet, familie, og forsvar. Et område som derimot har kommet mer og mer i søkelyset er islam, og jeg vil derfor i det følgende se litt nærmere på hvordan islam og muslimer blir presentert i SD-Kuriren, og hvordan det passer inn i partiets ideologi.

I forbindelse med valget i 2006 kom det ut et eget spesialnummer av SD-Kuriren, hvor temaet var islam. Siden denne utgaven er dekkende for hva som ellers har stått om islam i SD-Kuriren, vil jeg ta utgangspunkt i denne spesialutgaven⁸⁸.

”Svensk innvandringspolitikk är unik. Från en muslimsk population på ett par tusen individer under 60-talet har vi i dag närmare en halv miljon muslimer i Sverige. Och den populationen växer allt snabbare, inte bare genom massinnvandring utan även genom en hög naivitet. I takt med at muslimerna blir allt flere ökar kraven på det svenska samhället och många menar till och med at det svenska samhället ska omdanas för att passa dem.”

Slik innleder redaktør Richard Jomshof dette temanummeret om islam, og det sier mye om Sverigedemokratenes syn på denne religionen.

⁸⁸ *SD-Kuriren* nr. 69, 2006.

De frykter at muslimene skal bli flere og flere i Sverige, og at de på sikt skal komme i flertall i det svenske samfunnet. Dette mener SD vil føre til at hele det svenske samfunnet blir drastisk endret, i og med at de ser på muslimene og deres religion og kultur som totalt fremmed for Sverige. Allerede nå mener partiet at muslimene har fått stor makt, og at de andre politikerne er alt for ettergivende overfor muslimske krav om at samfunnet skal tilpasses de. De advarer mot muslimer som vil innføre Sharia-lover i Sverige, og at det i sin ytterste konsekvens vil føre til at Sverige blir en muslimsk stat⁸⁹.

SD-Kuriren bruker mye spalteplass på å vise at fundamentalistene står sterkt innenfor islam, og at dette er en trussel både mot Sverige og resten av verden. I fundamentalistenes fotspor følger det ufred og terror, og man frykter at Sverige skal omdannes til et segregert samfunn der hele bydeler kontrolleres av muslimske fundamentalister. De trekker selvfølgelig også frem terrorhandlinger utført av muslimske ekstremister, og at gjennom innvandringen til Sverige risikerer at terrorgrupper kan få fotfeste også der.

Et annet synspunkt som kommer frem flere ganger i SD-Kuriren er sammenligningen mellom islam og nazisme. De mener det finnes flere likhetstrekk mellom disse to ideologiene, og trekker spesielt frem hatet mot jødene. Likeledes trekker de frem samarbeidet som skal ha foregått mellom nazister og muslimer under den 2. verdenskrig. I den sammenheng har de også intervjuet den fremtredende norske motstandsmannen og tidligere nestlederen i Anders Langes Parti, Erik Gjems-Onstad. Gjems-Onstad ser på islam som en trussel mot frihet og selvstendighet, og han mener at islam er en like stor trussel mot Europa som nazismen var det under 2. verdenskrig. Disse synspunktene er nok i stor grad sammenfallende med hva SD står for, og Richard Jomshof skriver da også i sin lederartikkel at den demokratiske verden nå må ta opp kampen mot islamismen, på samme måte som de tok opp kampen mot nazismen på 1930- og 1940 tallet.

Sett i forhold til Sverigedemokratens ideologi, mener jeg det er helt logisk at de inntar det standpunktet de gjør overfor islam. Muslimsk innvandring er en del av det som kan kalles en fremmedkulturell innvandring, og således blir dette bare en naturlig konsekvens av deres motstand mot denne type innvandring. Likeledes blir det med synet på muslimsk kultur i

⁸⁹ *SD-Kuriren* nr. 69, 2006, side 4.

Sverige. Sverigedemokratene ønsker å bevare og beskytte svensk kultur. Således er det naturlig at de er motstandere av at muslimsk kultur skal få innpass i Sverige, på samme måte som andre fremmede kulturer.

En annen sak relatert til islam var den såkalte karikaturstriden, som hadde sitt utspring i at den danske avisen Jyllandsposten høsten 2005 trykket flere tegninger av profeten Muhammed. Vinteren 2006 utlyste SD-Kuriren en konkurranse hvor man inviterte leserne til å tegne Muhammed, som bladet senere skulle publisere et utvalg av. Men etter at SD-Kuriren hadde publisert en av tegningene på sin hjemmeside på Internet, ble både SD-Kuriren og Sverigedemokratene sine hjemmesider lukket. Dette skjedde etter at Utenriksdepartementet og det svenske sikkerhetspolitiet hadde lagt press på Sverigedemokratenes Internetleverandør for at disse skulle stenge sidene. Dette presset fra svenske myndigheter overfor denne Internettleverandøren skapte mye debatt i Sverige, og førte til at Laila Freivalds 21. mars gikk av som utenriksminister.

For øvrig valgte Sverigedemokratene å ikke publisere flere Muhammed-tegninger enn den ene, samt én av tegningene fra Jyllandsposten som ble publisert på SDUs hjemmeside. Men hele denne saken førte til at Sverigedemokratene kom i sentrum av den politiske debatten, og ga partiet hardt tiltrengt oppmerksomhet få måneder før valget i september.

Valget 2006

Etter at debatten omkring publiseringen av Muhammed-tegningene hadde gitt Sverigedemokratene mye oppmerksomhet i media økte optimismen innad i partiet⁹⁰, og målet om å komme inn i Riksdagen var ikke så fjernt lenger. En annen hendelse som ga partiet både medieoppmerksomhet og økt selvtillitt var resultatet i Ungt val, hvor partiet fikk en oppslutning på 11,9 %, og ble det tredje største partiet⁹¹. Dette var en sterk framgang fra 2002, da partiet fikk 3,8 % av stemmene i Ungt val. Dermed hadde partiet et langt bedre utgangspunkt da de skulle ta fatt på valgkampen enn de hadde hatt noen gang tidligere.

⁹⁰ Se for eksempel Jimmie Åkesson sin lederartikkel i *SD- Kuriren* nr. 68, side 2, hvor han beskriver utgangspunktet for Sverigedemokratene sin valgkamp som fantastisk.

⁹¹ Ungt val er et samarbeid mellom Aftonbladet og Internetsiden LunarStorm, og går ut å få ungdommer interessert i politikk, og det avholdes et valg hvor ungdommene stemmer via hjemmesiden ungtval.se på Internet. 120 000 personer mellom 18 og 21 år stemte ved Ungt val 2006.

Foran valget 2006 avholdt Sverigedemokratene flere valgkonferanser, og jeg var tilstede ved én av disse, som observatør⁹².

På denne konferansen kom det frem at det overordnede målet for valgkampen var å bli innvalgt i Riksdagen. For å nå dette målet ville man jobbe for en bred satsning over hele landet, der man skulle stille opp i samtlige landsting og i så mange kommuner som mulig. Partiledelsen regnet med at dette ville gi et lokalt engasjement, hvilket blant annet kunne føre til mer oppmerksomhet i lokalmedia. Likeledes mente man at partiet ville bli tatt mer seriøst dersom man stilte opp på alle nivå, og at dette også ville gi flere stemmer til riksdagen.

Sverigedemokratenes valgkampstrategi var delt opp i to nivåer. Det første grunnleggende nivået skulle dekke hele Sverige, og bestod av valgsedler i alle valglokaler og valgsedler og informasjonsmateriell til samtlige husholdninger. Nivå to, som man ikke regnet med å få til over hele Sverige, inneholdt virkemidler som flygebladsutdeling, annonsering, torgmøter, radioreklame, debattinnlegg og medielobbyisme. Når det gjaldt strategien overfor massemedia, hadde denne som mål å få fokus på partiets politikk, påvirke den politiske dagsordenen, bli det mest omtalte utfordrerpartiet utenfor riksdagen og å profilere partilederen Jimmie Åkesson.

Det ble også ved denne valgkonferansen lagt frem et budsjett for Sverigedemokratenes valgkamp. I dette budsjettet la man opp til at både inntekter og utgifter skulle havne på 7,5 millioner svenske kroner. Den desidert største utgiften knyttet seg til utsendelse av valgmateriale til samtlige husholdninger i Sverige, hvilket alene var beregnet til å koste 5,5 millioner kroner. Av andre store kostnader ble nevnt informasjonsmateriale, valgsedler, torgmøter og reklame.

Inntektene fordeler seg på et riksdekkende valgfond som skal inneholde 2 millioner kroner, lokale valgfond på 2,5 millioner og at andre gaver og lån skal beløpe seg til 3 millioner kroner. Til sammen skulle dette dekke alle utgifter til Sverigedemokratenes valgkamp.

Ser man på hvordan valgkampen utviklet seg i forhold til Sverigedemokratenes planer, tyder det på at partiet hadde ressurser til å gjennomføre flesteparten av de planlagte aktivitetene. Det

⁹² Konferansen foregikk i Stockholm 17. desember 2005.

ble sendt ut valgmateriell til samtlige husholdninger i Sverige, torgmøter ble avholdt og reklame for partiet dukket opp både i radio og aviser.

Når det gjelder partiets mediestrategi, var den stort sett mislykket. Partiet klarte på ingen måte å sette den politiske dagsordenen og man ble ikke det mest omtalte utfordrerpartiet, det ble Feministisk Initiativ. Når det gjelder målet om å få mer fokus på partiets politikk ble nok dette delvis oppnådd, men media var fortsatt mest opptatt av andre sider ved Sverigedemokratene, som for eksempel å finne ut om de hadde ekstremister og kriminelle på sine lister, eller hva de hadde fått til i forrige mandatperioden på steder der man tidligere hadde vært innvalgt. Men i enkelte medier, og da først og fremst lokalaviser, fikk de også presentert sin politikk på samme måte som de andre partiene. Siste punkt angående profileringen av partilederen Jimmie Åkesson ble også delvis oppfylt. Han fikk være med i enkelte TV- debatter, og fikk også noe publisitet i de største avisene. Selv om dette var begrenset, fikk han i alle fall mer publisitet enn Mikael Jansson fikk ved valget i 2002⁹³.

Det endelige valgresultatet endte på 2,93 % for Sverigedemokratene på riksnivå, hvilket tilsvarer i overkant av 162 000 stemmer. I de lokale valgene ble de innvalgt i landstingene i Skåne, Blekinge og Örebro, mens de fikk innvalgt 281 representanter på kommunalt nivå⁹⁴. De sterkeste resultatene kom som ventet i Syd-Sverige, og Landskrona ble beste kommune med en oppslutning på over 22 %.

Den sverigedemokratiske velger

Når man skal se litt nærmere på den typiske SD- velgeren, er det begrenset hvor mye tilgjengelig data som finnes om dette. Den første undersøkelsen som er gjort omkring temaet ble utarbeidet av Expo etter valget i 2002, og tar for seg valgresultatet i Vest- Sverige⁹⁵. Den tar først og fremst for seg kommunene Göteborg, Trollhättan og Mölndal. Selv om dette er et forholdsvis spinkelt grunnlag mener jeg at den likevel gir en viss pekepinn, spesielt siden det er i kommuner hvor Sverigedemokratene tradisjonelt har hatt en forholdsvis høy oppslutning ved

⁹³ Har ingen direkte kilde for dette, men det er slik jeg ser det etter å ha fulgt forholdsvis nøye med på valgkampen både i 2002 og 2006.

⁹⁴ *Expo nr 4*, 2006, side 29. Se *Expo* samme nummer side 30 og 31 for en fullstendig oversikt over kommunale folkevalgte representanter for Sverigedemokratene etter valget 2006.

⁹⁵ Olsson, Daniel, och Daniel Poohl, 2002: *Den västsvenska extremhögern i valet 2002*.

flere valg.

Innenfor disse kommunene er det slik at Sverigedemokratene, nesten uten unntak, har størst oppslutning i områder hvor utdanningen er lav, inntektene er lave og hvor andelen som leier og ikke eier sin egen bolig er høy. Som oftest er det også slik at Sverigedemokratene gjør det best i områder hvor venstresiden tradisjonelt har stått sterkt. Svakest gjør Sverigedemokratene det i områder hvor utdanningen og inntekten er høyere enn gjennomsnittet, og hvor borgerlige partier tradisjonelt har hatt høy oppslutning⁹⁶.

Når det gjelder resultater fra skolevalget for 2002 i Vest- Sverige, danner det seg også et klart bilde på hvilke skoler Sverigedemokratene har gjort det best. På videregående skoler hvor det kun er yrkesrettet utdanning får SD i gjennomsnitt en oppslutning på hele 12,5 % av stemmene, mens de på allmennfaglige skoler får en gjennomsnittlig oppslutning på 0,7 %. Undersøkelsen viser også at Sverigedemokratene gjør det best på skoler der andelen gutter er høy⁹⁷. Samlet sett fikk Sverigedemokratene en oppslutning på 3,1 % av stemmene ved skolevalget i Vest-Sverige 2002.

Sverigedemokratene har også gjennomført en liknende undersøkelse selv, og denne bekrefter den samme trenden som kom frem i Expo sin undersøkelse fra Vest- Sverige⁹⁸. For valget 2006 er det så vidt meg bekjent i skrivende stund ennå ikke kommet noen undersøkelse som tar for seg velgergrunnet til Sverigedemokratene.

Oppsummering

Motsetningene mellom de to partilederkandidatene Mikael Jansson og Jimmie Åkesson, samt deres støttespillere, hadde som jeg har påpekt i dette kapittelet ikke primært sitt utgangspunkt i politiske og ideologiske uenigheter. Uenigheten dreide seg først og fremst om hvordan partiet skulle gå frem for å få ut sitt budskap til velgerne, og ellers hvilken taktikk man skulle bruke for å få tilslutning fra større velgergrupper. Her har skånefløyen i større grad gått inn for å tilpasse seg det politiske klimaet i Sverige, mens bunkerfraksjonen tradisjonelt har vært mindre

⁹⁶ Olsson, Daniel, och Daniel Poohl, 2002: *Den västsvenska extremhögern i valet 2002*, side 23.

⁹⁷ Olsson, Daniel, och Daniel Poohl, 2002: *Den västsvenska extremhögern i valet 2002*, side 18.

⁹⁸ Jeg har selv ikke lest Sverigedemokratene sin undersøkelse kun fått referert hovedlinjene i den av Mattias Karlsson, ansvarlig for undersøkelsen.

kompromissvillige. Likeledes har Jimmie Åkesson og hans tilhengere vært mer positive til å bruke media for å få ut sitt budskap, mens Mikael Jansson og bunkerfraksjonen har vært mer skeptiske til dette.

Selv om maktkampen mellom disse to grupperingene ikke hadde sitt utgangspunkt i politiske motsetninger har likevel ikke de politiske skismane vært fraværende. Skånefløyen har innbefattet personer som har hatt et mer liberalt syn på innvandring til Sverige og en ikke så nasjonalistisk politikk, mens bunkerfraksjonen har stått for en mer tradisjonell nasjonalistisk politikk.

Når det gjelder de politiske og ideologiske følgene av at Jimmie Åkesson ble valgt til ny partileder for Sverigedemokratene, er det som tidligere nevnt viktig å huske på at Åkesson var sentral i utformingen av partiets politikk også før han ble valgt som partileder, og at han blant annet var forfatter av prinsippprogrammet som ble vedtatt i 2003. Dette var et prinsippprogram som hadde bred støtte i hele partiet, og som ikke er noe spesielt liberalt sett i forhold til SDs politiske historie. Valget av Åkesson som ny formann og den politiske kursen han stod for var derfor ikke noe brudd med det tidligere politiske grunnlaget, men en videreutvikling av det ideologiske og politiske grunnlaget som lå der fra før.

Mer kompromissvilje, som det tidligere nevnte tilfellet med valgmanifestet foran valget i 2006, er nok noe vi får se mer av. Dette kombinert med at mindre nasjonalistiske personer, spesielt fra ungdomsorganisasjonen SDU, får større makt i SD, kan føre til at partiets politikk går i en mer liberal retning. Men det er en utvikling man ennå ikke sikkert kan fastslå, og det gjenstår å se hvilken vei den ideologiske og politiske kursen til Sverigedemokratene vil gå i tiden fremover.

Kapittel 7: Utenlandske kontakter

Innledning

Helt fra Sverigedemokratene ble grunnlagt i 1988 og frem til i dag har liknende partier i utlandet spilt en viktig rolle for dem. Siden SD under hele sin partihistorie har vært et lite parti uten reell politisk innflytelse, har utenlandske partier fungert som forbilder og inspirasjonskilder. Kontakt med likesinnede partier har derfor vært noe partiet i perioder har satset mye på.

Talende for hva samarbeidet med utenlandske partier og personer har betydd for SD kommer klart frem av den tidligere partisekretæren Jimmy Windeskog sin beskrivelse av dette:

”SD blev väldigt smickrade över detta. Ja mer än så, vi såg helt enkelt en stor chans i detta, en chans att rida på speciellt Jean-Marie Le Pen stora namn. Vi gjorde allt vi kunde av detta, vi försökte helt enkelt göra oss större än vad vi var genom att rida på Front National. Vi var helt enkelt de i hela Europa som tänkte mest på denna idé, och vi försökte göra allt vi kunde av detta och lite till.”⁹⁹

SD har imidlertid samarbeidet med forskjellige partier gjennom årene. I dette kapittelet vil jeg ta for meg hvilke ulike partier dette er, og hvordan samarbeidet har tatt form. Jeg vil se på hva det konkret har gått ut på, og om man kan se en utvikling i relasjonene med utenlandske kontakter. Til slutt vil jeg ta for meg hva valget av utenlandske samarbeidspartnere sier om partiets selvforståelse, og hvordan denne har utviklet seg gjennom ulike perioder. Kan man se sammenhenger mellom partiets valg av utenlandske samarbeidspartnere og den ideologiske utviklingen i eget parti?

⁹⁹ Jimmy Windeskog i brev til forfatteren 23.02.2006.

Front National

De første kontakter med utenlandske partier ble knyttet allerede våren 1988, få måneder etter at Sverigedemokratene ble stiftet. På en europeisk kongress i regi av ungdomsforbundet til det franske partiet Front National, Front National de la Jeunesse, deltok Johan Rinderheim som representant for Sverigedemokratene¹⁰⁰. Og nettopp Front National skulle om noen år bli den viktigste utenlandske inspirasjonskilden og samarbeidspartneren for Sverigedemokratene.

I SD-Kuriren nr. 3/4 som kom ut høsten 1988 er det en lengre artikkel om Front National, og her blir både partiet og deres leder, Jean-Marie Le Pen, presentert over flere sider. Artikkelen er først og fremst en beskrivende tekst om Front Nationals politikk og historie, og det blir ikke nevnt noe om samarbeid mellom det franske partiet og Sverigedemokratene.

Etter dette møtet skulle det gå flere år før kontakten mellom Sverigedemokratene og Front National ble tatt opp igjen, men da skulle det til gjengjeld være et mer omfattende og langvarig samarbeid mellom de to partiene.

Siden stiftelsen i 1972 har Front National utviklet seg mye, og er i dag et av de største partiene i sin kategori i hele Europa. Velgermessig fikk Front National sitt nasjonale gjennombrudd ved valget i 1984, da de oppnådde 11 % av stemmene. Et annet velgermessig høydepunkt for Front National var presidentvalgkampen i 2002, da Le Pen fikk 16,9 % i første valgomgang og dermed kom videre til siste og avgjørende valgomgang. I den andre valgomgangen mobiliserte også sosialistene til støtte for den konservative presidentkandidaten Chirac, og Le Pen økte sin oppslutning marginalt til 17,8 % av stemmene.

I følge Rydgren¹⁰¹ har hovedgrunnene til Front Nationals suksess i Frankrike vært at den sosiokulturelle konfliktdimensjonen har blitt viktigere enn den sosioøkonomiske, med innvandringen som den viktigste enkeltsaken. Misnøyen med de politiske institusjoner og de politiske partiene har vokst de siste tiårene, og dette har Front National dratt nytte av.

I sammenheng med dette har de viktigste sakene for Le Pen og hans parti vært nasjonalisme og innvandringsmotstand, hvilket på mange måter har vært kjernen i hele deres politiske ideologi.

¹⁰⁰ Sverigedemokraterna 10 år!!!, 1993, side 3.

¹⁰¹ Rydgren, Jens, och Anders Widefeldt (red), 2004: *Från Le Pen til Pim Fortuyn*, side 34-39.

Som den del av dette har også en tradisjonell familiepolitikk stått høyt på dagsordenen, da de ser på familien som nasjonens ryggrad. En annet viktig sakspolitisk felt for Front National har vært kriminalpolitikken, med krav om strengere straffer. De ønsker gjeninnførelse av dødsstraff og generelt en strengere kriminalitetspolitikk.

Når det gjelder den andre grunnen til at Front National har gjort det så bra, misnøyen med de etablerte politiske partiene, har Front National her markedsført seg som et alternativ til de allerede etablerte politiske partiene. De har skapt et bilde av seg selv i motsetning til de andre partiene, som alle er en del av den ”politiske klassen”. Innad i denne politiske klassen er det i følge Front National små politiske forskjeller, og de er også ofte korrupte. De fungerer som tjenere for ulike særgrupper, ikke for den vanlige franske mann og kvinne.

Denne koblingen mellom nasjonalisme og misnøye mot de styrende politikere har vært suksessfull for Front National, og derfor har også Sverigedemokratene vært veldig interessert i å få til et samarbeid med Front National.

Fra 1998 og fremover har SD flere ganger deltatt på ulike arrangement i regi av Front National, og Sverigedemokratenes partileder, Mikael Jansson, har gjentatte ganger holdt tale på disse møtene¹⁰². Ved siden av den inspirasjonen det må ha vært for svenskene å delta på denne type arrangement, er det mest konkrete som har kommet ut av samarbeidet med Front National at det franske partiet foran valget i 1998 trykket opp påkostede løpesedler for Sverigedemokratene til en verdi av ca 500 000 svenske kroner¹⁰³. Valgkampen 1998 hadde også Sverigedemokratene besøk av Yvan Blot, en av Front National sine fremste politikere¹⁰⁴.

Så langt jeg kjenner til var siste gang Sverigedemokratene besøkte Front National våren 2003, og etter den tid har Le Pen og hans parti kun vært omtalt i SD-Kuriren. Det var også planer¹⁰⁵ om å få den ledende Front National politikeren Carl Lang til Sverige i forbindelse med Sverigedemokratenes sin kampanje mot EMU i september samme år, men det ble ikke noe av dette besøket¹⁰⁶. Hvorvidt det finnes personlige eller uoffisielle kontakter mellom de to partiene kan man selvfølgelig ikke se helt bort i fra, men jeg har ikke funnet noe som tilsier at det foregår et slikt omfattende samarbeid. Grunnen til at samarbeidet med Front National mer

¹⁰² Se blant annet *SD- Kuriren* nr. 33 og 45.

¹⁰³ Slätt, Richard, m.fl., 2004: *Sverigedemokraterna från insidan*, side 72.

¹⁰⁴ *SD- Kuriren* nr 35, 1999, side 6.

¹⁰⁵ *SD- Kuriren* nr 52, 2003, side 4.

eller mindre ble avsluttet var nok at SD så på det som en belastning, og at de ikke ønsket å bli assosiert med Le Pen og hans parti i samme grad som tidligere.

Euro-Nat

Et annet viktig internasjonalt prosjekt for Sverigedemokratene i siste halvdel av 1990- tallet var nettverket Euro- Nat. Dette var en løst sammensatt organisasjon, med Front National som den drivende kraften. Grunnen til at Front National ville danne Euro-Nat, var først og fremst at de trengte samarbeidspartnere i Europaparlamentet. Europaparlamentet er bygd opp slik at alle partiene helst bør inngå i en partigruppe sammen med andre partier dersom man skal kunne få gjennomslag for noe som helst. Front National var allerede innvalgt i Europaparlamentet, men de inngikk ikke i en slik partigruppe. Derfor startet Front National i 1996-97 arbeidet med å bygge opp et nettverk av partier som hadde muligheter, i alle fall ambisjoner, om å komme inn i Europaparlamentet etter valget i 1999.

Organisasjonen bestod av ulike europeiske partier, alle mer eller mindre høyreekstreme. Politisk var det mye som skilte de ulike partiene, men sentrale politiske fellesnevner var innvandringsmotstand, nei til EU og bevarelse av den europeiske kulturen. Av partier som inngikk i Euro- Nat kan foruten Front National og Sverigedemokratene, Vlaams Blok i Belgia, Isänmaallinen Kansallis-Liito (IKL) i Finland, Partiet for Liv og Rettferdighet (MIEP) i Ungarn og Romania Mare fra Romania nevnes. Større høyrepopulistiske partier som Frihetspartiet i Østerrike, Dansk Folkeparti i Danmark og det italienske Lega Nord deltok aldri i Euro-Nat samarbeidet.

Siden Sverigedemokratene på siste halvdel av 1990- tallet jobbet med å fremstå som et mer respektabelt parti, passet det dårlig inn at man samarbeidet med mer ekstreme partier i utlandet. Løsningen på dette problemet var helt enkelt å benekte at det var inngått noen skriftlig avtale om samarbeid, og at det kun var ungdomsorganisasjonen SDU som var fullverdige medlemmer i noen form for europeisk nettverk. Dette er en versjon som også i dag fremholdes av sentrale politikere i SD¹⁰⁷, men det er ikke lett å fastslå om dette er en riktig versjon eller ikke¹⁰⁸.

¹⁰⁷ Johan Rinderheim i intervju med forfatteren 11. november 2004.

Uansett om Sverigedemokratene noen gang ble formelle medlemmer i Euro- Nat eller ikke ble det i alle fall i 1998 undertegnet en avtale for Euro-Nat Ungdom hvor SDU var fullverdige medlemmer¹⁰⁹. Av denne deklarasjonen kommer det frem at et Europa preget av et samarbeid mellom nasjonene skal bygges på følgende seks grunnprinsipper:

- Globaliseringen, den statsløse kapitalismen og dekadansen forkastes.
- En fullstendig avvisning av Euroen, Maastricht- og Amsterdamavtalen.
- Gjenopprettelsen av hver nasjons suverenitet.
- Bevissthet omkring Europas styrke og kvalitet.
- Sammenhengen mellom modernisme og tradisjonalisme
- Anvendelse av den nasjonale og europeiske fortrinnsretten.

Som vi ser av denne oversikten var det forholdsvis generelle punkter som var satt opp, og det som preger disse er nasjonalisme og nasjonal selvråderett.

Som jeg har vært inne på tidligere, ble samarbeidet med utenlandske partier et tveegget sverd for SD. Det er nok ingen tvil om at SD gjerne ville samarbeide med Front National da de hadde håp om at det kunne gi dem flere fordeler, men en mest sannsynlig lite ønsket konsekvens av samarbeidet med Front National og Euro- Nat var at de også ble koblet til andre og mer ekstreme partier. Dette dilemmaet kommer klart frem i flere artikler i ulike eksterne og interne publikasjoner.

I et internt notat, utarbeidet av partileder Mikael Jansson etter valget 1998, blir dette temaet behandlet, og her kommer det frem at det også innad i SD ble diskutert fordeler og ulemper ved et internasjonalt samarbeid¹¹⁰. SD trappet også etter hvert ned på det utenlandske samarbeidet, og i overgangen til det nye årtuset var kun Front National man hadde et visst samarbeid med.

Hva som konkret kom ut av samarbeidet innenfor Euro- Nat er det ikke så lett å få rede på, og jeg har ikke funnet så mange konkrete følger av dette samarbeidet. I følge tidligere SDU- leder

¹⁰⁸ Det som taler for at SD sin versjon er riktig bygger, foruten SD sine egne opplysninger, på interne dokumenter jeg har funnet i deres arkiv som støtter et slikt syn. I tillegg mottok jeg 23. 02. 2006 en mail fra den tidligere partisekretæren i SD, Jimmy Windeskog, hvor han mer detaljert forklarer ulike forhold omkring dette spørsmålet. Det kan være grunn til å sette lit til det Windeskog skriver siden han 12. november 2005 ble ekskludert fra SD, og således ikke lengre måtte ha noen interesse av å gi en annen versjon enn den riktige for å beskytte SD. På den annen side har Expo i flere av sine bøker kommet med troverdige teorier som sannsynliggjør at SD var fullverdige medlemmer av Euro-Nat. Jeg vil derfor ikke ta noen endelig stilling til hvem som presenterer den riktige versjonen i dette spørsmålet, og lar dette stå åpent.

¹⁰⁹ Kopi av denne avtalen fant jeg i arkivet til SD, på deres hovedkontor i Stockholm.

¹¹⁰ *Valet 1998 – kommentar, m.m.*, Örebro 07.10.1998.

og partisekretær i SD, Jimmy Windeskog, var det, foruten den inspirasjonen det var å besøke Front National, svært lite eller ingenting konkret som kom ut av dette prosjektet¹¹¹. Det var heller ingen av de andre partiene enn Front National som kom inn i Europaparlamentet ved valget i 1999, og derfor døde hele Euro-Nat av seg selv før det egentlig var kommet ordentlig i gang.

I internasjonale sammenslutninger av samarbeidende partier, er det ofte vanlig at de respektive partienes ungdomsorganisasjoner har et mer aktivt og tettere samarbeid med for eksempel deltakelse på hverandres sommerleire og andre arrangementer. Når det gjelder SDU og et eventuelt slikt samarbeid med andre likesinnede europeiske ungdomspartier, har jeg ikke funnet noe som tyder på at noe slikt har foregått i dette tilfellet.

Nord-Nat

Parallelt med Euro-Nat prosjektet jobbet Sverigedemokratene med å lage et nordisk nettverk av likesinnede partier. En slik paraplyorganisasjon skulle se sitt lys i løpet av sommeren 1997, og i dette nettverket deltok i tillegg til Sverigedemokratene det finske partiet IKL, Fedrelandspartiet fra Norge og Nationalpartiet Danmark.

I manifestet til Nord- Nat som ble presentert på en pressekonferanse i Malmö, kommer det frem at samarbeidet bygger på følgende fem grunnprinsipper¹¹²:

- Nasjonaldemokratiske partier som arbeider for å øke den nasjonale suvereniteten.
- Arbeide aktivt for å bevare vårt miljø, kultur og nordiske folk.
- Skape en opinion mot masseinnvandring, med narkotika og terrorisme som følger.
- Virke for et fredelig samarbeid i Europa, uten føderale innslag (D.v.s. mot EU)
- Generelt bygge på FNs menneskerettighetskonvensjon som garanterer alle folkeslag retten til nasjonal suverenitet.

¹¹¹ Windeskog i brev til forfatteren 23.02.2006.

¹¹² *SD- Kuriren* nr 32, 1997, side 13.

I tillegg til disse punktene kommer det frem at de samarbeidende partiene skal utveksle informasjon, og ha årlige møter der de møtes for å drøfte ulike problemstillinger. De skal også så langt det lar seg gjøre støtte hverandres arbeid, uten at det kommer frem hvordan dette konkret skal skje. Til slutt kommer det frem at de skal undersøke mulighetene for å inngå et samarbeid med Euro- Nat, som organiseres av National Front. Siden de tre nordiske samarbeidspartiene til SD er små og forholdsvis ukjente, kan det være av interesse å kort se litt nærmere på dem.

IKL, eller Isänmaallinen Kansallis-Liito som det egentlig heter, ble dannet i 1993, men har sin forløper i det IKL som eksisterte på 1930- tallet og som i en periode var representert i den finske regjeringen. Den gang, som i dag, var IKL et sterkt nasjonalistisk og anti-kommunistisk parti, mange vil si fascistisk¹¹³.

Ideologisk sett er IKL et nasjonalistisk parti, og de er motstandere av EU og annen internasjonalsisme. Som en del av denne nasjonalismen, hvilket preger deres politikk på alle områder, er de også tilhengere av en meget streng innvandringspolitikk. Velgermessig har aldri det moderne IKL fått noe gjennombrudd, og hele tiden levd et politisk liv i skyggenes dal.

Det norske partiet Fedrelandspartiet ble stiftet 1990, blant annet av utbrytere fra Fremskrittspartiet. I likhet med IKL har det aldri fått noe politisk gjennombrudd. Sine ”glansdager” hadde det på første halvdel av 1990 tallet, og de hadde da innvalgt noen få lokale folkevalgte representanter på Vestlandet. I dag eksisterer knapt partiet i praksis lenger¹¹⁴.

Politisk liknet Fedrelandspartiet mye på SD, og de så på seg selv som et nasjonalistisk sentrumsparti. Stopp av innvandringen til Norge var den helt sentrale saken for Fedrelandspartiet, og det var motstanden mot en liberal innvandringspolitikk partiet bygde hele sin eksistens på. Av andre viktige politiske saker for partiet kan nevnes strengere straffer, nei til EU, en mer familievennlig politikk og en mer aktiv distriktpolitikk.

¹¹³ Jeg har ikke gransket IKL sin politikk og historie nøye, og bygger min presentasjon på hvordan de selv presenterer seg selv side 14- 17 *SD- Kuriren* nr. 32, 1997, og hvordan de blir fremstilt i Expo sitt hefte *Euro- Nat Sverigedemokraterna sitt internationella nätverk*, 1999.

¹¹⁴ Pr januar 2007 hadde for eksempel deres hjemmeside ikke blitt oppdatert på over to år, og jeg har ikke klart å se noen annen aktivitet fra partiets side.

Nationalpartiet Danmark var også et meget lite parti, hvor Kaj Wilhelmsen var leder og den sentrale drivkraften. I likhet med de andre partiene i Nord-Nat var det innvandringen som var den helt sentrale saken, og hele deres politiske virksomhet var bygd opp omkring dette temaet. I tillegg til innvandringsstopp ønsket de også en aktiv repatrieringspolitikk overfor de innvandrere som allerede var i Danmark¹¹⁵. Partiet eksisterer ikke lenger i dag.

Som man ser av de nordiske samarbeidspartiene til SD var de alle meget små partier, og i likhet med SD var det innvandringen som var den viktigste saken for alle disse partiene. Når det gjelder utviklingen i Nord- Nat samarbeidet, var det ikke stort som skjedde her etter stiftelsesmøtet. I en periode etter dannelsen av Nord- Nat deltok noen av partiene på hverandres møter, og det ble utvekslet informasjon mellom disse. I løpet av få år hadde derimot samarbeidet helt opphørt, og når årtusenskiftet var passert hadde Sverigedemokratene fått opp øynene for helt nye potensielle samarbeidspartnere.

Dansk Folkeparti

Det partiet som fra begynnelsen av 2000- tallet og fremover til i dag skulle overta rollen som det fremste forbildet for Sverigedemokratene, var Dansk Folkeparti. Ved valget i 2001 gikk Dansk Folkeparti markant frem, og fikk en oppslutning på 12 %. Dette var en positiv vekker for mange i Sverigedemokratene, og de fikk på nytt et håp om at noe slikt også kunne være mulig i Sverige.

I forhold til Sverigedemokratenes tidligere samarbeidspartnere var nok Dansk Folkeparti et mer moderat parti, og det var også i motsetning til de andre partiene et parti med en betydelig innflytelse på den nasjonale politikken, ikke minst den danske innvandringspolitikken.

Dansk Folkeparti ble stiftet i 1995, av utbrytere fra det danske Fremskrittspartiet, og har siden dannelsen vært ledet av Pia Kjærsgård. Politisk har Dansk Folkeparti først og fremst profilert seg på en streng innvandringspolitikk, mens andre viktige saker har vært strengere straffer og mer politi, og motstand mot det overnasjonale EU. I tillegg til disse typiske høyrepopulistiske

¹¹⁵ SD- Kuriren nr. 32, 1997, side 9.

sakene har de også profilert seg på mer myke verdier, som bedre vern for dyrene, bedre eldreomsorg og en sosialpolitikk som tar vare på det svakeste i samfunnet¹¹⁶.

I Dansk Folkeparti så SD en mulig samarbeidspartner som ikke hadde en belastende fortid, og heller ikke hadde sitt opphav i mer autoritære bevegelser. At den geografiske og språklige avstanden til Danmark også er liten var heller ikke negativt.

De første kontaktene mellom Sverigedemokratene og Dansk Folkeparti ble tatt på slutten av 1990- tallet. Etter hvert utviklet kontakten seg gradvis, og fremtredende sverigedemokrater har ved flere anledninger vært på besøk på større arrangement i regi av Dansk Folkeparti. De har ikke vært offisielle gjester, men vært der for å hente inspirasjon og lage reportasjer for *SD-Kuriren*¹¹⁷.

For det meste er det sverigedemokrater som har besøkt Dansk Folkeparti. Høsten 2003 var det en delegasjon fra Dansk Folkepartis distrikt i Storstrøms Amt på besøk i Malmö, for å møte representanter for SD i de to distriktene Blekinge og Syd. Her ble det utvekslet erfaringer mellom de to partiene, og daværende nestleder i Sverigedemokratene, Björn Söder, uttalte at ”Dansk Folkeparti er et politisk forbilde på alle områder og vi har mye å lære av dette partiet”¹¹⁸.

I forbindelse med at Sverigedemokratene hadde sin kampanjefinale under avslutningen av deres valgkamp høsten 2002 var det meningen at Dansk Folkeparti sin representant i Europarlamentet, Mogens Camre, skulle delta som taler. Dette ble det derimot ikke noe av, og i følge offisielle forklaringer fra Dansk Folkeparti var begrunnelsen at svensk politi ikke kunne garantere han sikkerhet i Sverige.

I Dansk Folkepartis medlemsblad, *Dansk Folkeblad*, ble Sverigedemokratene viet flere sider i en utgave for en tid siden¹¹⁹. Her blir partiet presentert på en meget positiv måte, og blant mange sverigedemokrater jeg har vært i kontakt med ble dette sett på som en anerkjennelse fra Dansk Folkeparti.

¹¹⁶ Hentet fra deres hjemmeside www.dansksfolkeparti.dk.

¹¹⁷ Se blant annet *SD Kuriren* nr. 54, 2003, side 16, og nr. 60, 2004, side 19.

¹¹⁸ *SD Kuriren* nr. 54, 2003, side 16.

¹¹⁹ *Dansk Folkeblad* nr. 6, 2004.

Ved siden av reisevirksomhet og utveksling av informasjon, har Dansk Folkeparti også vært en inspirasjonskilde for Sverigedemokratene når det gjelder utformingen av partiprogrammet. Her har flere partiprogramforfattere hentet ideer fra Danmark, og således har Dansk Folkeparti direkte vært med på å påvirke Sverigedemokratenes politikk¹²⁰.

I forbindelse med riksårsmøtet våren 2006 var det planer om at representanter fra Dansk Folkeparti skulle delta. På grunn av at ledelsen i Sverigedemokratene fryktet at møtet skulle bli et kaotisk møte, med intern uro, valgte man ikke å invitere representanter for det danske partiet¹²¹.

Våren 2006 fikk også SDU besøk av en delegasjon fra Dansk Folkepartis Ungdom, med deres leder, Kenneth Kristensen, i spissen. I følge SD-Kuriren inneholdt møtet mellom DFU og SDU besøk i Riksdagen, utveksling av politiske erfaringer og ellers sosial omgang¹²².

Et eksempel på inspirasjonen fra Dansk Folkeparti kan man se når det gjelder Sverigedemokratenes utforming av plakatmaterieell. På en av plakatene som ble brukt i forbindelse med valget i 2002, og hvor temaet er ritualslacht av dyr, er teksten: ”Mångkulturen berikar Sverige!!! - snart på en gata nära dig” Deretter følger et lite hyggelig bilde, som framstiller et dyr som blir slaktet ved bruk av denne metoden, og under bildet står det ”Vågar vi säja nei til kravet på ritualslacht?”

Denne plakaten kopierte SD fra Dansk Folkeparti, og de forandret kun det språklige på plakaten. Det interessante er faktisk at plakaten SD trykket er mer moderat enn den opprinnelige til Dansk Folkeparti. På den opprinnelige plakaten stod det at man måtte si nei til kravet på ritualslacht, og man stilte ikke spørsmål ved det, slik SD gjorde det i sin plakat. Nå trenger ikke dette bety at SD er mer moderate enn Dansk Folkeparti i dette spørsmålet. Det kan like gjerne være et uttrykk for at klimaet i innvandringsdebatten er forskjellig i Danmark og Sverige, og at Sverigedemokratene derfor tilpasset sin plakat til det svenske publikummet.

¹²⁰ Blant annet opplyste Mattias Karlsson, forfatteren av Sverigedemokratenes sitt familiepolitiske handlingsprogram, at han hadde hentet ideer fra Dansk Folkeparti når han presenterte sitt programforslag på det ekstraordinære riksårsmøtet november 2004.

¹²¹ Mattias Karlsson til forfatteren under riksårsmøtet 2006.

¹²² *SD-Kuriren* nr. 68, 2006, side 10.

Innenfor Sverigedemokratene er det håp om at samarbeidet med Dansk Folkeparti kan intensiveres ytterligere, men man regner med at dette ikke vil skje før de er representert i den svenske Riksdagen.

Andre utenlandske kontakter

Gjennom årene har det også vært rekke andre utenlandske organisasjoner som har vært i kontakt med SD. Av disse bør spesielt nevnes det tyske Republikanerne og deres leder Franz Schönhuber, som besøkte SD flere ganger gjennom hele 1990-tallet. Han var en av hovedtalerne ved deres valgkampfinaler både i 1991¹²³ og 1998¹²⁴, og har således vært en viktig inspirasjonskilde for partiet. Vlaams Blok (nå Vlaams Belang) fra Belgia har de også hatt en viss kontakt med, og likeledes organisasjonen Den Danske Forening. Av de mer ekstreme partiene SD har hatt kontakt med bør nevnes det britiske British National Party(BNP), som de hadde visse relasjoner til i første halvdel av 1990-tallet¹²⁵.

Når det gjelder Norge har ikke SD hatt noen offisielle samarbeidspartnere foruten Fedrelandspartiet og deres deltakelse i Nord-Nat. På det personlige plan har det vært en viss kontakt mellom medlemmer i Sverigedemokratene og medlemmer i Fremskrittspartiet og Demokratene, men noen offisiell form for samarbeid har ikke funnet sted¹²⁶.

Oppsummering

Som vi ser av denne gjennomgangen av utenlandske partier som Sverigedemokratene har samarbeidet med, har det vært en utvikling i dette forholdet. De første årene av partiets historie hadde de ikke noen spesielle faste samarbeidspartnere i utlandet, og kontaktene var mer av sporadisk art. I siste halvdel av 1990- tallet var samarbeidet med Front National helt klart det viktigste, og gjennom samarbeidet med franskmennene fulgte også kontakt med andre partier i

¹²³ *Sverigedemokraterna 1988-1991 Ett partis framväxt*, side 15.

¹²⁴ *SD-Kuriren* nr 35, 1999, side 6.

¹²⁵ Larsson, Stieg, och Mikael Ekman, 2001: *Sverigedemokraterna: Den nationella rörelsen*, side 322.

¹²⁶ Dette bygger jeg på samtaler med flere av Sverigedemokratene sine fremste representanter, blant annet SD sin internasjonale sekretær Jonathan Stagh(2005).

Euro-Nat nettverket. Dette kom imidlertid aldri helt i gang, da ingen av partiene i dette nettverket, foruten Front National, ble innvalgt i Europaparlamentet.

Etter hvert som Sverigedemokratene utviklet seg som parti, endret også synet på utenlandske samarbeidspartnere seg. Partier de tidligere hadde hatt kontakt med ble etter hvert sett på som en belastning å bli koblet sammen med, og nye internasjonale politiske forbilder dukket opp. Ser man på spørsmålet om hvorvidt utviklingen i samarbeidet med utenlandske partier kan ses i forhold til den ideologiske utviklingen i Sverigedemokratene, er det mye som tyder på sammenfallende utviklingstrekk innenfor disse to områdene.

De første årene var Sverigedemokratene et lite parti, og det gjenspeilet seg i samarbeidet med utenlandske partier. De var sporadiske, og bestod enten i at en ledende sverigedemokrat reiste for å holde tale hos det partiet man gjestet, eller at en ledende utenlandsk gjest holdt tale på et møte i Sverige. Det er derfor fra denne perioden vanskelig å finne utviklingstrekk som går i den ene eller andre retningen.

Det er først fra andre halvdel av 1990-tallet at et mer omfattende samarbeid tar form, og det er således fra denne tiden det er mulig å se en utvikling i samarbeidet som kan sammenlignes med den politiske utviklingen i partiet. I forbindelse med partilederskiftet i 1995, når Mikael Jansson overtok som partileder, ble det som vi tidligere har sett påbegynt et arbeid, hvor partiet prøvde å fjerne de mest ekstreme trekkene ved partiet. Jansson ville skape et konvensjonelt masseparti, og i den forbindelse var det for han naturlig å se til Frankrike og Front National som var Europas mest suksessfulle nasjonalistiske politiske parti.

I kjølvannet av samarbeidet med Front National, fulgte Euro-Nat, og derigjennom partier som stod for en mer ekstrem politikk. Etter hvert som Sverigedemokratene utover på siste halvdel av 1990-tallet tok vekk de mest kontroversielle punktene i partiprogrammet passet det dårlig at partiet hadde kontakt med partier som stod for en politikk som Sverigedemokratene nå prøvde å distansere seg fra. Derfor kan det ses en sammenheng mellom at SD selv får et mer moderat partiprogram, og at de samtidig distanserer seg fra Euro-Nat hvor det befinner seg partier de ikke ønsker å bli assosiert med.

På slutten av 1990-tallet var det bare Front National man hadde et visst samarbeid med, men som vi har sett, opphørte også dette samarbeidet også. Svenskenes nye forbilde ble Pia

Kjærsgaard og Dansk Folkeparti. Dette danske partiet blir av de fleste sett på som mer moderat enn Front National, og det passer inn i Sverigedemokratenes ønske om å skape et bilde av seg selv som et ikke-ekstremt parti. Politisk fortsatte den samme utviklingen innenfor Sverigedemokratene hvor ytterliggående punkter ble tatt vekk fra partiprogrammet, og det falt også sammen med at Nasjonaldemokratene ble dannet og ”Skåne-fløyen” forsterket sine posisjoner i partiet.

Avslutningsvis vil jeg oppsummere med å si at det finnes tre perioder i partiets samarbeid med utenlandske partier. Den første, hvor samarbeidet var sporadisk og tilsynelatende uten en fast strategi. Den andre, hvor Front National og delvis Euro-Nat var det sentrale. Og til slutt, fra begynnelsen av 2000-tallet, hvor Dansk Folkeparti overtok ledestjernen. Denne utviklingen finner jeg sammenfallende med den politiske utviklingen i partiet, hvor Sverigedemokratene rent faktisk fikk et mer moderat partiprogram og hvor de for all del ville skape et bilde av seg selv som et ”vanlig” parti for ”vanlige” svensker.

Kapittel 8: Avslutning og konklusjon

Hovedproblemstillingen i denne masteroppgaven i historie har vært hvorvidt det svenske partiet Sverigedemokratene er høyrepopulistisk eller ikke. For å kunne svare på dette spørsmålet har jeg tatt utgangspunkt i Jens Rydgrens teorier om høyrepopulisme, og jeg har gått ut fra hans kjennetegn på høyrepopulisme når jeg skal vurdere dette.

I sin teori om høyrepopulisme mener Rydgren at høyrepopulistiske partier tilhører høyresiden fordi de står til høyre i sosiokulturelle spørsmål, og ikke i økonomiske spørsmål. De er verdikonservative innenfor en rekke områder, og de går fremfor alt inn for en strengere og mer nasjonalistisk innvandringspolitikk.

Når det gjelder ”populisme-” delen, kategoriserer han den i en populistisk ideologi og en populistisk strategi. Den populistiske ideologien går ut på et populistisk demokratisyn hvor populistene er skeptisk overfor etablerte politiske partier og andre samfunnsinstitusjoner, og mener at de selv er de ekte representantene for folket. De har en forestilling om ”folket” som noe ensartet og avgrenset, og det er disse høyrepopulistene henvender seg til. Høyrepopulister ser heller ikke, i følge Rydgren, på økonomiske fremganger som det viktigste i et samfunn, og de er skeptiske til sentralisering og internasjonalisering. Til slutt mener Rydgren at populistene står for en anti-intellektuell politikk, hvor de fremlegger ulike problemstillinger på en forenklet måte i forhold til hva de andre politikerne gjør. Den populistiske strategien bygger i følge Rydgren på en anti-etablissement strategi. Dette går ut på at populistene mener de står i opposisjon til de etablerte partiene, og at de er det eneste politiske alternativet som har sitt utgangspunkt i folket.

Når jeg skal svare på hovedspørsmålet for denne oppgaven, om hvorvidt Sverigedemokratenes ideologi og politikk stemmer overens med denne teorien om høyrepopulisme, er det viktig å huske på at et partis politikk utvikler og endrer seg over tid, hvilket også er tilfelle med Sverigedemokratenes politikk.

Det politiske utgangspunktet for at Sverigedemokratene ble dannet, var motstand mot fremmedkulturell innvandring til Sverige. I det første partiprogrammet fra 1988 kommer dette klart til syne, og innvandringsmotstand, med nasjonalisme som det ideologiske grunnlaget, har

en sentral plass i dette partiprogrammet. I forhold til Rydgrens kjennetegn på høyrepopulisme er det her mye som stemmer overens, og innenfor de fleste punktene han setter opp er det mange likheter. Det største avviket gjelder den anti-intellektuell fremtoningen, hvilket jeg ikke finner noen utpregede tegn på verken i partiprogrammet eller i SD-Kuriren.

I første halvdel av 1990-tallet utviklet SD politikken sin i en mer radikal retning, og da spesielt innenfor de to kjerneområdene; innvandring og kriminalitet. Jeg vil ikke si at dette var noe brudd med den definisjonen av høyrepopulisme jeg har gått ut i fra, men det er mulig at nasjonalismen og innvandringsmotstanden gjør at partiet i denne perioden er på grensen til å kunne kalles høyreekstremt.

Fra 1995, da Mikael Jansson overtok som partileder, og de neste årene fremover, går derimot partiet i en mer moderat retning. Gradvis blir de flere av de mest kontroversielle punktene i partiprogrammet fjernet, og det blir også iverksatt organisatoriske tiltak for å rydde opp i partiorganisasjonen.

I prinsippprogrammet vedtatt i 2003, som med noen små endringer fortsatt gjelder i dag, kommer den nasjonalistiske ideologien til Sverigedemokratene klart frem. De ønsker en verden hvor nasjongrensene følger statsgrensene, så langt det lar seg gjøre. Brudd med dette nasjonalistiske prinsippet mener SD legger grunnlag for ustabilitet og konflikter.

Som en del av denne nasjonalismen ønsker partiet å gjenskape det svenske folkhemmet, preget av trygghet, harmoni og solidaritet. For å klare dette er det nødvendig å gjenskape den felles svenske identiteten, ha et levende demokrati med innslag av direktedemokrati, en politikk hvor familien prioriteres og til sist gjennomføre en økonomisk politikk hvor markedet blir regulert av politikerne.

Sett i relasjon til Rydgrens definisjon av høyrepopulisme, er det nok en gang mange likhetstegn å finne. Sverigedemokratene vil ha mer direktedemokrati, hvor folket gjennom folkeavstemninger får bestemme. Partiet har en egen forestilling om "folket", som noe spesielt og avgrenset. De ser ikke på økonomisk vekst som det viktigste, og er skeptiske til sentralisering og internasjonalisering. Anti-intellektualisme er det derimot, som tidligere, ikke så lett å finne eksempel på, og da spesielt ikke i dette prinsippprogrammet. Det samme gjelder for anti-etablissement strategien, som heller ikke kommer til uttrykk i prinsippprogrammet.

En verdikonservativ holdning kommer også klart til uttrykk i partiprogrammet, og de er som mange ganger tidligere nevnt tilhengere av en mye strengere innvandringspolitikk. Dette er som vi vet helt i tråd med Rydgrens teorier om at høyrepopulistiske partier først og fremst er ”høyre” innenfor sosiokulturelle spørsmål.

Visse punkter, spesielt anti-intellektualisme, er derimot noe jeg ikke har funnet noen særlige spor av. Det samme gjelder i begrenset grad anti-etablissement strategien. Den har jeg funnet i enkelte utgaver av partiprogrammet, og i flere artikler i SD- Kuriren, men den kommer ikke klart frem i dagens prinsippprogram. Det bør også påpekes at det kanskje ikke er så naturlig at anti-intellektualisme, og også delvis anti-etablissement holdningen, kommer til syne i et partiprogram. Det er mulig at jeg hadde funnet tegn på dette hvis jeg hadde studert partiets valgmateriell og offentlige torgmøter mer inngående, hvor det kan være mer naturlig at slike tendenser kommer til uttrykk.

Med unntak av anti-intellektualisme, vil jeg derfor konkludere med at Sverigedemokratene er et høyrepopulistisk parti, i følge de kriteriene Jens Rydgren setter opp. Som vi så innledningsvis i oppgaven finnes det et stort antall ulike teorier om høyrepopulisme, og det er nok ikke sikkert at Sverigedemokratene ville blitt definert som et høyrepopulistisk parti ut i fra alle disse teoriene. Men på bakgrunn av Rydgrens teori, er det klart SD i det store og hele kan betegnes som et høyrepopulistisk parti.

I skrivende stund, april 2007, har Sverigedemokratene på mange måter fått sitt politiske gjennombrudd. Det hele startet med at de på en meningsmåling fikk en oppslutning på 4,3 %, hvilket er over sperregrensen til Riksdagen¹²⁷. Dette førte til at flere av riksdagspartiene ville ta debatten med Sverigedemokratene, og partiet fikk mye oppmerksomhet i media. Den siste uken har Jimmie Åkesson deltatt i flere tv-sendte debatter mot flere av de andre riksdagspartiene, blant annet mot Sosialdemokratenes leder Mona Sahlin¹²⁸.

Dette vil med all sannsynlighet føre til at også interessen fra forskerhold vil øke, og det er mange interessante problemstillinger som trenger å belyses når det gjelder Sverigedemokratene. Et interessant spørsmål, som har vært utenfor rammen av min oppgave, er hvorfor Sverigedemokratene, eller noe annet høyrepopulistisk parti i Sverige, ikke tidligere har

¹²⁷ <http://www.sdkuriren.se/nyheter.php?action=fullnews&id=2413>, 22. april 2007.

¹²⁸ Debatt på TV4, 19. april 2007.

fått noe varig gjennomslag, og hvorfor Sverigedemokratene har fått sitt gjennombrudd akkurat nå? Likeledes vil det, som en forlengelse av temaet i denne oppgaven, være interessant å se på hva dette gjennombruddet vil ha å si for den politiske og ideologiske utviklingen i SD.

Den siste tidens utvikling tyder i alle fall på at de som følger med på Sverigedemokratene vil gå en spennende fremtid i møte, og om partiet vil kunne oppnå en oppslutning tilsvarende det Dansk Folkeparti og Fremskrittspartiet har i sine respektive land, er det bare fremtiden som vil vise.

Kilder og litteratur:

Sverigedemokratiske trykte kilder:

Sverigedemokratene: SD Kuriren nr. 1- 71

Sverigedemokratene sitt partiprogram: 1988, 1989, 1994, 1996, 2000 og 2002¹²⁹

Sverigedemokratene sitt prinsippprogram: 2003, med endringer 2005

Sverigedemokratene sine handlingsprogram: 2002, 2003, 2004, 2005 og 2006

Sverigedemokratene: *Sverigedemokraterna 1988-1991 Ett partis framväxt*, Stockholm 1993

Sverigedemokratene: *Sverigedemokraterna 10 år!!!*, Stockholm 1998

Sverigedemokratene, egenproduserte videoer: SD 94, SD 95, SD 96, SD 97

Andre trykte kilder:

Dansk Folkeparti: Dansk Folkeblad nr. 6, 2004

Ericsson, Leif: BSS - ett försök att väcka debatt, California 1990

Hansson, Per Albin: Sverige Åt svenskarna – svenskerna åt Sverige!, Stockholm 1926

Jansson, Mikael: *I eget spår genom obruten terräng*, Örebro 2005

Olsson, Daniel, och Daniel Poohl: *Den västsvenska extremhögern i valet 2002*, Göteborg 2002

Elektroniske kilder

www.arbetaren.se

www.dansksfolkeparti.dk

www.demokratene.no

www.dendanskeforening.dk

¹²⁹ Ikke i noen av partiprogrammene kommer det frem når eller hvor de er trykket. Jeg har selv ett eksemplar av hver av de ulike partiprogrammene som Sverigedemokratene har gitt ut fra 1988 og frem til i dag. Alle handlingsprogrammene til Sverigedemokratene kan man finne på http://www.sverigedemokraterna.net/parti_text.php?action=fullnews&id=261. 26.02.2006.

www.dfu.nu
www.expo.se
www.fadernaskyrka.se
www.frontnational.com
www.frp.dk
www.frp.no
www.nationaldemokraterna.se
www.ndu.nu
www.nydemokrati.se
www.sdblogg.se
www.sdkuriren.se
www.sjobopartiet.nu
www.skanepartiet.org
www.sverigedemokraterna.se
www.sverigedemokraterna.blogspot.com
www.ungsvenskarna.com
www.val.se

Litteratur:

Betz, Hans Georg: *Radical right-wing populism in Western Europe*, California 1994
Fryklund, Björn, och Tomas Peterson: *Populism och missnöjespartier i Norden*, Malmö 1981
Hansson, Per Albin: *Sverige åt svenskarna – Svenskarna åt Sverige!*, Stockholm 1926
Jensholm, Eero: *Främlings- och flyktingefientlighet: en analys av orsakarna till Framstegspartiets och Sverigedemokraternas framgångar i åtta kommuner, valet 1991*, Göteborg 1993
Larsson, Stieg, och Mikael Ekman: *Sverigedemokraterna: den nationella rörelsen*, Stockholm 2001
Larsson, Stieg: *Euro-Nat: [ett Europa för antisemiter, etniska krigare och politiska därfinkar] Sverigedemokraternas internationella nätverk*, Stockholm 1999
Larsson, Stieg, och Anna-Lena Lodenius: *Extremhögern*, Stockholm 1994
Lipponen, Sami: *"Nationens sista försvarare"*, Åbo 2004

- Lodenus, Anna-Lena, och Per Wikström: *Vit makt och blågula drömmar*, Stockholm 1997
- Lööw, Heléne: *Nazismen i Sverige 1980- 1999. Den rasistiska undergroundrörelsen: musiken, myterna, riterna*. Stockholm 2001
- Lööw, Heléne: *Nazismen i Sverige 1924- 1979: Pionjärerna, partierna, propaganda*. Stockholm 2004
- Rydgren, Jens, och Anders Widefeldt, (red.): *Från Le Pen till Pim Fortyun – populism og parlamentarisk högerextremism i dagens Europa*, Malmö 2004
- Rydgren, Jens: *Från skattemissnöje till etnisk nationalism*, Lund 2005
- Svåsand, Lars Erik: "Scandinavian Right-Wing Radicalism", i Hans Georg Betz og Stefan Immerfall (eds.) *The new politics of the right*, New York 1997
- Slätt, Richard, m.fl.: *Sverigedemokraterna från insidan*, Stockholm 2004
- Sætra, Hartvig: *Populismen*, Oslo 1971
- Taggart, Paul: *Populism*, Philadelphia 2000
- Østerud, Øyvind: *Hva er nasjonalisme?*, Oslo 1994